

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

**TYOLOGIE OBLOUČKOVÝCH VLYSŮ
ROMÁNSKÝCH SAKRÁLNÍCH STAVEB V
ČECHÁCH A NA MORAVĚ**

bakalářská diplomová práce

DENISA MARŠALOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Petr Čehovský, Ph. D.

Olomouc 2016

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, v celkovém rozsahu 155 074 znaků včetně mezer, s užitím uvedených pramenů, zdrojů a literatury a jsem autorem všech fotografií, pokud není uvedeno jinak.

V Olomouci dne 2. 5. 2016

.....

Denisa Maršalová

Ráda bych poděkovala všem, kteří se podíleli na vzniku této práce. Z řad pedagogů patří mé velké díky za cenné rady především vedoucímu práce panu doktoru Petru Čehovskému, panu docentu Pavolu Černému a panu profesoru Rostislavu Šváchovi. Dále bych ráda poděkovala všem, kteří mi umožnili přístup do kostelů i informace ke stavbám. Předně panu Václavu Dlabkovi a infocentru Velehrad za jejich ochotu a čas při prohlídce i běžně nepřístupných prostor baziliky. V neposlední řadě mé díky patří mému příteli a spoustě mých přátel i členů rodiny, kteří se mnou podnikli cestu k mnohým kostelům i za jejich podporu, bez čehož by tato práce nemohla vzniknout.

1	Úvod	1
2	Přehled dosavadního bádání	2
2.1	Terminologie obloučkového vlysu v zahraničních slovnících	2
2.2	Literatura o obloučkovém vlysu	3
3	Typy obloučkových vlyků v Čechách a na Moravě.....	5
3.1	Struktura.....	5
3.2	Typologie podle profilace	5
3.3	Typologie podle ukončení	8
4	Analýza obloučkového vlysu v české a moravské románské architektuře v kontextu evropského vývoje	12
5	Stavební materiál.....	17
6	Katalog staveb	20
7	Závěr	65
8	Literatura abecedně	66
9	Internetové odkazy.....	71
10	Summary.....	72
11	Seznam vyobrazení.....	73
12	Obrazová příloha	81
13	Anotace	141

1 Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala fenomén obloučkového vlysu, který představuje jeden z charakteristických prvků románské sakrální architektury. Objevuje se v různých formách ve všech oblastech, kde se nachází románské stavby. Stejně jako celá románská architektura i obloučkový vlys se postupně vyvíjel a stával se zdobenější. Ve své práci opomím obloučkový vlys používaný na tympanonech románských portálů a zaměřuji se na obloučkové podřímsí severních a jižních stěn, apsid a věží kostelů. Jelikož obloučkový vlys i základní slovníky definují jako "*vodorovný pás reliéfních, dolů otevřených obloučků pod římsou*".¹ Stejně jako vlys a samozřejmě tedy i obloučkový vlys představuje horizontální pás a dekorace obloučků kolem portálů a v tympanonech představují modifikaci a přenesení tohoto prvku.

V předložené bakalářské práci shrnuji na počátku dosavadní stav poznání o obloučkovém vlysu románských sakrálních staveb. Zaměřuji se nejprve na české i německé výkladové slovníky, které definují obloučkový vlys či uvádějí několik jeho typů. Dále se věnuji několika málo pracím, jež byly na téma obloučkového vlysu napsány. Hlavní téma bakalářské práce představují typy obloučkového vlysu, které se v české a moravské sakrální architektuře objevují od druhé čtvrtiny 12. století do poloviny 13. století. Rozděluji je podle struktury, profilace a především představuji celkem sedm typů podle způsobu zakončení. Cílem práce se však stává nastínění vývoje obloučkového vlysu na dochovaných stavbách zvláště v Čechách a na Moravě vzhledem k odlišnému vývoji architektury těchto oblastí. Dále se pro každý z typů obloučkového vlysu pokouším představit jeho zahraniční analogie. Zaměřuji se na oblast Německa, Rakouska, ale i Francie a Itálie. Následně zhodnocuji vliv stavebního materiálu na podobu románských kostelů a charakterizuji jednotlivé druhy stavebního materiálu.

Klíčovou součástí bakalářské práce představuje katalog osmnácti vybraných staveb, které zdobí obloučkový vlys v Čechách a na Moravě. Zde se především zaměřuji na vnější románské části staveb se zaměřením na obloučkový vlys a další dekorativní části fasády.

¹ Jaroslav Herout, *Slabikář návštěvníků památek*, Praha 1994, s. 211.

2 Přehled dosavadního bádání

Studie o obloučkovém vlysu se v umělecko-historické literatuře vyskytují sporadicky. I základní literatura jej sice uvádí jako typický prvek románské architektury, dále však nerozvádí jeho vývoj. Podobně se k tomuto prvku staví i výkladové slovníky, které se povětšinou omezují na pouhou definici a často pouze pod pojmem "vlys".²

2.1 Terminologie obloučkového vlysu v zahraničních slovnících

V německá odborné literatuře se fenoménu obloučkového vlysu věnují o něco více, než v české. Ve slovníku *Wörterbuch der Kunst* předkládají Jonannes Jahn a Robert Heidenreich pod pojmem vlys pouze definice vlysu a několik málo jeho druhů, kde vedle klasického obloučkového vlysu uvádí i obkročný obloučkový vlys, zubořez a několik typů vlysů z dalších etap architektury.³

Podobně se k problematice vlysu postavil i Wilfried Koch, který jak v českém, tak německém vydání encyklopedie *Evropská architektura* uvádí příklady ornamentů a vlysů používaných v románské architektuře, mezi nimiž vyobrazil obkročný obloučkový vlys a ještě další dva typy - raně románský obloučkový vlys vytvořený radiálním skládáním menších kvádrů na konzolku a profilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou. Vyobrazení však Koch nedoprovází průvodním textem.⁴

V poněkud techničtěji zaměřeném *Atlas zur Baukunst* popisují Werner Müller a Gunther Vogel obloučkový vlys na konzolkách, které mohou mít i figurativní podobu.⁵ Konzolky předkládají jako základní konstrukční prvek pro celý vlys.

V *Kleines Wörterbuch der Architektur* se Philipp Reclam junior omezuje pouze na velmi krátkou definici vlysu a obdobně jako ostatní výkladové slovníky, uvádí obrázky rozličných vlysů především z antiky, ale i profilovaný obloučkový vlys a obkročný vlys.⁶

Hans Koepf ve svém slovníku *Bildwörterbuch der Architektur* uvádí pod pojmem vlys několik jeho podob.⁷ Po antických vlysech řadí k románské architektuře zubořez, obloučkový vlys a obkročný obloučkový vlys, který se užívá spíše v normanské a islámské architektuře. Pro období gotické architektury zmiňuje lomený obloučkový vlys a liliový obloučkový vlys, který tvoří lomený oblouček zakončený konzolkou ve tvaru lilie.

Nejobsáhleji se k rozdělení obloučkového vlysu vyjádřil Günter Binding, který vedle klasické definice obloučkového vlysu uvádí i několik jeho typů.⁸ „Kromě nejčastěji zastoupeného obloučkového vlysu, existuje mnoho variant, jako je například lomený obloučkový vlys (13. století), obkročný obloučkový vlys, který vznikl ze dvou protínajících se obloučků (12./13. století) a trojúhelníkovitý vlys. Později se rozvinul ještě mřížkový vlys (na budovách z pálených cihel v 12. a 13. století), schodovitý vlys (13. století), svorkový vlys (13. století) a kýlovitý vlys (15. a 16. století).

² Jan Baleka, *Výtvarné umění, výkladový slovník*, Praha 2010, s. 382.

³ Johannes Jahn - Robert Heidenreich, *Wörterbuch der Kunst*, Berlin 1957, s. 201-202.

⁴ Wilfried Koch, *Baustilkunde, Das große Standardwerk zur europäischen Baukunst von der Antike bis zur Gegenwart*, München 1991, s. 95.

⁵ Werner Müller - Gunther Vogel, *Atlas zur Baukunst*, München 1994, s. 317.

⁶ Philipp Reclam jun., *Wörterbuch der Architektur*, Stuttgart 1995, s. 49-50.

⁷ Hans Koepf, *Bildwörterbuch der Architektur*, Stuttgart 1999, s. 188-189.

⁸ Günter Binding, *Architektonische Formenlehre*, Darmstadt 1999, s. 145-148.

Obloučkový vlys se vyskytoval v jednoduchých podobách, ale také ve dvou či více překrývajících se vrstvách, bohatě profilovaný či vyplněný trojlístkem a ornamenty (2. polovina 12 až polovina 13. století v Itálii, Frankách, Švábsku, Sasku). Zakončení obloučků často spočívá na konzolkách, jež jsou většinou zdobené. Obloučkový vlys se v západní architektuře objevuje od 10. století a přetrvává až do 13. století, u severoněmeckých cihlových staveb i déle. Na menších sakrálních a vojenských stavbách se může vyskytovat až do 18. století." Binding připojil i nákresy, na nichž mezi jinými vyobrazil i typ obloučku z baziliky sv. Prokopa v Třebíči, jež ovšem není opatřen popisem.

Toto rozdělení obloučků však není aplikovatelné na českou románskou architekturu, kde se jeho vývoj lišil a většina typů se v případě české románské architektury neobjevuje. Ačkoli německé výkladové slovníky bezpochyby převyšují svými informacemi o typech vlysů českou literaturu, lze s nimi pracovat pouze okrajově.

2.2 Literatura o obloučkovém vlysu

Jedinou dosud vydanou publikací, která se věnuje obloučkovému vlysu, je práce Susanne Hohmann *Blendarkaden und Rundbogenfriese der Frühromanik*.⁹ Studie se zabývá vnějším členěním stěn raně románských sakrálních staveb. Ačkoli se jedná o podrobnou práci, která se věnuje vývoji slepých arkád a obloučkového vlysu v geograficky rozlehlých částech Evropy, a to se zaměřením na oblast Itálie, nastiňuje především vznik obloučkového vlysu a jeho rané formy. Krátce se věnuje i obloučkovému vlysu na sever od Alp, kde ovšem uvádí jen několik málo německých kostelů, na nichž autorka ukazuje nejstarší použití obloučků a jejich raný vývoj. Jelikož se ovšem práce zaměřuje na raně románskou architekturu a vznik členění vnější fasády, vrcholné formy obloučkového vlysu zde již nejsou rozpracovány.

Dle této studie vznikl obloučkový vlys v oblasti horní Itálie, kde se postupně vyvíjel nejprve do podoby dvou obloučků slepých arkád. Podle nalezených zdvojených slepých arkád mohl základ pro obloučkový vlys vzniknout v oblasti Ravenny v 11. století. Nejprve se vyskytuje v podobě malých radiálně poskládaných kvádrů a první vytesaný oblouček vlysu se objevuje v poslední čtvrtině 11. století na apsidě kostela San Abbondio in Como v severní Itálii. Již v polovině 11. století je zjevné zúžení lizén, ke kterému došlo v souvislosti se zefektivněním struktury vícedílných obloučkových vlysů. Autorka dále zmiňuje, že pomocí tohoto pozorování lze přispět k datování staveb bez písemných pramenů jako u kostelů v severní Itálii San Pietro v Acqui nebo San Paragorio v Noli.

Již Jan Erazim Vocel se zabýval románskou architekturou a právě on na základě charakteristických znaků odlišil byzantskou architekturu od románské. Mezi základní znaky prvky románské architektury řadil i pásy půlobloučků pod římsou. V roce 1845 ve studii *Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde* se věnuje mimo jiné středověké architektuře, kterou stále ještě nazývá architekturou byzantskou.¹⁰ Všiml si však rozdílů mezi obloučkovými vlysy a popisuje zde konzolky jako nosný prvek podpírající oblouček a následně i římsu. Tento charakteristický prvek se později změnil svou funkci a stal se pouze článkem vnější fasády.

⁹ Susanne Hohmann, *Blendarkaden und Rundbogenfriese der Frühromanik*, Frankfurt am Main 1999.

¹⁰ Jan Erazim Vocel, *Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde*, Prag 1945, s. 87.

Rozdílů mezi obloučky si povšiml i Josef Lehner v *Dějínách umění národa českého*, ale neřeší jejich statickou funkci, nýbrž profilaci.¹¹ Povšiml si, že obloučky nesené konzoly mají podobu nečláňkovanou a v podobě profilovaná se objevuje typ se zalomenou patkou a vlnkovitý vlys.

K dosavadnímu bádání o obloučkovém vlysu v Čechách a na Moravě značně přispěl Václav Richter v článku o barokních prvcích v pozdně románské architektuře.¹² Popisuje primární konstrukční funkci konzolek, které podpírají řadu malých valených klenbiček a obloučků. Ty pak nesou samotnou římsu. „*Popsaný jednoduchý a konstruktivní tvar obloučkového vlysu udržuje se strnule po celou dobu raně a vrcholně románskou. Mění se teprve na stavbách z nejpozdějších let románského vývoje.*” Na příkladu obloučkového vlysu na apsidě kostela sv. Mikuláše v Potvorově z počátku 13. století popisuje přetvoření vlysu: „*V obloučkovém vlysu na apsidě potvorovského kostela sv. Mikuláše odstraněny byly architektem konzoly, nesoucí obloučky a výběhy těchto byly zaoblény. Tím ovšem celý smysl obloučků byl zásadně změněn. Místo jednotek s nosnou funkcí vedle sebe pravidelně řaděných vznikla tu plynulá vlnovka, původnímu účelu obloučků zcela vzdálená.*” Konstrukční prvek tedy velmi nenápadně změnil svou funkci na pouze dekorativní. Richter dále udává analogii se síťovými klenbami pozdní gotiky, kde se rovněž vytratilo gotické žebro a zůstala pouze síťová klenba, jako estetický prvek.

¹¹ Ferdinand Josef Lehner, *Dějiny umění národa českého* 1, Praha 1905, s. 148.

¹² Václav Richter, Barokní prvky v pozdně románské architektuře, *Akord: revue pro literaturu, umění a život*, Praha 1935, s. 4-7.

3 Typy obloučkových vlysů v Čechách a na Moravě

Obloučkový vlys je možno „typologizovat“ hned podle několika aspektů. Podle struktury, profilace, ale především podle způsobu zakončení.

3.1 Struktura

Kritériem pro jeho rozdělení může být princip, jakým byl vytvořen. Zpočátku byly obloučky tvořeny pouze malými radiálně poskládanými kameny. Až v poslední čtvrtině 11. století se objevuje oblouček vytesaný do kamene a to poprvé na apsidě baziliky Sant Abbondio v Como v severní Itálii.¹³ V českých zemích se však obloučkový vlys vyskytuje již ve formě vystupujících kamenů, kterým byla odtesána spodní část. Vytvořen tak byl z jedné či dvou řad velkých kamenných kvádrů, kdy povětšinou jeden kamenný kvádr odpovídá jednomu celému obloučku. Výjimku tvoří pouze zbraslavský kostel sv. Havla, [1] kde se kvůli pozdějším přestavbám ve velmi omezeném měřítku dochoval zastaralejší způsob, jenž se běžně užíval i v sousedním Německu.

3.2 Typologie podle profilace

Významným prvkem, který lze na románských obloučkových vlysech pozorovat, je jejich profilace.

3.2.1 Neprofilovaný obloučkový vlys

Neprofilovaný obloučkový vlys tvoří pouze jedna vrstva kamene a navazuje tak na strohé a jednoduché jednodlné venkovské kostely. Neprofilovaný obloučkový vlys se v Čechách a na Moravě objevuje v podobě obloučkových vlysů, nesených hladkými i zdobenými konzolkami, obloučkového vlysu se zalomenou patkou a obloučkového vlysu se seříznutým zakončením. Nejčastějším typem je však právě v podobě obloučkových vlysů nesených konzolkami, což také souvisí s tím, že tento typ vlysu má funkci nosnou a nikoli dekorativní, stejně jako neprofilovaný obloučkový vlys.

Kostely s neprofilovaným obloučkovým vlysem v Čechách:

- Kostel sv. Jakuba v Rovné [37]
- Kostel Zvěstování Panny Marie v Plaňanech [41]
- Kostel Panny Marie v Mohelnici nad Jizerou [48]
- Kostel sv. Jiljí v Bezděze [55]
- Kostel sv. Bartoloměje v Lanžově [59]

Kostely s neprofilovaným obloučkovým vlysem na Moravě:

- Kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích [92]
- Kostel sv. Petra a Pavla v Mikulovicích [95]
- Kostel sv. Jiří v Bořitově [101]
- Bazilika sv. Prokopa v Třebíči [107]

¹³ Hohmann (pozn. 9), s. 327.

3.2.2 Profilovaný obloučkový vlys

Profilace obloučkového vlysu je jedním ze sjednocujících prvků skupiny severozápadních kostelů a na žádném kostele, mimo tuto skupinu v Čechách ani na Moravě, se profilovaný obloučkový vlys nedochoval. Výjimkou zůstává pouze kostel v Želkovicích, kde obloučky tvoří několik vrstev.

Profilovaný obloučkový vlys v Čechách i na Moravě je spojen výhradně s typem obloučkového vlysu se zalomenou patkou, vlnkovitým obloučkovým vlysem a typem se sloupky na konzolkách. Syntéza profilace a dokončení obloučku konzolkou se ve velmi zvláštní formě dochovala na kostele Pozdvižení sv. Kříže v Údlicích u Chomutova, kde je raritní ukončení konzolkou se sloupkem.

Profilace je mnohdy jediným zdobným prvkem jinak strohého venkovského kostela a má také pouze funkci dekorativní. Všechny profilované typy obloučkových vlysů mají totiž pouze dekorativní a nikoli statickou funkci.

Kostely s profilovaným obloučkovým vlysem v Čechách:

Kostel sv. Jana Křtitele v Libčevsi [65]

Kostel sv. Mikuláše v Potvorově [69]

Kostel Pozdvižení sv. Kříže v Údlicích [74]

Kostel sv. Mikuláše ve Vinci [77]

Kostel sv. Jakuba Většího ve Vroutku [82]

Kostel sv. Vavřince v Želině u Kadaně [89]

Kostely s profilovaným obloučkovým vlysem na Moravě:

Klášteřínský komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie na Velehradě [111] [112]

Bazilika sv. Prokopa v Třebíči [107]

3.2.3 Vrstvený obloučkový vlys

Metoda vrstvení obloučkového vlysu se na našem území vyskytuje nejméně. Vytváří se odtesáváním materiálu do pravého úhlu, čímž vzniká schodovitá struktura. Profilaci pak tvoří dvě nebo tři vrstvy kamene.

Vrstvený obloučkový vlys se v Čechách dochoval pouze na dvou kostelech, na Moravě pak na jednom. Nejstarší dochované vrstvení obloučkového vlysu se objevuje na bazilice Panny Marie v Tismicích. Obloučkový vlys zde tvoří pouze dvě tenké vrstvy. [33] Vrstvení obloučkového vlysu se dochovalo také na severní předsíni baziliky sv. Prokopa v Třebíči v podobě třívrstvého obloučkového vlysu. [107] Materiálem se stala velmi tvrdá žula, ve které by se jen stěží dala vytvořit profilace. To mohlo být příčinou k vytvoření vrstvení namísto profilace. Tento typ obloučkového vlysu se dále objevuje na rotundě sv. Petra a Pavla v Želkovicích, která byla naopak vystavěna z měkké opuky, jejíž vlastnost mohla taktéž znesnadňovat vytvoření profilace.¹⁴ [85]

Kostely s vrstveným obloučkovým vlysem v Čechách:

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Tismicích [33]

Kostel sv. Petra a Pavla v Želkovicích [85]

¹⁴ Ve vedlejší Libčevsi však pravděpodobně ze stejného materiálu vytvořili profilovaný vlnkovitý obloučkový vlys.

Kostely s vrstveným obloučkovým vlysem na Moravě:
Bazilika sv. Prokopa v Třebíči [107]

3.3 Typologie podle ukončení

3.3.1 Obloučkový vlys na hladkých konzolkách

Datace: 1140 - 1200

Obloučkový vlys na konzolkách představuje výchozí a tedy i základní typ. Nejedná se pouze o dekorativní prvek, ale především o statický prvek, jenž podpírá římsu. Dochoval se tedy jako nejstarší typ obloučkového vlysu v Čechách i na Moravě. V Čechách se objevuje nejdříve v Praze a posléze se rozšiřuje do oblasti středních Čech. Na Moravě se nejdříve objevil na kostele v Řezovicích a následně se dostává na kostel v Mikulovicích.

Obloučkový vlys má u tohoto typu vždy podobu neprofilovanou, případně tvořenou dvěma vrstvami. Drobné konzolky pak mají podobu jehlanů či komolých jehlanů. Konzolky plynule spojují a zakončují dva horní na sebe navazující obloučky.

Kostely tohoto typu v Čechách:

Kostel sv. Havla v Praze na Zbraslavi [1]

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Tismicích [33]

Kostel sv. Jakuba v Rovné [37]

Kostely tohoto typu na Moravě:

Kostel sv. Petra a Pavla v Řezovicích [92]

Kostel sv. Petra a Pavla v Mikulovicích [95]

3.3.2 Obloučkový vlys na zdobených konzolkách

Datace: 1150 - 1233

Obloučkový typ na zdobených konzolkách má, stejně jako typ obloučků na hladkých, nezdobených konzolkách, funkci nosnou. Jeho zdobené konzolky taktéž podpírají obloučky a dále pak římsu. Jedná se tedy o přirozený vývoj a snahu kostely dekorovat i na vnější fasádě.

V českých zemích mají konzolky nejprve podobu profilovanou, později se objevuje reliéfní zdobení a posléze i plastické vymodelování celé konzolky. Tvar i velikost konzolek se odvíjí od jejich dekorace. Zatímco na kostelech v Plaňanech a v Mohelnici nad Jizerou mají poměrně velké konzolky tvar zkosených kvádrů, na kostele v Bezdězu dochází k návratu k drobným konzolkám ve tvaru komolých jehlanů. Tvar konzolek na kostele v Lanžově se plně přizpůsobuje hlavám, jež vyobrazuje.

Zdobené konzolky nesoucí vždy neprofilované obloučky se objevují v oblasti středních a severních Čech. Na Moravě ani v jiných částech Čech se nedochoval žádný kostel se zdobenými konzolkami. V oblasti Německa a Rakouska objevují velmi často a povětšinou se jedná o zobrazení zoomorfí, ornamentální či plastiky hlav.

Kostely tohoto typu v Čechách:

Kostel Zvěstování Panny Marie v Plaňanech [41]

Kostel Panny Marie v Mohelnici nad Jizerou [48]

Kostel sv. Jiljí v Bezděze [55]

Kostel sv. Bartoloměje v Lanžově [59]

3.3.3 Obloučkový vlys se zalomenou patkou

Datace: 1200 - 1250

Obloučkový vlys se zalomenou patkou, či jinak konkávně seříznutý, sestává z obloučku, jehož spodní část je seříznuta do pravého úhlu rovnoběžně s horní římsou. Oproti jiným typům vypadá tento druh obloučkového vlysu, jako by ani neměl zakončení, a byl pouze utnut.

Obloučkový vlys se zalomenou patkou se objevuje v podobě bohatě profilované či vrstvené. Tento typ vlysu již pozbývá konstrukční funkce a stává se dekorativním prvkem, který zdobí stavby první poloviny 13. století. Objevuje se na čtyřech kostelech tzv. vinecké skupiny a na Moravě na kostele sv. Prokopa v Třebíči.

Obloučkový vlys se zalomenou patkou představuje často užívaný typ obloučkového vlysu u nás i v rámci celé Evropy.

Kostely tohoto typu v Čechách:

- Kostel sv. Mikuláše v Potvorově [69]
- Kostel sv. Mikuláše ve Vinci [77]
- Kostel sv. Petra a Pavla v Želkovicích [85]
- Kostel sv. Vavřince v Želině u Kadaně [89]

Kostely tohoto typu na Moravě:

- Bazilika sv. Prokopa v Třebíči [107]
- Bazilika Nanebevzetí Panny Marie na Velehradě [111]

3.3.4 Vlnkovitý obloučkový vlys

Datace: 1200 - 1250

Vlnkovitý či konvexně-konkávní obloučkový vlys tvoří plynulé spojování konvexních a konkávních obloučků, až vzniká souvislá vlnovka. Namísto původních konzolek tak byla spodní část zaoblena a vytvořena plynulá sinusoida, čímž vlys pozbyl konstrukční funkce a stal se dekorativním prvkem podřímsí. Vlnkovitý obloučkový vlys se v Čechách objevuje výhradně bohatě profilovaný, což ještě umocňuje jeho dekorativní charakter.

Vlnkovitý obloučkový vlys se na Moravě nedochoval vůbec a v Čechách pouze na třech kostelech tzv. vinecké skupiny. Velmi sporadicky se objevuje i v oblasti Německa, o něco více pak v Rakousku.¹⁵

Kostely tohoto typu v Čechách:

- Kostel stětí sv. Jana Křtitele v Libčevsi [65]
- Kostel sv. Mikuláše v Potvorově [68]
- Kostel sv. Jakuba ve Vroutku [82]

Kostely tohoto typu na Moravě:

- Klášteří komplex na Velehradě [112]

¹⁵ Především v oblasti Dolního Rakouska a Korutan

3.3.5 Obloučkový vlys se sloupky na konzolkách

Date: 1200 - 1250

Obloučkový vlys na konzolkách představuje zvláštní typ, který se dochoval v Čechách pouze na kostele Pozdvižení sv. Kříže v Údlících. Tvoří jej v horní části profilovaný oblouček, který přechází ve sloupek. Ten ve spodní části nese velká zdobená konzolka.

K tomuto neobvyklému obloučkovému vlysu se vyjádřil i Dobroslav Líbal. „*Údlický výtvarný zjev vyjadřuje úsilí o pročlenění vrcholných částí chórového zdiva, jež dosahuje nejvyššího účinku v drobných galeriích. Můžeme jej také považovati za plošnou redukci plastického útvaru galerie.*“¹⁶

Obloučkový vlys se sloupky na konzolkách představuje v našich zemích ojedinělý případ. V oblasti Německa se však s tímto typem obloučkového vlysu můžeme setkat poměrně často.

Kostely tohoto typu v Čechách:

Kostel Pozdvižení sv. Kříže v Údlících [74]

3.3.6 Ornamentální obloučkový vlys

Date: 1200 – 1250

Ornamentální obloučkový vlys představuje ojedinělý typ, jenž se objevuje v našich zemích pouze jednou, a to na severní apsidě baziliky sv. Prokopa v Třebíči. Jedná se zároveň o nejzdobnější obloučkový vlys, který se na našem území dochoval. Tvoří jej v horní části dekorovaný oblouček, který plynule přechází ve spodní část. Ta má tvar úzké profilované vlnky, kterou v nejsvrchnější části zdobí prut a několik čtyřlístů. Ornamentální obloučkový vlys již nenese funkci konstrukční, ale představuje pouze dekorativní prvek podřímsí.

Dekorování obloučkového vlysu je v oblastech Německa a Rakouska záležitostí mnohem běžnější, než v našich poměrech. Svým způsobem zpracování však stále zůstává obloučkový vlys na apsidě baziliky sv. Prokopa v Třebíči ojedinělým příkladem.

Kostely tohoto typu na Moravě:

Bazilika sv. Prokopa v Třebíči [105]

3.3.7 Obloučkový vlys se zkoseným zakončením

Date: Kolem roku 1200

Obloučkový vlys se zkoseným zakončením představuje zvláštní typ vlysu, jenž se objevuje v neprofilované podobě pouze na kostele sv. Jiří v Bořitově. Vlys tvoří několik na sebe navazujících obloučků, které mají spodní část pravouhle seříznutou. Toto úzké zakončení dvou sousedních obloučků je však ještě zkoseno seshora směrem ke stěně kostela. Tvar zakončení obloučků nápadně připomíná jednoduché konzolky ve tvaru komolých jehlanů, kterých se užívalo v rané fázi rozvoje obloučkového vlysu, a jež měly funkci nosnou. Vznikla tak neobvyklá syntéza dvou typů vlysu -

¹⁶ Dobroslav Líbal, O skupině českých pozdně románských kostelů, in: *Cestami umění*, Praha 1949, s. 57-66.

obloučkového vlysu se zalomenou patkou a obloučkového vlysu na hladkých konzolkách. Tento typ podřímsí však má již funkci čistě dekorativní, nikoli nosnou.

Kostely tohoto typu na Moravě:

Kostel sv. Jiří v Bořitově [101]

3.3.8 Válcovitý obloučkový vlys

Datace: 1205 – 1250

Obloučky tvoří krátký válec, který se prohne do tvaru obloučku a ve spodní části se opět pravouhle zalamuje. Krátký vodorovný válec se pravděpodobně napojoval na oblouček vedlejší. Tato velmi neobvyklá podoba obloučkového vlysu se dochovala ve dvou fragmentech v lapidáriu na Velehradě a v interiéru v oblasti nad dnešní klenbou presbytáře a v severní i jižní části transeptu. Podle několika jasně patrných obloučků lze rozpoznat horní řadu obloučků, která se v rozích nakoso vytáčí a pravděpodobně se napojovala na vedlejší části. O téměř půl metru níže lze rozpoznat druhou řadu obloučků stejné velikosti i tvaru. Z nižší řady však byly obloučky většinou odsekány a zbyly pouze stopy na několika málo místech.

Kostely tohoto typu na Moravě:

Bazilika Nanebevzetí Panny Marie na Velehradě [113]

4 Analýza obloučkového vlysu v české a moravské románské architektuře v kontextu evropského vývoje

Nejstarší dochovaný vlys se objevuje pouze fragmentárně na kostele sv. Havla v Praze na Zbraslavi, kde zůstala jedna drobná konzolka ve tvaru jehlanu a jeden celý a ještě půl dalšího obloučku vytvořeného několika malými radiálně poskládanými kameny. [1] Anežka Merhautová datuje kostel do druhé čtvrtiny 12. století.¹⁷ Další původní obloučkový vlys v Praze se již nedochoval, ale zdobí několik kostelů v podobách daných pozdějšími přestavbami. Například neprofilovaný obloučkový vlys, nesený hladkými konzolkami lemuje apsidu kostela sv. Jiří na Pražském hradě i rotundu sv. Kříže na Starém Městě. Bohatě profilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou lemuje rotundu sv. Martina na Vyšehradě. Na Praze 8 se obloučkový vlys objevuje na kostele sv. Jana Křtitele v Dolních Chabrech i na kostele sv. Václava na Proseku. Ačkoli se u výše jmenovaných jedná o podoby dané přestavbami, existuje možnost že by stavby mohl i původně zdobit obloučkový vlys.

Nejstarší obloučkový vlys nacházející se mimo Prahu, zdobí apsidy baziliky Panny Marie v Tismicích v podobě obloučků nesených hladkými konzolkami. [33] O tismické bazilice se většina badatelů spolu s Anežkou Merhautovou domnívají, že by se mohlo jednat o královskou fundaci.¹⁸ Touto cestou by se tedy mohl i obloučkový vlys rozšířit mimo Prahu do oblasti středních Čech, kde se na malém území objevuje hned několik staveb s obloučkovým vlysem. Dále obloučkový vlys možná zdobil kostel sv. Jakuba v Jakubu z druhé poloviny 12. století, kde se však nedochoval v podobě původní, ale lze předpokládat, že by mohl i původně kostel zdobit obloučkový vlys. Poslední obloučkový vlys s nezdobenými konzolkami se dochoval na kostele sv. Jakuba v Rovné – Stříbrné Skalici. [37]

Nejstarší obloučkový vlys na Moravě se dochoval na apsidě kostela sv. Petra a Pavla v Řeznovicích v podobě drobných hladkých konzolek, které nesou neprofilované obloučky. [92] Většina badatelů spolu s Daliborem Prixem spojuje řeznovický kostel s kaplí Všech svatých v Regensburgu na základě velmi podobných půdorysných dispozic i symptomatického názvu lokalit.¹⁹ Obloučkový vlys na řeznovické kapli má však podobu radiálně poskládaných kvádrů nesených mohutnými profilovanými konzolkami. [3] Oproti tomu Lubomír Konečný předpokládá inspiraci baptisteriem San Giovanni v Mariano Comense v Lombardii, které má velmi podobný půdorys, jako kostel v Řeznovicích i kaple v Regensburgu.²⁰ Baptisterium zdobí obloučkový vlys skládaný z radiálních kamínků, jež podírají mohutné profilované konzolky, stejně jako u kostela v Regensburgu. [4] Svým zjevem se však obloučkový vlys příliš nepodobá tomu, který zdobí kostel v Řeznovicích. K dalším stavbám s podobným půdorysem patří i kostel sv. Martina v Saint Martin de Londeres v jižní Francii, jenž zdobí neprofilovaný obloučkový vlys na hladkých konzolkách. [5] Osmiboký tambur dosedá i na klášterní kostel v alsaském Ottmarsheimu [6] a zdobí jej neprofilovaný obloučkový vlys na drobných

¹⁷ Anežka Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971, s. 364.

¹⁸ Ibidem, s. 341.

¹⁹ Dalibor Prix, Hlava první 796–1310, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české, tematická řada Architektura*, Praha/Litomyšl 2009, s. 7-104.

²⁰ Lubomír Konečný, *Románský kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích*, Brno 1996, s. 24.

hladkých konzolkách, který z výše zmiňovaných staveb nejvíce připomíná celkový vzhled obloučkového vlysu na kostele sv. Petra a Pavla v Řeznovicích.

Obloučkový vlys se dále na Moravě dochoval na kostele sv. Petra a Pavla v Mikulovicích a typem i zpracováním se velmi podobá tomu, který zdobí kostel v Řeznovicích. [95] Obloučkový vlys nesený hladkými konzolkami, se objevuje v rané fázi rozvoje ve všech částech Evropy, jelikož představuje základní typ a princip obloučkového vlysu.

Dále se objevují konzolky dekorované patrně na základě přirozené snahy zdobit exteriér. Stále však mají podobu neprofilovanou a zůstává zachována i statická funkce. Nejstarší obloučkový vlys podpíraný zdobenými konzolkami se objevuje ve třetí čtvrtině 12. století na kostele Zvěstování Panny Marie v Plaňanech, v podobě rozličně profilovaných konzolek navíc s rytmicky se střídajícími druhy, a tedy i barvami pískovce. [41] Dále se tento typ rozšířil do severních Čech na kostel Panny Marie v Mohelnici nad Jizerou. Zde se rovněž objevují různé profilované konzolky, ale navíc i konzolky různě zdobené rýhami, kříži, srdcem, hvězdami a dalšími reliéfy. [42] Následně se dochovaly zdobené konzolky z poslední čtvrtiny 12. století, a to na kostele sv. Jiljí v Bezděze, kde jsou dekorovány ornamentálním motivem. [56] Nejpozdější zdobené konzolky, podpírající obloučkový vlys se objevují na kostele sv. Bartoloměje v Lanžově, kde mají podobu plastik dvou hlav zvířat či nestvůr. [59] Zdobené konzolky nesoucí obloučkový vlys pravděpodobně představují domácí tradici vývoje. Konzolky obloučkového vlysu zdobící kostel sv. Bartoloměje v Lanžově, však připomínají výzdobu některých německých kostelů. Bavorskou analogii lze nalézt na kostele sv. Margarety ve Weißendorfu [7] nebo na kapli sv. Leonarda v Tholbathu. [8] V Dolním Sasku se pak nachází kostel sv. Petra a Pavla v Königslutteru, který zdobí obloučkový vlys podpíraný konzolkami ve tvaru plastických hlav lidí i zvířat. [9]

Na přelomu 12. a 13. století se na Českých a Moravských románských kostelech vytrácí obloučkový vlys na konzolkách a mizí tak i jeho nosná funkce. Obloučkový vlys se v této fázi modifikuje do několika podob a stává se prvkem čistě dekorativním. V první polovině se objevuje především typ obloučkového vlysu se zalomenou patkou či ve tvaru vlnovky.

Obloučkový vlys se na Moravě objevuje na kostele sv. Jiří v Bořitově z přelomu 12. a 13. století ve velmi modifikované podobě, jenž nemá další analogie. [101] Tento typ obloučkového vlysu připomíná syntézu dvou druhů vlysu. Obloučkového vlysu se zalomenou patkou a na hladkých konzolkách.

Další modifikaci obloučkového vlysu představuje zdobení portálu. Obloučkový vlys se na portálech objevuje na tympanonech nebo lemuje samotný portál. Nejen, že zde má funkci čistě dekorativní, nikoli nosnou, ale zároveň se ve své podstatě nejedná o vlys. Ačkoli má často téměř totožnou podobu s obloučkovým podřímsím, vlys je definován jako horizontální pás. Dekorace portálů obloučky v jejich zaoblené podobě tedy nepředstavují vlys jako takový, ale jde o jeho modifikaci a přenesení dekorativního prvku. V rámci románské architektury však dekorování portálů představuje poměrně častý fenomén.

Lemuje například tympanony kostelů v Rovné nebo lemuje samotný vstup do kostela v Želkovicích. Objevuje se také na oblouku v hradní kuchyni hradu Buchlov, kde má podobu profilované vlnovky. Jedná se však o oblouk druhotně osazený a původně byl součástí rámování

většího portálu, možná hlavního portálu velehradské baziliky vystavěné v první polovině 13. století.²¹ Obloučky tvořící plynulou vlnku lemují ve Velehradě také portál vedoucí z ambitu do refektáře. [112] Ostění obloučků zdobí navíc pás malých stříšek na čtvercovém půdorysu. Velmi podobný motiv se objevuje také na kostnici sv. Leonharda ve městě Bad Deutsch-Altenberg v Dolním Rakousku. Obloučkový vlys, zdobící apsidu kostnice z první poloviny 13. století, má opět podobu vlnkovitou s profilací, kdy jednu vrstvu profilace zdobí pás malinkých stříšek na čtvercovém půdorysu. [31]

Další vývoj obloučkového vlysu v Čechách souvisí výhradně s tzv. skupinou vineckých kostelů, které mají velmi podobné znaky. Poprvé a pouze v rámci této skupiny se objevuje v Čechách profilované podřímsí a zároveň obloučkový vlys pozbývá své statické funkce a stává se pouze dekorativním prvkem fasády.

V rámci skupiny kostelů v severozápadních Čechách se objevuje vlnkovitý obloučkový vlys v podobě bohatě profilované a to na kostele sv. Mikuláše v Potvorově, [68] kostele Stětí sv. Jana Křtitele v Libčevsi [65] a na kostele sv. Jakuba ve Vroutku.[82]

Vlnkovitý obloučkový vlys se v rámci románské architektury objevuje sporadicky. Dobroslav Líbal uvádí, že jej známe především z oblasti Alsaska a Saska, neuvádí žádný konkrétní kostel, jenž by zdobil tento typ obloučkového vlysu.²² V oblasti Německa se dochoval vlnkový obloučkový vlys, který lemuje kapli klášterního kostela v bavorském Heilsbronn, založeném roku 1132 biskupem Ottou I. von Bamberg.²³ [23] Vlnkovitý obloučkový vlys vzdáleně připomíná několik podřímsí na německých kostelech, například na kostele sv. Servatia v Quedlinburgu v Sasku Anhaltsku z třetí čtvrtiny 12. století²⁴ [24] nebo na kostele sv. Godeharda v Hildesheimu v Dolním Sasku [25] z třetí čtvrtiny 12. století.²⁵ Vlys tvoří obloučky, jejichž profilace sestává ze dvou vrstev. Spodní vrstva blíže ke stěně kostela má podobu obloučkového vlysu se zalomenou patkou. V případě kostela v Hildesheimu je pravý úhel zakončení mírně zaoblen. Svrchní vrstvu pak tvoří konzolka s hranou zaoblenou směrem ke stěně kostela.

Nápadně často se vlnkovitý vlys objevuje na kostelech v Rakousku. Mezi nejstarší patří obloučkový vlys zdobící fasádu jižní boční lodi dómu v Gurku v Korutanech, který byl vystavěn v druhé polovině 12. století.²⁶ [18] Dále vlnkovitý vlys dekoruje několik staveb z oblasti Dolního Rakouska. Vine se v podřímsí apsidy kostnice v Hartbergu pocházející z druhé poloviny 12. století²⁷ [19] a zdobí podřímsí hlavní lodi baziliky Nanebevzetí Panny Marie v Bad Deutsch-Altenberg z počátku 13. století, který stojí naproti kostnici sv. Leonarda.²⁸ [20] Rovněž se vlnkovitý obloučkový vlys z přelomu 12. a

²¹ Jiří Kuthan, *Česká architektura za posledních přemyslovců: města, hrady, kláštery, kostely*, Vimperk 1994, s. 83.

²² Líbal 1949 (pozn. 16), s. 57-66.

²³ Walter Haas - Ursula Pfistermeister, *Romanik in Bayern*, Stuttgart 1985, s. 288.

²⁴ Walter Wulf, *Romanik in der Königslandschaft Sachsen*, Würzburg 1996, s. 356.

²⁵ Ibidem, s. 280.

²⁶ Wilhelm Deuer - Johannes Grabmayer, *Transromanica – Auf den Spuren der Romanik in Kärnten*, Klagenfurt 2008, s. 149-157.

²⁷ Elga Lanc, Hartberg, Karner hl. Michael, in: Hermann Fillitz (ed.), *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich 1, Früh- und Hochmittelalter*, München/New York/Wien 1998, S. 457–458.

²⁸ Georg Dehio, *Handbuch die Kunstdenkmäler Österreichs*, Wien 2003, s. 676.

13. století objevuje na presbytáři kostela sv. Petronella ve městě Petronell-Carnuntum²⁹ [21] i na presbytáři kostela sv. Mikuláše v Scharndorfu z téhož období.³⁰ [22]

Lze tedy předpokládat možný vliv cisterciáckého klášterního komplexu na Velehradu, postaveného v první polovině 12. století na kostely ve Vroutku, Potvorově a Libčevsi. Podle velehradského portálu, který zdobí obloučky ve tvaru plynulé vlnky, tak nápadně podobné vlysu z kostnice v Bad Deutsch-Altenberg, lze předpokládat silný vliv oblasti Dolního Rakouska, kde se vlnkovitý obloučkový vlys objevuje až nápadně často. Pripadá v úvahu, že z oblasti Dolního Rakouska a Korutan se vlnkovitý obloučkový vlys dostal do cisterciáckého kláštera na Velehradě, kde se mohli inspirovat cisterciáci z plaského kláštera. Vliv cisterciácké stavební huti mnozí badatelé předpokládají právě na kostelech v Potvorově a ve Vroutku, kde se tento typ obloučkového vlysu objevuje. Déle vlnkovité podřímsí zdobí kostel v Libčevsi, kde předpokládá Tomáš Dittrich vliv cisterciácké oseeké huti.³¹ Vlnkovitý obloučkový vlys tedy v oblasti severozápadních Čech lze možná spojovat se stavební činností cisterciáků, kteří stavěli převážně strohé a nepřilíš zdobené stavby. Přesto však možná právě cisterciáci používali tento zdobný typ obloučkového vlysu v podobě bohatě profilované, který Václav Richter označuje jako barokní prvek v románské architektuře.³²

Zatímco portál či portály zdobí vlnkovitý obloučkový vlys, apsidu baziliky Nanebevzetí Panny Marie zdobí profilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou. [111] Tento typ se dále objevuje v rámci takzvané vinecké skupiny kostelů a na bazilice v Třebíči. [107] Ve středoevropské románské architektuře i v rámci pozdně románské skupiny kostelů v severozápadních Čechách se objevuje poměrně často. V Čechách se tento typ poprvé vyskytuje v Chebu [10] a dále v oblasti severozápadních Čech na kostelech sv. Mikuláše v Potvorově [69] i ve Vinci [77], na kostele sv. Petra a Pavla v Želkovicích [85] a na kostele sv. Vavřince v Želině [89]. Právě u tzv. skupiny kostelů severozápadních Čech předpokládají mnozí badatelé spolu s Anežkou Merhautovou³³ analogie s dómem v Bambergu pocházejícího z první poloviny 12. století,³⁴ který zdobí bohatě profilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou. [12] Dále se tento typ vlysu objevuje například na dómu ve Wormsu v Porýní, [13] na dómu v Magdeburgu [14] z první čtvrtiny 13. století³⁵ na dómu v Braunschweigu v Dolním Sasku [15] z poslední čtvrtiny 12. století³⁶ nebo na kostele sv. Sebalda v Norimberku [16] z druhé poloviny 12. století.³⁷ V Rakousku zdobí vlys dvouvěží dómu sv. Štěpána ve Vídni, stavěných v druhé polovině 13. století.³⁸ [17]

Profilované obloučky se zalomenou patkou se velmi často přenesly i na zdobení portálů na to například na tympanonech kostela Stětí sv. Jana Křtitele v Libčevsi, kostela sv. Mikuláše ve Vinci, kde se objevuje i na oblouku na empoře, na tympanonu kostela sv. Vavřince v Kostomlatech pod

²⁹ Peter Lindenthal, *Auf dem Jakobsweg durch Österreich*, Innsbruck 2006, s. 19.

³⁰ Dehio (pozn. 28), s. 269.

³¹ Tomáš Dittrich, *Pozdně románské emporové kostely, stavěné v Čechách cisterciáky na úsvitu gotiky*, in: *Umění 13. století v Českých zemích*, Praha 1983, s. 157.

³² Richter (pozn. 12), s. 4.

³³ Anežka Merhautová-Livorová, *Cizí podněty a domácí tradice v románské architektuře severozápadních Čech*, *Umění VII*, Praha, 1959, s. 228-253.

³⁴ Haas - Pfistermeister (pozn. 29), s. 262.

³⁵ Wulf (pozn.24), s. 344.

³⁶ Ibidem, s. 38.

³⁷ Haas - Pfistermeister (pozn. 29), s. 311.

³⁸ Dehio (pozn. 28), s. 173.

Milešovkou, kde lemuje také okno ve východní části presbytáře. Obloučky se zalomenou patkou lemují i portál kostela v Želkovicích.

Osamoceně v rámci tzv. skupiny vineckých kostelů si stojí typ obloučkového vlysu se sloupky na konzolkách. Tento typ obloučkového vlysu objevil u nás pouze jedenkrát, a to na apsidě kostela Povýšení sv. Kříže v Údlících. V rámci Evropy se s ním však lze setkat hned několikrát. Dobroslav Líbal uvádí v souvislosti s tímto typem obloučkového vlysu, příklad apsidy kostela Santa Maria dell'Annunziata ve středoitalském Todi.³⁹ [26] V Německu se pak objevuje na portále kostela sv. Jakuba v Řezně [27] a ve francouzském Alsasku na kostele sv. Legea v Murbachu. [28] Obloučkový vlys v podobě se zalomenou patkou zdobí rovněž interiér apsidy kostela v Údlících.

V interiéru se obloučkový vlys objevuje fragmentárně i v bazilice Nanebevzetí Panny Marie na Velehradě. A to v oblasti nad dnešní klenbou presbytáře a transeptu ve velmi neobvyklé podobě. Obloučky tvoří krátký válec, který se prohne do tvaru půlkruhu a ve spodní části se opět pravouhle zalamuje. Krátký vodorovný válec se pravděpodobně napojoval na oblouček vedlejší. Podle několika jasně patrných obloučků lze rozpoznat horní řadu obloučků, která se v rozích nakoso vytáčí a pravděpodobně se napojovala na vedlejší části. [115] O téměř půl metru níže lze rozpoznat druhou řadu obloučků stejné velikosti i tvaru. [118] Z nižší řady však byly obloučky většinou odsekány a zbyly pouze stopy na několika málo místech. Tato velmi neobvyklá podoba obloučkového vlysu se dochovala ve dvou fragmentech i v lapidáriu na Velehradě. [113]

Obloučkový vlys zdobí i baziliku sv. Prokopa v Třebíči a to v podobě se zalomenou patkou a také ornamentální obloučkový vlys, který nemá příliš mnoho analogií. Celá stavba však v rámci Moravy představuje ojedinělou architekturu, která měla na konci románské a na počátku gotické architektury samostatný vývoj. [105] Ornamentální obloučkový vlys použitý na apsidě baziliky sv. Prokopa v Třebíči nemá v takto precizním provedení mnoho analogií ani v zahraničí. V oblasti Německa i Rakouska se sice obloučkový vlys zdobil podstatně více než v Čechách a na Moravě, především se však zaměřuje na výplně prostor pod obloučky jako je tomu například na kostele sv. Petronella v Petronell-Carnuntum v Dolním Rakousku [29] nebo na dómu v Bambergu. [12] Případně je vyzdobena samotná konzolka, a to především zoomorfním motivem, kupříkladu na bazilice sv. Petra a Pavla v Königslutteru z první poloviny 12. století, kde jsou zdobené konzolky i výplně mezi obloučky.⁴⁰ [30] K výzdobě samotných ostění obloučků však přistupovali kameníci ve střední Evropě sporadicky. Obloučkový vlys se zdobeným samotným obloučkem, nikoli jeho výplní či konzolkou, se objevuje na portále vedoucím z ambitu do refektáře velehradského konventu. Další obloučkový vlys se zdobeným ostěním se nachází na portále kostela sv. Jakuba v Řezně z počátku 12. století.⁴¹ Zde se však spojily všechny typy výzdoby obloučkového vlysu, který má nejen plasticky vyvedené konzolky, palmetkami i zoomorfně vyzdobenou výplň obloučků, ale i ornamentálně zdobené samotné obloučky. [27]

³⁹ Líbal 1949 (pozn. 16), s. 57-66.

⁴⁰ Wulf (pozn. 24), s. 302.

⁴¹ Georg Dehio, *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler*, München/Berlin 1991, s. 509.

5 Stavební materiál

S výskytem obloučkového vlysu bezesporu souvisí nejen vliv okolních oblastí, ale i materiál dostupný v dané oblasti. Stavební kámen mohl zapříčinit absenci obloučkového vlysu, jeho profilaci i zdobnost. V období středověku patřily nejvyužívanějším materiálům v českých zemích opuka, pískovec a žula. Převoz materiálu byl natolik obtížný, že se ve většině případů použil nejbližší dostupný materiál, od kterého se vyvíjely proporce stavby. Někdy však dochází k transportu vhodnějšího materiálu pro určité části staveb, jako ostění oken, portály a dekorativní prvky mezi než patří i obloučkový vlys a to i desítky kilometrů. Takovýmto typickým příkladem je třebská bazilika, kde ke stavbě použili lokálních materiálů, ale pro náročnější prvky by dovezen jemný pískovec z Hrubšic, vzdálených 41km.⁴² Jinak průměrná vzdálenost dovozu materiálu pro obloučkový vlys čítala přibližně 15km.

Stavební materiál také může ovlivnit velikost vlysu, který úzce souvisí s velikostí kamene či cihly, což ovlivňuje možnostmi materiálu konkrétní oblasti. Velikost a počet je podmíněn rozsahem zdobené plochy. V přímé úměře lze sledovat hustěji posazené obloučky na menší plochu a naopak si mnohdy kameníci dovolují širší a mohutnější dekor, pokud mají k dispozici delší stěnu.

5.1.1 Opuka

Opuka představuje jeden z velmi tvárných dekoračních kamenů, ale zároveň snáze podléhá zvětrávání. Objevuje se především v oblasti Prahy, což může být příčinou toho, proč se na pražských románských stavbách, tak často v minulosti nahradil obloučkový vlys za nový. Dále se opuka také objevuje v oblasti Loun.

Břvanská opuka (Libčeves, Želkovice)

Břvanská opuka světle žlutavé barvy se těžila v dnes již opuštěném lomu Břvany – Hrádek u Loun. Stala se stavebním materiálem pro kostel v Lounech, Bílině a Mostě, v období románském také pro kostel Stětí sv. Jana Křtitele v Libčevsi.⁴³ Podle podobnosti hornin a malé vzdálenosti mezi stavbami lze předpokládat, že ze stejného materiálu je i kostel Petra a Pavla v Želkovicích.

5.1.2 Pískovec

Pískovec představuje nejčastěji využívaný materiál pro románské stavby vzhledem k jeho velmi dobrým vlastnostem, mezi které patří tvárnost a stálost. Často se využívá i v podobě arkózového pískovce. Objevuje se v oblastech severozápadních, severních a středních Čech i na jižní Moravě.

Vyšehořovický pískovec (Tismice, Plaňany)

Vyšehořovický pískovec má světle okrovou barvu a těžil se v lomu ve Vyšehořovicích (okr. Praha-východ). Použit byl pro kostel sv. Cyrila a Metoděje v Praze Karlíně i pro věž

⁴² Renata Malinová, Kámen v románské architektuře jižní Moravy, in: *Sborník příspěvků 1. Petroarcheologického semináře*, Brno 1975, s. 175-183.

⁴³ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =t&iddk =10085, vyhledáno 18. 3. 2016

vyšehořovické tvrže.⁴⁴ Podle podobnosti materiálu i jeho dostupnosti v okolí lze předpokládat, že z vyšehořovického pískovce sestává i bazilika Panny Marie v Tismicích vzdálená 13km a světlé části kostela Panny Marie v Plaňanech vzdálených 25km.

Nučický pískovec (Rovná, Plaňany)

Nučický pískovec až arkóza má červenou barvu a jedná se o středně až místy hrubě zrnitý materiál, který se těžil v lomu Nučice (okr. Kolín). Použit byl na kostel v Olešce, zámek Konopiště a červené části na kostele v Plaňanech.⁴⁵ Podle petrografických vlastností i vzhledu materiálu lze předpokládat, že i kostel sv. Jakuba v Rovné – Stříbrné Skalici, vzdálený od Nučic 8km, byl vystavěn z nučického pískovce.

Pojizerský pískovec (Mohelnice nad Jizerou, Bezděz, Vinec)

Světle šedý až šedožlutavý pojizerský pískovec představuje jemnozrný až vápnitý materiál, který se těží v lomu Debř (okr. Mladá Boleslav) a vystavěn z něj byl hrad Michalovice nebo hrady v Mladé Boleslavi.⁴⁶ Dle vlastností a dostupnosti materiálu lze předpokládat, že by mohl být použit i na kostel Panny Marie v Mohelnici, vzdálený od Debře 18km, kostel sv. Jiljí v Bezdězu vzdálený 21 km a možná i kostel sv. Mikuláše ve Vínici vzdálený 8km.

Kukský pískovec (Lanžov)

Šedobílý až žlutý kukský pískovec, někdy též nazývaný stanovický představuje středně zrnitý až hrubozrný pevný materiál vhodný k sochařským účelům. Těží se v lomu Nový les u Kuksu (okr. Trutnov) a vznikl z něj kostel v Jánských Lázních, pivovar v Hradci Králové i sochy v Kuksu.⁴⁷ Podle vlastností i dostupnosti materiálu lze předpokládat, že byl využit i pro kostel sv. Bartoloměje v Lanžově, vzdáleného od Nového Lesa u Kuksu 15 km.

Černovický pískovec (Údlice, Želina)

Šedožlutý černovický pískovec se těžil v lomu Hradiště u Černovic a vznikla z něj část kostela v Mostě.⁴⁸ Podle vlastností i podloží v okolních oblastech lze předpokládat, že byl využit pro kostel Pozdvížení sv. Kříže v Údlicích, vzdálených od lomu 10km, i pro kostel sv. Vavřince v Želíně u Kadaně, vzdáleného 20km.

Kryrský pískovec (Vroutek)

Hnědočervený kryrský pískovec představuje jemnozrný materiál použitý pro pomník F. A. Šporka ve Valči a pro kostel sv. Jakuba Většího ve Vroutku, jehož vzdálenost od Kryr čítá 4km.⁴⁹

Permská arkóza (Řeznovice, Třebíč)

Permská arkóza má červenohnědou barvu a jedná se o jemnozrný arkózový pískovec, který lze lehce opracovávat a nesnadno zvětrává. Tento druh kamene se těžil v lomu Libštát (okr. Semily),

⁴⁴ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt=s&iddk=10039, vyhledáno 18. 3. 2016

⁴⁵ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt=s&iddk=10030, vyhledáno 18. 3. 2016

⁴⁶ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt=s&iddk=10188, vyhledáno 18. 3. 2016

⁴⁷ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt=t&iddk=10013, vyhledáno 18. 3. 2016

⁴⁸ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt=t&iddk=10078, vyhledáno 18. 3. 2016

⁴⁹ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt=p&iddk=10107, vyhledáno 18. 3. 2016

Borovice (okr. Trutnov) a v Hrubšicích (okr. Brno-venkov). Právě z lomu v Hrubšicích pochází arkózový pískovec použitý pro portál a obloučkový vlys na bazilice sv. Prokopa v Třebíči. Pro tyto části stavby byl materiál z Hrubšic do Třebíče dovezen 41km. Dále z hrubšického arkózového pískovce vznikl Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova a části hradu Veveří.⁵⁰ Podle podobnosti materiálu lze předpokládat, že ze stejného materiálu vznikl i kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích vzdálených od Hrubšic 2km.

Tasovický pískovec (Mikulovice)

Jemnozrný tasovický arkózový pískovec má načervenalou barvu. Těžil se v Tasovicích (okr. Znojmo) a byl využit pro rotundu ve Znojmě.⁵¹ Právě podle podobnosti materiálu užitého pro znojenskou rotundu a pro kostel sv. Petra a Pavla v Mikulovicích, lze předpokládat, že by se mohlo jednat o stejný materiál.

Cetechovický pískovec (Velehrad)

Světlý cetechovický pískovec někdy nazýván i jako magurský má světle šedou až okrovou barvu, místy páskovaný.⁵² Podle vlastností materiálu i dostupnosti v okolí, lze předpokládat, že cetechovický pískovec byl využit pro stavbu klášterního komplexu na Velehradě.

5.1.3 Žula

Žula představuje velmi tvrdý a netvárný materiál s ložisky v jižních a jihozápadních Čechách a v okolí Brna.

Ačkoli se nedá říci, že by jižní Čechy byli chudé na románské kostely, žádný z nich se nepyšní, tak typickým prvkem románské architektury jaký představuje obloučkový vlys. Opodstatnit to může fakt, že valná většina z nich sestává z tvrdé a nepřilíš tvárné žuly, jež je v dané oblasti dostupná.

Do žuly se v oblasti českých zemí pokusili vytesat obloučkový vlys pouze jedinkrát a to na bazilice sv. Prokopa v Třebíči, kterou zdobí hned několik typů obloučkových vlysů a také v různých odrůdách kamene. Do žuly byl vytesán neprofilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou lemující jižní stěnu, a již obtížnější vrstevná verze stejného typu vlysu, lemující předsíň. V naší oblasti se toto vrstvení obloučkového vlysu neobjevuje příliš často, což mohla zapříčinit i netvárnost zde použité žuly, do které by vytesání klasické profilace pravděpodobně nebylo možné. Pro ornamentální obloučkový vlys i obloučky na štítu kostela byl vybrán tvárnější materiál, jenž dovolil vytesat jemnější tvary ornamentálního obloučkového vlysu.

Kamenská žula (Třebíč)

Tmavě šedá žula má drobnou až střední zrnitost. Těží se v lomu Kamenná nad Oslavou (okr. Třebíč) a využita byla pro dlažbu stanic metra a pro valnou část baziliky sv. Prokopa v Třebíči, vzdálené od lomu 18 km.⁵³

⁵⁰ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt=s&iddk=10129, vyhledáno 18. 3. 2016.

⁵¹ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt=s&iddk=10190, vyhledáno 18. 3. 2016.

⁵² http://dekoracni-kameny.geology.cz/dklom_cz.pl?tt=s&idlom=30130, vyhledáno 1. 5. 2016.

⁵³ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt=s&iddk=10197, vyhledáno 18. 3. 2016.

6 Katalog staveb

V katalogu staveb uvádím kostely, které zdobí obloučkový vlys z období románského, tedy z let 1150-1300. Stavby řadím chronologicky ve dvou kapitolách. Nejdříve kostely v Čechách a posléze kostely na Moravě, vzhledem k mírně odlišnému vývoji v těchto oblastech.

Každou z památek prezentuji samostatným katalogovým heslem, kde představuji nejprve lokaci kostela, dále dosavadní stav bádání spolu s často rozdílnými názory jednotlivých badatelů na založení kostela. Dále stručně představuji půdorysné dispozice stavby, okna, portál a interiér, kde se zaměřuji na románské části staveb. Posléze se pokouším zjistit původ materiálu použitého na stavbu kostela. Poté přistupuji k analýze samotného obloučkového vlysu, jenž nejdříve lokalizuji, přiřadím k typu a profilaci. Následně se pokouším zhodnotit velikost obloučků, pravidelnost a strukturu. Dále se věnuji dalším dekorativním a členícím prvkům vnější fasády, mezi něž řadím lizény, trnož, zubořez a římsu. Nakonec se pokouším stavbu stylově zařadit mezi soudobou architekturu v Čechách a na Moravě.

1. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Tismicích

Okres:	Kolín
Datace:	Druhá polovina 12. století
Typ vlysu:	Vrstvený obloučkový vlys na hladkých konzolkách
Materiál:	Světlý pískovec; pravděpodobně z Vyšehořovic (vzdáleno od lokality 13 km)

Malá obec Tismice se nachází 3km od Českého Brodu východně od Prahy. Trojlodní baziliku nalezneme, až na západním konci obce na mírném návrší.

Názory badatelů na dobu výstavby baziliky v Tismicích se od sebe mírně liší. Antonín Podlaha řadí kostel pouze do 12. století.⁵⁴ Anežka Merhautová datuje stavbu do třetí čtvrtiny 12. století a to na základě stylové podobnosti s klášterem v Milevsku.^{55,56} Emanuel Poche posouvá dataci až na konec 12. století.⁵⁷ S tímto názorem souhlasí i kolektiv autorů v *Architektuře románské*⁵⁸ a rovněž Václav Mencl⁵⁹ a to také podle podobnosti s tribunou v bazilice sv. Petra v Praze na Poříčí.

Zatímco na období vzniku kostela Nanebevzetí Panny Marie se badatelé poměrně shodují, otázkou stále zůstává, proč vznikla v malé vesničce trojlodní bazilika stavěná v této době pouze v Praze nebo jako součást klášterů. Z období vlády Jana Lucemburského již máme písemné prameny o tom, že Tismice spolu s Černým Kostelcem patřili mezi královský majetek.⁶⁰ Anežka Merhautová tedy předpokládá, že se oblast Tismic stala královským majetkem již v období před vládou Jana Lucemburského a považuje tak krále či člena jeho rodiny na stavitele tismické baziliky. Odpovídá tomu i přítomnost tribuny v kostele.⁶¹

Kostel v Tismicích má podobu trojlodní baziliky zakončené na východě třemi apsidami, z nichž prostřední je podstatně vyšší než dvě postranní. Západní stranu kostela zakončuje dvouvěží.[32][34]

Východní apsidy proráželo pět půlkruhových, dnes zaslepených oken. Tři symetrická okna se nachází v horní části prostřední apsidy, každé uprostřed jednoho lizénového pole. Obě postranní apsidy v ose prorážela okna ve stejné výšce. Hlavní loď původně osvětlovala po každé straně čtyři okna, které později nahradila dnešní barokní. Okna postranní lodi mají podobu danou pozdějšími přestavbami. Původní zarděné okno lze spatřit na jižní stěně, částečně jej však zakrývá sakristie.

Do kostela Nanebevzetí Panny Marie se vstupovalo portálem v jižní stěně, který má však dnes podobu gotickou. Ačkoli se mnozí badatelé domnívali, že se západním dvouvěžím se počítalo

⁵⁴ Antonín Podlaha, Tismice - Chrám Nanebevzetí P. Marie, *Soupis památek XXIV. Politický okres českobrodský*, Praha 1907, str. 185-195.

⁵⁵ Anežka Merhautová - Dušan Třeštík, *Románské umění v Čechách a na Moravě*, Praha 1984, s. 182.

⁵⁶ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 343.

⁵⁷ Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 4, T-Ž*, Praha 1982, s. 63.

⁵⁸ Klára Benešová - Petr Chotěbor - Tomáš Durdík, *Architektura románská*, Praha 2001, s. 124.

⁵⁹ Václav Mencl, Panské tribuny v naší románské architektuře, *Umění XIII*, 1965, s. 29-61.

⁶⁰ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 343.

⁶¹ Ibidem, s. 343.

od počátku, Karel Kibic přichází s novou teorií, ve které datuje dvouvěží do doby o něco mladší.⁶² Dvouvěží podle skladby materiálu bylo přistavěno zároveň s portálem v jižní stěně až v období gotiky.

Interiér kostela Nanebevzetí Panny Marie prošel značnými úpravami v letech 1752-55. Hlavní loď s barokním zaklenutím oddělují od vedlejších plochostropých lodí arkádové oblouky spočívající střídavě na sloupech a pilířích. V západní části se nachází barokní kruchta, která nahradila původní pavlačovou tribunu spojující prostory mezi věžemi.

Kostel v Tismicích je postaven kvádříkovou technikou ze světlého pískovce neznámého původu. V úvahu připadá pískovec z Vyšehořovic vzdálených od Tismic 13 km.

Obloučkový vlys zdobí všechny tři apsidy tismické baziliky. [33] Všechny obloučky mají podobu profilace jedním ústupkem a všechny spočívají na konzolkách. Konzolky na prostřední apsidě se však mírně liší od těch na postranních apsidách. Všechny konzolky mají podobu poloviny komolého kuželu. Konzolky na prostřední vyšší apsidě jsou užší a drobnější než ty na nižších apsidách. Dochovaly se však také v horší podobě. Konzolky na vyšší apsidě navazují na profilaci obloučků, zatímco u nižších apsid končí profilace na dolní části obloučku.

Obloučky na vyšších apsidách se jeví poměrně pravidelně co do tvaru i velikosti. Tvary obloučků na postranních apsidách se mírně diferencují. Strukturu vždy tvoří dvě řady kamenných kvádrů. Horní řady tvoří větší kvádry, z nichž z každého byl odtesán jeden celý oblouček, který navazuje na vedlejší. Takovéto dva obloučky vždy plynule zakončuje jedna celá konzolka v dolní řadě.

Neprofilované lizény dělí apsidy na několik polí. Nižší apsidy sestávají pouze z jednoho lizénového pole, které rámuje čtyři obloučky. Prostřední nejvyšší apsidu dělí lizény na tři rovnoměrná pole o třech obloučcích.

Nad obloučkovým vlysem dokončuje dekorativní pás pod střechou profilovaná římsa, v případě vyšší apsidy tvořená výžlabkem mezi dvěma oblouky. Na nižších apsidách se omezili pouze na výžlabek.

Obloučkový vlys spočívající na nezdobených drobných konzolkách stylově zapadá do rané fáze rozvoje obloučkových vlysů u nás. Jedná se pravděpodobně o nejstarší dochovaný obloučkový vlys mimo Prahu v oblasti Čech.

⁶² Karel Kibic, Kvádřové zdivo v Tismicích, in: *Dějiny staveb. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb 2011*, Plzeň 2011, s. 15-27.

2. Kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích

Okres:	Brno-venkov
Datace:	Druhá polovina 12. století
Typ vlysu:	Neprofilovaný obloučkový vlys na konzolkách
MATERIÁL:	Arkózový pískovec; možná permská arkóza z Hrubšic (vzdáleno od lokality 2 km)

Vesnice Řeznovice se rozprostírá na břehu řeky Jihlavy a nachází se 5km od Ivančic, pod které správně spadají. Dominantou obce se stává kostel sv. Petra a Pavla stojící uprostřed obce obklopen hřbitovem.

Na dataci kostela v Řeznovicích se uměleckohistorická literatura rozchází. Lubomír Konečný považuje za zakladatele řeznovického kostelíka Konráda Otu, který se ujal správy znojemského nejpozději roku 1157.⁶³ Předpokládá tedy, že kostel sv. Petra a Pavla vznikl v průběhu šedesátých let 12. století. Výstavbě v první polovině 12. století nenasvědčuje jednak stylová vyzrállost architektury, ale také se podle Konečného jeví nepravděpodobné, že by kostel vznikl za Konráda II., za jehož vlády v první polovině 12. století docházelo k častým vojenským konfliktům a také fakt, že Konrád II. neměl dobré vztahy s církví. Anežka Merhautová s Dušanem Třeštíkem předpokládají výstavbu kostela mezi lety 1140 – 1172.⁶⁴ V *Dějínách českého výtvarného umění* uvádí Zdeněk Kudělka vznik kostela v poslední třetině 12. století.⁶⁵ S touto datací souhlasí i Dalibor Prix a předpokládá inspiraci kostelem Všech svatých v Řezně a to i na základě pojmenování lokality.⁶⁶

Centrální kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích stojí na čtvercovém půdorysu, ke kterému se k severní, jižní a východní stěně pojí půlkruhové apsidy. Na čtvercový základ dosedá osmiboký tambur. Původní kostelík tvoří presbytář dnešního kostela. Původně se na západě ke kostelu připojoval čtyřboký útvar, jež dosahoval výšek apsid.⁶⁷ [90][91]

Východní apsidu osvětlují tři půlkruhově zakončené okna s nápadně zužující se špaletou. Severní i jižní apsidy pak proráží po jednom širším, ale kratším okně taktéž se zužující se špaletou. Osmiboký nástavec proráží v horní části na každé stěně po jednom podvojném okně. Pravidelně se zde střídá půlkruhové zakončení a trojhranné zakončení. Pod sdruženými okny zdobí spodní část oktogonu půlkruhově ukončené niky.

Po původním portálu, kterým se vstupovalo od západu se nezachovaly žádné stopy.

V oblasti čtyřbokého útvaru se původně nacházela tribuna přístupná schodištěm, situovaným v chodbičce v jižní stěně. Lubomír Konečný také předpokládá, že původně byla centrála zaklenuta

⁶³ Konečný (pozn. 20), s. 24.

⁶⁴ Merhautová - Třeštík (pozn. 55), s. 164.

⁶⁵ Zdeněk Kudělka, Románská architektura na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění 1*, Praha 1984, s. 78.

⁶⁶ Prix (pozn. 19), s. 65.

⁶⁷ Karel Kuča - Lubomír Konečný, Zjišťovací průzkum a rekonstrukce kostela sv. Petra a Pavla v Řeznovicích, *Archaeologica historica* 13, 1988, s. 385-400.

pravděpodobně osmihrannou kupolí nesenou asi metr širokými pendantivy, které dodatečně překryla křížová klenba. Původní konstrukce osmibokého zaklenutí na pendantivech souvisí s ikonografickým významem centrální kupole představující zároveň ideové centrum interiéru jakožto nebeské sféry a tento typ se běžně objevuje u dalších centrálních staveb v Evropě.⁶⁸

Materiál použitý pro centrální kostel sv. Petra a Pavla není znám. Stavba sestává z pečlivě opracovaných kvádříků z arkózového pískovce okrové a místy načervenalé barvy. V úvahu tedy připadá permská arkóza z Hrubšic vzdálených od Řeznovic 2 km.

Obloučkový vlys zdobí dnes již pouze východní, tedy prostřední apsidu řeznovického kostela a to v podobě neprofilovaného obloučkového vlysu na jehlancových konzolkách. Původně se obloučkový vlys nacházel i na severní a jižní apsidě kostela. Jednotlivé konzolky se jeví na první pohled totožné, ale při bližším pohledu lze rozeznat pravidelně se střídající konzolky šikmo seříznuté a konzolky s vypoulenou hranou. Obloučky mají poměrně široké, ale krátké rozměry. Jejich struktura se jeví poměrně pravidelně a sestává z dvou řad kamenných kvádrů. V horní řadě se nachází vždy v každém kamenném kvádru jeden celý oblouček, který navazuje na vedlejší. Spodní řady tvoří malé kvádříky obsahující pouze jednu konzolku, která plynule spojuje dva horní obloučky. Konzolky spojuje podlouhlý, ale úzký kvádr. [92]

Všechny tři apsidy lemují nárožní lizény a vytvářejí tak vždy po jednom lizénovém poli. Ve spodní části apsid přecházejí lizény v nízké neprofilované trnože, které obíhají všechny tři apsidy. Nad obloučkovým vlysem se vine pás pilovitého zubořezu a fasádu pod střechem dovršuje nízká profilovaná římsa

Neprofilovaný obloučkový vlys na hladkých konzolkách na kostele v Řeznovicích představuje nejstarší dochovaný typ obloučkového vlysu na Moravě. Jedná se tedy o základní typ vlysu, jež má ještě konstrukční funkci. Spolu s precizním provedením tak reprezentuje čistou formu obloučkového vlysu.

⁶⁸ Konečný (pozn. 20), s. 10.

3. Kostel sv. Petra a Pavla v Mikulovicích

Okres:	Znojmo
Datace:	Druhá polovina 12. století
Typ vlysu:	Neprofilovaný obloučkový vlys na nezdobených konzolkách
Materiál:	Červenohnědý pískovec; možná tasovický arkózový pískovec (vzdáleno od lokality 20 km)

Městys Mikulovice se nachází 16km jižně od svého okresního města Znojma. Ve středu kopce stojí na mírném návrší kostel sv. Petra a Pavla.

Kostel zasvěcený sv. Petru a Pavlovi prošel v minulosti značnými přestavbami, což ještě ztěžuje jeho dataci. Zatímco v článku *Výzkum románské architektury na Moravě* uvádí Bohumil Samek dataci vzniku na konec 12. století,⁶⁹ v *Uměleckých památkách Moravy a Slezska* již řadí kostel v Mikulovicích do třetí čtvrtiny 12. století.⁷⁰ Tuto dataci uvádí i kolektiv autorů v *Architektuře románské*.⁷¹

Mikulovický kostel sestává z jedné podélné lodi, k níž se na východě pojí mohutná apside a na západě věž ze 14. století. Kolem roku 1766 bylo zdivo lodi i apsidy kostela zvýšeno a došlo k zaklenutí do té doby plochostropé lodi. [93][94]

Apsidu proráží v ose půlkruhově ukončené okno s oboustranně zužující se špaletou. Dvě postranní okna pocházejí z období baroka. V jižní i severní stěně lze rozeznat dvě zazděná okna srovnatelná s oknem v ose apsidy.

V ose jižní stěny se dochoval původní ústupkový portál, jehož hladký tympanon lemují schodovité archivolty oddělené od pravoúhlých ústupků římsou. Tu zdobí patka, která má v horní části reliéf obloučkového vlysu a ve spodní části motiv šachovnice. [97]

Materiál použitý pro kostel v Mikulovicích není znám. V úvahu připadá arkózový pískovec z Tasovic vzdálených od Mikulovic 20km. Tasovický červenohnědý pískovec byl využit i pro rotundu ve Znojmě.

Obloučkový vlys zdobí apsidu a severní i jižní stěnu kostela sv. Petra a Pavla a to vždy v podobě neprofilovaného vlysu na jehlancových konzolkách. Obloučkový vlys se na některých místech nedochoval vůbec nebo pouze fragmentárně. Jejich strukturu tvoří dvě řady pískovcových kvádrů. Horní řadu tvoří pás kvádrů, z nichž každý odpovídá jednomu celému obloučku menších rozměrů. Ve spodní řadě jsou vytesané malé profilované konzolky, které plynule spojují dva horní obloučky. Velikost a tvar obloučků i konzolek vlysu se vzájemně značně diferencuje. [95][96]

⁶⁹ Bohumil Samek, Mikulovice, farní kostel sv. Petra a Pavla, in: *Výzkum románské architektury na Moravě II*, SPFFBU, 1981, s. 59.

⁷⁰ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska II, J/N*, Brno 1999, s. 507-509.

⁷¹ Benešová - Chotěbor - Durdík (pozn. 58), s. 121.

Apsidu dělí tři neprofilované, poměrně široké lizény na čtyři různě široká pole. Jižní stěnu pouze lemují dvě nárožní lizény. Apsidu ještě obíhá vysoká trnož bez profilace. V některých místech lze rozeznat fragmenty zubořezu, který se původně pravděpodobně objevoval nad obloučkovým vlysem na apsidě a severní i jižní stěně.

Obloučkový vlys na kostele sv. Petra a Pavla v Mikulovicích představuje základní typ neprofilovaného obloučkového vlysu na konzolkách, které se pravděpodobně stejně jako na kostele v Řeznovicích střídaly. Preciznost zpracování na mikulovickém kostele rozhodně není tak vysoká, jako tomu bylo na kostele řeznovickém. Nejen, že se obloučky dochovaly ve špatném stavu, ale lze také pozorovat nesourodost obloučků i konzolek. Stylově však tento typ zapadá do soudobého vývoje vlysu na Moravě i v Čechách.

4. Kostel sv. Jakuba v Rovné

Okres:	Praha - Východ
Datace:	Poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století
Typ vlysu:	Neprofilovaný obloučkový vlys na nezdobených konzolkách
Materiál:	Červenohnědý pískovec až arkóza; pravděpodobně z Nučič (vzdáleno od lokality 8 km)

Dnes zaniklá osada Rovná spadající pod obec Stříbrná Skalice se nachází 4 kilometry od města Sázava. Kostel sv. Jakuba Většího stojí uprostřed hřbitova na vyvýšené terase nad údolím řeky Sázavy.

Na tom, kdy kostel vznikl i kdo jej založil, se dodnes badatelé neshodují. Hypotéz o tom, kdo by mohl být stavitelem jakubského kostela, existuje několik. Anežka Merhautová⁷² spolu s Evou Šamánkovou a kolektivem⁷³ předpokládají vliv nedalekého Sázavského kláštera. Oproti tomu Jiří Bernát a Milan Štědra na základě, toho, že kolem Rovné vedla cesta k Choraticům, přicházejí s teorií postavení kostela velmožem Pravotou.⁷⁴ S další teorií přicházejí Dušan Foltýn⁷⁵ a August Sedláček,⁷⁶ kteří předpokládají, že jakubský kostel fungoval jako farní kostel pro hrad ve Stříbrné Skalici a tudíž jej pravděpodobně založil majitel hradu. Podle náročné ikonografické koncepce stavby přichází Jakub Vítkovský⁷⁷ s teorií o založení kostela předkem pánů z Cimburka a rytířů ze Skalice. Páni z Cimburka představovali na počátku 13. století významný šlechtický rod s kontakty na umělce pražského dvora.

Ani datace kostela v Rovné není jasná i vzhledem k častým přestavbám kostela a to již i v průběhu 13. století. První teorie Ferdinanda Lehnera⁷⁸ a Antonína Podlahy⁷⁹ datovaly kostel do 12. století. O přesnější dataci se pokusil kolektiv autorů Kostka, Pechová, Šamánková,⁸⁰ jež na základě analogií s kostelem sv. Jakuba v Řezně zasadili stavbu do období po roce 1230. Tuto dataci však popřela Mašínova teorie, jež datovala nástěnné malby do období kolem roku 1180, a tudíž předpokládá vznik kostela již v poslední čtvrtině 12. století.⁸¹ Anežka Merhautová ve své publikaci datuje jakubský kostel do první poloviny 12. století.⁸² Podstatným příspěvkem v bádání o kostele sv. Jakuba podává stavebně historický průzkum, kde Petr Macek datuje kostel do prvních desetiletí

⁷² Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 330.

⁷³ Jiří Kostka - Oliva Pechová - Eva Šamánková, Nové románské nálezy v Posázaví, *Zprávy památkové péče*, roč. VIII, Praha 1948, s. 125-135.

⁷⁴ Jiří Bernát - Milan Štědra, Starší středověké osídlení u přechodu přes Sázavu mezi Stříbrnou Skalicí a Samechovem, in: *Archeologie ve Středních Čechách* 8, 2004, s. 605-619.

⁷⁵ Dušan Foltýn, Patronátní kostely Sázavského kláštera – příspěvek k úvahám o genezi předhusitského klášterního panství, in: *Historia Monastica I*, Praha 2005, s. 153-162.

⁷⁶ August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého, Díl XV.*, Praha 1998, s. 19-20.

⁷⁷ Jakub Vítkovský, *Uměleckohistorické zhodnocení románských plastik a nástěnných maleb v kostele sv. Jakuba v Rovné*, restaurátorská zpráva, s. 3.

⁷⁸ Ferdinand Josef Lehner, Románská exkurse. Farní kostel sv. Jakuba apoštola v Rovném, *Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému* XIX, číslo 4, Praha 1893, s. 37-39.

⁷⁹ Podlaha (pozn. 54), s. 148-151.

⁸⁰ Kostka - Pechová - Šamánková (pozn. 73), s. 125-135.

⁸¹ Jiří Mašín, *Románská nástěnná malba v Čechách a na Moravě*, Praha 1954, s. 33-38.

⁸² Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 330.

13. století.⁸³ Významným příspěvkem, jež shrnuje dosavadní vývoj stavby podává ve své bakalářské i magisterské práci Marie Jiráková v níž především analyzuje nástěnné malby, jak po ikonografické, tak po stylistické stránce.⁸⁴

Další otázky vyvstávají nad obdobím přestavby kostela. Starší studie Merhautové⁸⁵ i Mašina⁸⁶ předpokládaly vznik kostela kolem roku 1180, kdy v kostele sv. Jakuba měla být dřevěná tribuna, na kterou se vstupovalo portálem v severní stěně lodi. V období kolem roku 1240 podle těchto studií mělo dojít k přestavbě tribuny, na níž se vstupovalo dřevěným schodištěm z lodi, které zároveň překrývalo christologický cyklus na jižní stěně. Schodiště lemují malby datované Mašínem právě do období kolem roku 1240, na jejichž základě došel k názoru, že v tomto období došlo k přestavbě kostela v Rovné. Petr Macek však ve stavebně historickém průzkumu popírá tyto studie.⁸⁷ Jakubský kostel vznikl podle jeho studie jako jednotná stavba v prvních desetiletích 13. století. Portál v severní stěně spojoval pravděpodobně panské sídlo a zděnou, nikoli dřevěnou tribunu.

Jednolodní jakubský kostel má loď na téměř čtvercovém půdorysu. Na východě se k ní připojuje půlválcová apside a na západě věž na čtvercovém půdorysu, k níž se ještě pojí barokní předsíň. [35][36]

V ose apsidy kostela v Rovné se nachází půlkruhově zakončené okno se zešíkmenou špaletou. Toto okno bylo pravděpodobně zazděno během vzniku maleb a později opět proraženo. Severní i jižní stěnu osvětlují na každé straně dvě půlkruhově zakončená okna se zešíkmenou špaletou.

Do kostela se původně vcházelo dvěma vchody. Jedním vysoko v severní stěně, jež byl pravděpodobně spojen s panským sídlem a vedl na tribunu. Druhým se vstupovalo do lodi kostela. Z přízemního portálu se dochoval alespoň tympanon, jež lemuje fragment profilovaného obloučkového vlysu ve tvaru vlnovky a část zubořezu.

Plochostropou loď kostela spojuje s apsidou dvakrát odstupňovaný vítězný oblouk. Na původní tribunu sklenutou na střední sloupek bylo možno vstoupit z lodi schodištěm při severní stěně nebo portálem v severní stěně. Tuto tribunu strhli během renesančních přestaveb. Několikrát pozměněný interiér kostela restaurátoři v roce 1953 vrátili do původního stavu.

Významným prvkem kostela ve Stříbrné Skalici - Rovné jsou nástěnné malby. V konše apsidy se nachází malba trůnícího Krista v mandorle, kterou nese dvojice andělů a lemují jej symboly čtyř evangelistů a Panna Marie s Janem Křtitelem. Pod tímto výjevem se dochovaly fragmenty pásy s nápisem. V dolní části apsidy se nachází další tři pásy s výjevy. V prvním se objevují postavy apoštolů s centrální postavou, jež lze interpretovat jako zobrazení Nejsvětější trojice. V druhém pásu jsou vyobrazeny scény ze života sv. Jakuba a třetí část dekoruje drapérie. Jižní stěnu dekorují malby ve dvou vrstvách. Starší zobrazovala christologický cyklus a mladší lemují schodiště na tribunu. Malby na severní straně se dochovaly ve špatném stavu, lze však předpokládat, že zobrazovaly scény

⁸³ Petr Macek, *Uměleckohistorické hodnocení*, nepublikovaná zpráva.

⁸⁴ Marie Jiráková, *Nástěnné malby v kostele sv. Jakuba Většího ve Stříbrné Skalici – Rovné. Ikonografická a stylistická analýza* (diplomní práce), Katedra dějin umění FFUP, Olomouc 2012.

⁸⁵ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 330.

⁸⁶ Mašín (pozn. 81), s. 35.

⁸⁷ Macek (pozn. 83).

ze světského života Krista. Západní stěnu zdobí malby interpretované jako scény ze života sv. Mikuláše.⁸⁸

Kostel sv. Jakuba byl postaven z opracovaných kvádrů z arkózového pískovce, který dodává kostelu hnědočervený vzhled. Kámen nejspíše pochází z lomu z Nučic, který se nachází 8 km od Stříbrné Skalice.

Obloučkový vlys se na kostele v Rovné objevuje pouze na apsidě. [37] Lze však předpokládat, že zdobil i stěny lodi a byl odtesán během barokních přestaveb. Na apsidě má podobu neprofilovaného obloučkového vlysu na konzolkách bez reliéfního zdobení. Každou konzolku tvoří tři části oddělené od sebe hranou. Na horní oblouček se napojuje kvádr, prostřední část tvoří další, podstatně menší kvádrík a konzolku zakončuje komolý jehlan.

Obloučky tvoří pás kvádrů, z nichž z každého byl odtesán jeden celý oblouček středních rozměrů. Dva spojené obloučky zakončuje plynule jedna konzolka popsána výše. Poslední oblouček na konci apsidy není celý dokončen. Některé obloučky mají trochu odlišný tvar než ostatní, samotné konzolky však působí značně nesourodě jak velikostí, tak tvary. Místy konzolky ani plynule nenasazují na obloučky.

Během restaurování v roce 1944 byly odkryty na apsidě dvě lizény. Nad obloučkovým vlysem zdobí apsidu ještě pás zubořezu, na který dosedá kamenná deska.

Severní stěnu lodi zdobí několik reliéfů, které jsou dnes nahrazeny kopiemi a originály, si lze prohlédnout v předsíni kostela. Anežka Merhautová s Dušanem Třeštíkem interpretovali reliéfy jako "Mappu Mundi".⁸⁹ Podle novějších studií Jakuba Vítkovského se však jednalo o devět reliéfů ve třech řadách. V nejvyšší řadě zpodobují reliéfy medvěda, kozorožce, šelmu, kentaura, sfingu a další čtyři měly zobrazovat pravděpodobně alegorie zvířat.⁹⁰ Interpretovat však lze pouze poslední reliéf zpodobující Vodnáře, další dva byly zničeny probouráním barokního okna a další nelze identifikovat. V druhé řadě, která se nachází nad portálem, jsou tři velmi poškozené reliéfy, jež pravděpodobně zpodobují zvířata. Poslední reliéf se nachází samostatně vlevo od portálu a jedná se o zpodobení čtyřnohého zvířete, jež hledí na portál. [38]

Problémy s datací kostela značně ztěžují i zařazení obloučkového vlysu na kostele sv. Jakuba v Rovné – Stříbrné Skalici. Stylově vlys odpovídá nejranějším fázím vývoje obloučkového podřímsí v Čechách, kdy má ještě vlys konstrukční funkci a odpovídá stylovému zařazení do druhé poloviny 12. století. Podle stavebně historického průzkumu Petra Macka měl kostel vzniknout až v na počátku století třináctého, kdy je již v Čechách i na Moravě tento typ vlysu překonán a nahrazen profilovaným vlysem se zalomenou patkou či vlnkovitým vlysem. Případně se objevují konzolky s bohatým plastickým zdobením, jako je tomu u kostela v Lanžově. Nejeví se tedy příliš pravděpodobné, že by v oblasti středních Čech setrvala tak dlouho tradice tohoto základního typu obloučkového vlysu a to na kostele, kde podle reliéfů na vnější fasádě i maleb v interiéru pracovali kvalitní umělci tehdejší doby.

⁸⁸ Vítkovský (pozn. 61).

⁸⁹ Merhautová - Třeštík (pozn. 55), s. 196.

⁹⁰ Vítkovský (pozn. 77).

5. Kostel Zvěstování Panny Marie v Plaňanech

Okres:	Kolín
Datace:	Třetí čtvrtina 12. století
Typ vlysu:	Neprofilovaný obloučkový vlys na zdobených konzolkách
Materiál:	Červenohnědý pískovec až arkóza; z Nučič (vzdáleno od lokality 20 km) Světlý pískovec; pravděpodobně z Vyšehořovic (vzdáleno od lokality 25 km)

Městys Plaňany se nachází 14 km západně od Kolína. Kostel Zvěstování Panny Marie, dříve kostel sv. Petra a Pavla stojí spolu s kostelem Narození sv. Jana Křtitele na hřbitově nedaleko centra obce.

Ačkoli se na kostele objevuje kámen s datem 1168, není jasné, zda se jedná o rok založení kostela. Během archeologického průzkumu konaného v roce 1938 bylo nalezeno zdivo pocházející z doby kolem roku 1000. Podle studie Ivana Vokřála se jednalo o raně křesťanskou rotundu, jež stála na místě dnešního kostela.⁹¹ Rok 1168 tedy může odkazovat na rotundu, ale také na přestavbu nového kostela. Anežka Merhautová datuje kostel do třetí čtvrtiny 12. století nebo do doby o něco mladší a to na základě analogií s kostelem v Mohelnici.⁹² I Václav Mencl se na základě analýzy tribuny přiklání k této dataci.⁹³ Klára Benešovská a kolektiv uvádějí dobu vzniku před rokem 1200.⁹⁴

Plaňanský kostel má jednu obdélnou loď, k níž se na východě připojuje dlouhý pětiboce uzavřený presbytář z období gotiky a na západě mohutná věž, která měla původně ještě další dvě patra. [39][40]

Jižní stěnu prorážela dvě půlkruhově uzavřená okénka se zužující se špaletou. Dnes jsou však obě zaslepena. Severní stěnu pravděpodobně prorážela symetrická okna, která mají dnes zaslepena i ostění. Do románského kostela Zvěstování Panny Marie se vcházelo portálem v severní stěně, který je dnes taktéž zazděný a patrná zůstává pouze levá polovina tympanonu.

Celý interiér plaňanského kostela má dnes barokní podobu.

Kostel v Plaňanech byl postaven kvádřikovou technikou ze dvou druhů pískovce. Střídá se zde rytmicky červený arkózový pískovec z Nučič vzdálených necelých 20 km,⁹⁵ který byl použit i pro kostel v Rovné – Stříbrné Skalici a světlý pískovec neznámého původu. V úvahu připadá vyšehořovický pískovec, který mohl být použit i pro kostel v Tismicích. Vzdálenost z Plaňan do Vyšehořovic čítá 25 km.

⁹¹ Ivan Vokřál, *Sakrální stavby v obci Plaňany a připojených vsích. Architektonicko-historický popis (závěrečná práce)*, Studium památkové péče při NPÚ, Praha 2005, s. 9.

⁹² Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 192.

⁹³ Mencl 1965 (pozn. 52), s. 29-61.

⁹⁴ Benešovská - Chotěbor - Durdík (pozn. 58), s. 130.

⁹⁵ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =s&idkk =10030, vyhledáno 18. 3. 2016

Obloučkový vlys zdobí severní i jižní stěnu plaňanského kostela a to v podobě neprofilovaných obloučků spočívajících na konzolkách různorodých tvarů. [41][42] Strukturu obloučkového vlysu tvoří několik pískovcových kvádrů ve dvou řadách. Horní část tvoří pás kvádrů, z nichž z každého byl vždy odtesán jeden oblouček. Rytmicky se zde střídá světlý oblouček a červený oblouček z arkózového pískovce. Spodní, podstatně užší řadu tvoří maličké kvádry, na téměř čtvercovém půdorysu do nichž byla vytesána pouze konzolka, která plynule navazuje na dva horní obloučky. Rovněž se zde pravidelně střídá červená a světlá konzolka. Prostory mezi konzolkami vyplňují hladké podlouhlé kvádry z pravidelně se střídajícího materiálu. Aby zde vynikl dokonalý kontrast, spodní kvádr má vždy opačnou barvu než horní oblouček. Pokud je tedy horní oblouček ze světlého pískovce spodní část tvoří hladký kvádr z červeného pískovce a hned na vedlejším obloučku je tomu naopak.

Středně veliké obloučky mají často rozdílné tvary i velikosti, ne však nijak razantně. Na každé straně se nachází 24 obloučků, které ukončují různě profilované konzolky.

Stěny kostela Zvěstování Panny Marie nečlení lizény ani trnož. Nad obloučkovým vlysem se táhne pás zubořezu tvořený opět rytmicky se střídajícími klínky ze světlého a červeného pískovce. Samotné klínky se jeví navzájem značně nesourodě především svým tvarem a některé z nich byly nahrazeny, čímž došlo k narušení střídání barev. Pás dokončuje pod střechem profilovaná římsa vytvořena rovněž ze střídajících se materiálů. Části římsy však mají rozličné délky, což mírně narušuje doposud ideální kontrast barev.

Obloučkový vlys zdobící kostel Zvěstování Panny Marie v Plaňanech představuje patrně nejstarší dochovaný typ se zdobenými konzolkami, jež se zde objevují v podobě profilované. V české románské architektuře se od ostatních odlišuje především rytmickým střídáním dvou barev pískovce.

6. Kostel Panny Marie v Mohelnici nad Jizerou

Okres:	Mladá Boleslav
Datace:	Třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století
Typ vlysu:	Neprofilovaný obloučkový vlys na zdobených konzolkách
Materiál:	Šedožlutý pískovec; patrně pojizerský z Debře (vzdáleno od lokality 18 km)

Malá obec Mohelnice nad Jizerou se nachází 4km od Mnichova Hradiště a nedaleko od návsi stojí kostel Nanebevzetí Panny Marie obklopený hřbitovem.

Názory jednotlivých badatelů na to, kdy kostel vznikl, se značně liší. Anežka Merhautová i s Dušanem Třeštíkem datují kostel do třetí čtvrtiny 12. století podle stavebních detailů i Pecenkova nálezu mince.^{96, 97} Na této dotaci se shoduje s kolektivem autorů Klárou Benešovskou, Petrem Chotěborem a Tomášem Durdíkem.⁹⁸ Do období třetí čtvrtiny 12. století datuje kostel v Mohelnici nad Jizerou i Emanuel Poche.⁹⁹ Antonín Lehner řadí kostel již do první poloviny 12. století.¹⁰⁰ Oproti tomu Václav Mencl posouvá dataci kostela Panny Marie do první třetiny 13. století.¹⁰¹

Kostel v Mohelnici nad Jizerou sestává z obdélníkové věže, ke které se pojí na západě hranolová věž a na východě apsida. K severní straně přičlenil Josef Mocker během přestavby v roce 1876 ještě sakristii.¹⁰² [43][44]

Apsidu kostela Panny Marie proráží v její ose pouze jedno půlkruhově ukončené okno se zužující se špaletou. Štít proráží potrojně okno, z něhož prostřední okno je vyšší než dvě postranní. Severní i jižní stěnu osvětluje po dvou půlkruhově ukončených oknech se zužující se špaletou. Západní část jižní stěny navíc ještě proráží malé čtyřlísté okénko. Věž z každé strany nejvyššího patra osvětlují podvojná okna.

Do mohelnického kostela vstupujeme po schůdcích jednoduchým portálem v jižní stěně. Portál tvoří malý tympanon ozdobený pouze křížem a dva mohutné ústupky předělené římsou. Podle Dušana Třeštíka a Anežky Merhautové odkazuje portál na vliv kostelů v Sasku.¹⁰³ [50]

Loď mohelnického kostela je zaklenuta kazetovým stropem pocházejícím z přestavby provedené roku 1876. Loď odděluje od apsidy dvakrát odstupňovaný vítězný oblouk přetátý římsou, která pokračuje a lemují celou apsidu. V západní části kostela se nachází tribuna nesená středním sloupem a dvěma přízdními pilíři z období přestavby.

⁹⁶ Merhautová - Třeštík (pozn. 55), s. 187.

⁹⁷ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 172-173.

⁹⁸ Benešovská – Chotěbor - Durdík (pozn. 58), s. 122.

⁹⁹ Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 2, K-O*, Praha 1978, s. 418-419.

¹⁰⁰ Antonín Lehner, *Románská exkurse. Filiální kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mohelnici, Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému XIX*, Praha 1893, s. 1-4.

¹⁰¹ Václav Mencl, *Románská architektura v českých zemích*, in: *Ročenka kruhu přátel pro pěstování dějin umění*, Praha 1939, s. 19.

¹⁰² Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 173.

¹⁰³ Merhautová – Třeštík (pozn. 55), s. 187.

Kostel v Mohelnici nad Jizerou byl vystavěn kvádřikovou technikou z pískovce neznámého původu. Podle nápadně žlutavé barvy a podobnosti s materiálem využitým pro kostel ve Vinci, lze předpokládat, že se jedná o pískovec stejný. Jednalo by se tedy pravděpodobně o pojizerský pískovec z lomu Debř, jenž je vzdálený od Mohelnice nad Jizerou 18 km.

Neprofilovaný obloučkový vlys zdobí severní i jižní stěnu hlavní lodi, apsidu i věž kostela v Mohelnici nad Jizerou. Všechny obloučky spočívají na konzolkách, které jsou na apsidě i obou stranách lodi reliéfně vyzdobeny. Některé konzolky mají zdobení vytvořené rýhami, oblouny či výžlabky, jiné zdobí různé reliéfy.

Jižní lizénové pole apsidy lemují obloučky se čtyřmi konzolkami. [45] První tři konzolky mají podobu různě profilovaných konzolek, poslední konzolku jižního lizénového pole zdobí reliéf ve tvaru svorky či dvou zrcadlových berliček spojených maličkým hrotem. Lizény v ose apsidy spojují obloučkový vlys nesený čtyřmi různě profilovanými konzolkami. [46] Severní lizénové pole apsidy zdobí stejně jako předchozí dvě pole čtyři konzolky. Nejsevernější konzolka nese podobu profilovanou, druhou již zdobí reliéf. V nejnižší části konzolky vidíme oblouček či malý kopeček na nějž se kolmo připojují čtyři malé elipsovité útvary. Další dvě konzolky mají profilovanou podobu. [47]

Severní stěnu zdobí celkem 16 konzolek. [48] První od západu má reliéf v podobě zaoblených rýh, další nese podobu profilovanou. Třetí konzolka je rozdělena na dvě poloviny a rýhy vyběhající zespodu nahoru se zrcadlově opakují. Další konzolku zdobí trojúhelník, jehož dvě strany směřující směrem dolů mají mírně prohnuté strany. Pátá konzolka severní stěny zdobí rýhy do tvaru písmene "V". Na další konzolce vidíme jednoduchý kříž a konzolka následující nese podobu profilovanou. Osmá konzolka má podobu rýhované mřížky a za ní následuje profilovaná konzolka. Desátá i dvanáctá konzolka má totožný reliéf úhlopříček spojující rohy. Mezi nimi spočívá konzolka s precizně provedenou osmicípou hvězdou. Třináctá konzolka má podobu vyžlabeného oblouku, ve kterém spočívá kulička. Následující konzolka má reliéf pravděpodobně ve tvaru srdce a za ní následuje konzolka profilovaná. Poslední konzolka má tvar nejasný a pravděpodobně upravovaný v pozdější době.

Jižní stěna začíná od východu profilovanou konzolkou, za níž následuje konzolka s reliéfem oblouku, který lemují další oblouk či stříška. Třetí i pátá konzolka má profilovanou podobu a mezi nimi spočívá konzolka s reliéfem ve tvaru písmene "M". Následuje profilovaná konzolka a konzolka s reliéfem pravděpodobně nějakého ovoce, kterým může být buď velmi špičaté jablko, nebo hrozen vína zobrazený jako pouhý obrys, kvůli malým rozměrům reliéfní plochy. Další konzolka má reliéf ve tvaru čtyřcípé hvězdy, jejíž cípy končí v rozích konzolky. Následující dvě konzolky nacházející se nad vrcholem stříšky sakristie mají podobu profilovanou a mezi nimi spočívá reliéf hlavy. [49] Nadcházející konzolku zdobí rýhy sbíhající se do osy konzolky. Další konzolku zdobí bobule a dvě konzolky za ní směrem k západu mají profilovanou podobu. Následuje konzolka s palmetovým motivem a za ní konzolka s plastikou ve tvaru srdce. Další konzolku zdobí menší oválek, který se nachází v šestiúhelníku s prohnutými stranami. Vlys na západě zakončuje profilovaná konzolka.

Nejvyšší patro věže zdobí obloučkový vlys na poměrně širokých hladkých konzolkách a v oblasti prvního patra věže se nachází pouze obloučky vsazené do zdi bez zakončení. [51]

Obloučky mají poměrně stejnou velikost i strukturu, až na poslední obloučky lizénových polí apsidy, jež jsou nápadně menší, než ostatní. Obloučkový vlys tvoří dvě řady kamenných kvádrů. V horní řadě nalezneme pás stejných kvádrů a každý jednotlivý kámen obsahuje jeden celý oblouček. Spodní řadu tvoří pás podstatně užších kvádrů dvou velikostí. Menší kvádry nesou pouze konzolku, která plynule ukončuje dva horní obloučky. Podstatně delší kvádry vyplňují prostor mezi jednotlivými konzolkami.

Čtyři neprofilované lizény dělí apsidu do tří stejných polí o pěti obloučkách, zatímco stěny lodi kostela tvoří pouze jedno lizénové pole. Kostel obíhá neprofilovaná trnož přerušovaná v místech východní stěny. Nad obloučkovým vlysem na lodi, apsidě i věži kostela Nanebevzetí Panny Marie se táhne pás zubořezu tvořený mírně zkosenými, ale pravidelnými klínky. Stěny lodi kostela pod střechou dovršuje římsa, kterou po stranách zakončují reliéfní kvádry. Dochovaly se však pouze na jižní stěně, kde na západním konci římsy nalezneme čtyři kroužky, dva velké a mezi nimi dva menší. Východní konec římsy zakončuje reliéf s palmetovým motivem.

Kostel Panny Marie v Mohelnici nad Jizerou zdobí obloučkový vlys opírající se o různě zdobené konzolky. Objevují se zde profilované konzolky podobné těm na kostele Zvěstování Panny Marie v Plaňanech, ale také různě plasticky zdobené, které nemají v našich zemích analogie.

7. Kostel sv. Jiljí v Bezděze

Okres:	Česka Lípa
Datace:	Poslední čtvrtina 12. století
Typ vlysu:	Neprofilovaný obloučkový vlys na zdobených konzolkách
Materiál:	Kombinace žlutého a červeného pískovce; možná jizerský pískovec z Debře (vzdáleno od lokality 21 km)

Obec Bezděz se nachází nedaleko cesty spojující Českou Lípu a Mladou Boleslav. Do obou měst čítá vzdálenost asi 25 km. Kostel sv. Jiljí nalezneme v srdci obce Bezděz na úpatí kopce, na jehož vrcholu stojí stejnojmenný hrad.

Na raný původ dnes barokního kostela poprvé upozornil Jan Erazim Vocel.¹⁰⁴ Později jej František Zuman datoval do 12. století,¹⁰⁵ což Anežka Merhautová ještě upřesňuje a podle podobnosti s kostelem v Mohelnici nad Jizerou zasazuje kostel sv. Jiljí do poslední čtvrtiny 12. století.¹⁰⁶ K této dataci se přiklání i František Gabriel ve stavebně historickém průzkumu.¹⁰⁷ Kostel se pokusili shrnout i Lucie Kracíková s Janem Smetanou.¹⁰⁸ Ti předpokládají, že jižní část apsidy s pravidelně uspořádanými kvádry má podobu původní. Zatímco v severní části apsidy mají kvádry nepravidelnou strukturu a jsou tak dílem pozdější přestavby.

Bezdězský kostel sestává z obdélné lodi, ke které se na západě pojí hranolová věž a na východě půlkruhová apsida. Kostel má dnes podobu barokní, z let 1763-66. Z původní podoby se zachovaly pouze dekorativní články apsidy. Celý kostel má dnes již značně se odlupující omítku. [52][53]

Současná podoba oken, portálu i interiéru je dána barokní přestavbou. V ose apsidy můžeme vidět zazděné půlkruhové okno. František Zuman našel v prvním patře západní stěny zazděný portál, který ukazuje na možnou někdejší přítomnost tribuny. Pozdější studie však spíše předpokládají, že se jednalo o později rozšířený okenní otvor.¹⁰⁹

Bezdězský kostel sestává z pískovcových kvádrů několika barev. I přes pozdější, dnes odlupující se omítku, lze rozpoznat žluté pískovcové kvádry v kombinaci s červeným pískovcem. Původ ani jednoho z materiálu není znám. Světlejší pískovec by mohl pocházet z oblasti Mladé Boleslavi vzdálené 21km a jednalo by se tedy o pojizerský pískovec, jež byl využit i pro kostel ve Vinci a v Mohelnici nad Jizerou.

¹⁰⁴ Vocel (pozn. 10), s. 118.

¹⁰⁵ František Zuman, Kostel sv. Jiljí pod Bezdězem v 18. stol., in: *Bezděz. Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice V*, Bezděz 1934, s. 6.

¹⁰⁶ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 95.

¹⁰⁷ František Gabriel, *Stavebně historický průzkum Bezděz – kostel sv. Jiljí*, strojopis ve Státním ústředním archivu Praha, č. 38.

¹⁰⁸ Lucie Kracíková - Jan Smetana, *Románská a gotická sakrální architektura v okrese Česká Lípa*, Praha 2000, s. 24-33.

¹⁰⁹ Ibidem, s. 29.

Obloučkový vlys se objevuje na apsidě kostela sv. Jiljí v podobě neprofilovaných obloučků na zdobených konzolkách. Dochoval se v diferencovaných stavech. Zatímco některé konzolky a dokonce obloučky chybí úplně, u jiných se dochoval i motiv palmetek.[54][55] Každá konzolka má jinou stylizaci. U konzolek v jižní části apsidy se jedná o ornamentální či profilovanou podobu. Kracíková se Smetanou dokonce uvádějí motiv zoomorfní, který jsem však nerozpoznala.¹¹⁰ Nad zazděným oknem v ose apsidy se styl konzolek mění. Na jižní straně apsidy se pak objevují konzolky malé, pravděpodobně hladké bez jakéhokoli reliéfu.[24] Mění se i struktura samotných obloučků. Zatímco na jižní straně mají obloučky poměrně stejnou velikost, obloučky na straně severní se vzájemně značně liší tvarem i velikostí.

Rozpoznat strukturu obloučků ztěžuje překrytí omítkou na kostele sv. Jiljí. Zdá se však, že jej tvoří pásy kvádrů ve dvou řadách, kdy v horním pásu připadá jeden celý oblouček na jeden pískovcový kvádr. Dolní část tvoří konzolky, které plynule spojují dva obloučky v řadě horní.

Fasádu apsidy rozdělují čtyři neprofilované lizény na tři téměř stejná pole o osmi obloučcích. Lizéna dělicí osově pole s polem severním vůbec nenavazuje na obloučkový vlys, jako ostatní lizény. Apsidu kostela v Bezděze lemuje vysoká neprofilovaná trnož. Nad obloučkovým vlysem se vine pás pravidelného, místy poničeného zubořezu. Fasádu pod střechou dovršuje profilovaná římsa.

Konzolky podpírající obloučkový vlys na kostele v Bezdězu mají ornamentální podobu, která již spíše připomíná barokní výzdobu. Vedle ornamentálně vyzdobených konzolek uvádí i Kracíková se Smetanou motiv zoomorfní. Jediná konzolka, která mi trochu připomínala nějaký zoomorfní motiv, by mohla být čtvrtá konzolka. Při bližším pohledu lze rozpoznat ptáčka z profilu.

¹¹⁰ Ibidem, s. 29.

8. Kostel sv. Bartoloměje v Lanžově

Okres:	Trutnov
Datace:	První třetina 13. století
Typ vlysu:	Neprofilovaný obloučkový vlys na zdobených konzolkách
Materiál:	Nažloutlý pískovec; možná kukský pískovec (vzdáleno od lokality 15 km)

Malá obec Lanžov se nachází 10km severozápadně od Dvora Králové nad Labem. V kopci uprostřed obce najdeme kostel sv. Bartoloměje.

Kostel sv. Bartoloměje vznikl pravděpodobně v první třetině 13. století podle studií Václava Mencla, který spatřoval analogie portálu v Lanžově a portálu ve Vroutku.¹¹¹ K této dataci se přiklání i Anežka Merhautová, která rovněž spatřuje impulsy ze skupiny kostelů severozápadních Čech.¹¹² Příspěvek k bádání o lanžovském kostele vyšel i v *Soupisu památek*¹¹³ a Václav Dokopil publikoval článek o kostele v časopise *Method*.¹¹⁴ Žádný z článků však neuvádí dataci vzniku stavby, ale pouze jeho pozdějších přestaveb.

Lanžovský kostel sestává z obdélníkové lodi, ke které se na východě pojí pětiboce uzavřený presbytář a na západě hranolová věž. Z období románského se zachovala loď a pravděpodobně i přízemní patro věže. [57][58]

Dnešní okna mají podobu danou pozdějšími přestavbami. Patrné zůstávají stopy po původních třech párech oken, která osvětlovala hlavní loď.

Do kostela sv. Bartoloměje vstupujeme částečně zachovaným portálem v jižní stěně. Ústupkový portál má půlkruhové zakončení archivoltami, vloženými mezi pravoúhlé ústupky. Archivoly i dřívky sloupků vložené mezi ústupky na sebe navazují a mají podobu hladkou nebo tordovanou. Přerušují je pouze krychlové hlavice sloupků. Celý portál dovršuje stříška lemovaná obloučkovým vlysem na hladkých konzolkách, kterou dříve ještě podpíraly sloupky. V dnešní podobě má portál navíc vsazenou obdélníkovou část přerušenu římsou. [61]

Interiér lodi lanžovského kostela měl původně trámový strop, který v baroku nahradil rovný omítaný strop se štukovou výzdobou. Na základě analogií se skupinou kostelů v severozápadních Čechách předpokládají Merhautová¹¹⁵ i Mencl¹¹⁶ někdejší přítomnost románské tribuny.

Kostel sv. Bartoloměje byl postaven z pečlivě opracovaných pískovcových kvádrů nažloutlé barvy. Původ kamene není znám. V okolí se však objevují častá ložiska, která by podle barvy

¹¹¹ Václav Mencl, Vývoj středověkého portálu v českých zemích, *Zprávy památkové péče* XX, 1960, s. 181-198.

¹¹² Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 152.

¹¹³ Antonín Cechner, Lanžov – Kostel sv. Bartoloměje, *Soupis památek*, ročník 31, *Politický okres novopacký*, Praha 1909, s. 77-79.

¹¹⁴ Václav Dokoupil, Farní chrám sv. Bartoloměje v Lanžově, *Method: časopis věnovaný umění křesťanskému*, 1895, s. 13-23.

¹¹⁵ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 152.

¹¹⁶ Mencl 1960 (pozn. 111), s. 181-198.

i fyzických vlastností odpovídala použitému kameni. Nejpravděpodobněji byl použit pískovec kukský z Nového Lesa u Kuksu vzdáleného od Lanžova 15km.

Obloučkový vlys se objevuje na jižní fasádě lodi kostela v Lanžově a lemuje i jeho portál na jižní stěně kostela. Obloučky mají podobu neprofilovanou a spočívají na konzolkách. V podřímsí se zachovaly pouze dvě konzolky ve tvaru hlavy zvířete či nestvůry. Jejich interpretace je vzhledem ke špatnému zachování obtížná. Tyto konzolky se objevují vedle sebe přibližně v polovině stěny, v oblasti nad portálem. [59][60]

Obloučky v podřímsí mají poměrně malé, ale pravidelné rozměry. Strukturu tvoří dvě řady kvádrů. V první se nachází pás stejných kvádrů, vytvořených tak, že na každý jeden kvádr připadá právě jeden celý oblouček.

Lod' kostela sv. Bartoloměje lemovaly v nárožích neprofilované lizény a vytvářely tak jedno lizénové pole. Plynule pak ve spodní části navazovaly na vysokou zkosenou trnož.

Nad obloučkovým vlysem se táhne pás zubořezu, tvořený pravidelnými, poměrně vysokými klínky. Pod střechou fasádu dovršuje profilovaná římsa.

Ačkoli se na kostele sv. Bartoloměje v Lanžově dochovaly pouze dvě konzolky, představují zoomorfní zobrazení dvou plastik hlav, které v našich zemích nemá obdoby.

9. Kostel sv. Jiří v Bořitově

Okres:	Blansko
Datace:	Kolem roku 1200
Typ vlysu:	Neprofilovaný obloučkový vlys se zkoseným zakončením
Materiál:	Nažloutlý pískovec; původ neznámý

Obec Bořitov se nachází 10km severozápadně od svého okresního města Blansko. Nedaleko středu obce stojí na návrší kostel sv. Jiří.

Kostel sv. Jiří v Bořitově prošel v minulosti mnohými změnami a uměleckohistorická literatura se spíše než k vzniku stavby zabývá jeho přestavbami. Bohumil Samek zasazuje kostel do doby kolem r. 1200.¹¹⁷ S touto datací souhlasí rovněž Dalibor Prix.¹¹⁸ Dobroslav Líbal analyzuje gotické přestavby, ale dataci vzniku neuvádí.¹¹⁹ Zdeněk Kudělka předpokládá vznik kostela v Bořitově v druhé polovině 12. století.¹²⁰

Z původní románské stavby se dochovalo obvodové zdivo hlavní lodi a vítězný oblouk spojující loď a presbytář přistavěný kolem roku 1475 spolu s jižní boční kaplí sv. Anny.¹²¹ Na západě se k lodi váže ještě hranolová věž o něco mladší než východní kněžiště a kaple. [98][99]

Okna, portál ani interiér kostela sv. Jiří nemají původní románskou podobu. V interiéru se zachoval pouze ústupkový vítězný oblouk z doby vzniku kostela, který spojoval původně plochostropou loď s dnešním podlouhlým kněžištěm. Na severní straně kostela jsou patrná dnes již zazděná tři půlkruhově zakončená okna, jižní stěnu pak prorážela dvě stejná okna.

Obvodové zdi kostela sv. Jiří sestávají z opracovaných pískovcových kvádrů okrové barvy. Původ kamene není znám a v okolí se mi nepodařilo dohledat vhodný materiál. Z valné většiny má oblast Boskovic a dále pak Brna žulové podloží.

Obloučkový vlys zdobí severní i jižní podřímsí kostela v Bořitově. Objevuje se zde v podobě neprofilovaných obloučků se zkoseným zakončením. Obloučky mají poměrně malé, ale pravidelné velikosti. Strukturu vlysu tvoří jedna řada pískovcových kvádrů, kde na každý jeden kvádr připadá jeden celý oblouček a úzké zkosené zakončení, které plynule navazuje na vedlejší totožný kámen. [100][101]

Podle východní nárožní lizény jižní fasády lze soudit, že takto lemovaly lizény i severní stěnu a vytvářely tak vždy po jednom lizénovém poli severní i jižní stěně bořitovského kostela.

¹¹⁷ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska, I, A/I*, Brno 1999, s. 97-100.

¹¹⁸ Prix 2009 (pozn. 19), s. 66.

¹¹⁹ Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001, s. 29-30.

¹²⁰ Kudělka (pozn. 65), s. 80.

¹²¹ Samek 1999 (pozn. 70), s. 97.

Nad obloučkovým vlysem se ještě vine úzký pás pilovitého zubořezu. Pod střechou fasádu zakončují dvě římsy. Nad zubořezem dovršuje stěnu původní románská profilovaná lizéna a nad ní ještě vysoká římsa přistavěná během přestaveb.

Na kostele sv. Jiří v Bořitově se dochoval obloučkový vlys se seříznutým zakončením. Tento typ obloučkového vlysu se již nikde jinde u nás neobjevuje a představuje zvláštní spojení vlysu se zlomenou patkou a obloučků podpíraných konzolkami. Zakončení má totiž velmi podobný tvar jako mívají hladké, jednoduché konzolky podpírající vlys. Konzolky však podpírají vlys a tedy i římsu, zatímco tento typ zde má již pouze dekorativní funkci.

10. Klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie na Velehradu

Okres:	Uherské Hradiště
Datace:	První polovina 13. století
Typ vlysu:	Profilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou Profilovaný vlnkovitý obloučkový vlys Válcovitý obloučkový vlys
Materiál:	Nažloutlý pískovec; možná cetechovický z Halenkovic u Uherského Hradiště (vzdáleno od lokality 21 km)

Poměrně velká obec Velehrad se nachází v údolí říčky Salašky na jižní Moravě asi 6 km severozápadně od svého okresního města Uherské Hradiště. Bazilika Panny Marie a svatého Cyrila a Metoděje spolu s komplexem kláštera, ve kterém dnes sídlí i Stojanovo gymnázium představuje centrum celé obce. Někdejší cisterciácký poutní kostel spolu s klášteřem náleží v současné době jezuitskému řádu.

První popud k založení prvního cisterciáckého kláštera na Moravě dává olomoucký biskup Robert, který požádal generální kapitulu v Citeaux a roku 1204 u příležitosti svěcení kláštera v Plasích si u tamního opata vyžádal mnichy. Významným fundátorem stavby byl moravský markrabě Vladislav Jindřich, který umírá před dostavěním kláštera a jeho bratr Přemysl Otakar I. Kostel byl vysvěcen roku 1228 a slavnosti se zúčastnil i král Přemysl Otakar I. s manželkou Konstancí, synem a družinou.¹²² K poznání o velehradském klášterním komplexu nejvíce přispěl svými monografiemi Miloslav Pojzl, který vydal několik publikací týkajících se románsko-gotické části staveb.^{123, 124} S jeho názory souhlasí i Dušan Foltýn v *Encyklopedii moravských a slezských klášterů*¹²⁵ a rovněž Dobroslav Líbal,¹²⁶ Jaroslav Pavelka¹²⁷ i Jaroslav Petrů.¹²⁸ K historii velehradského komplexu přispívá významně i Rudolf Hurt.¹²⁹

Bazilika Nanebevzetí Panny Marie prošla několika stavebními úpravami v důsledku častých požárů i husitských válek. Původně se jednalo dlouhou trojlodní baziliku na půdorysu latinského kříže. Na východě kostel uzavíralo pět apsid z nichž druhá a čtvrtá se nedochovaly, přesto však zůstává východní závěr nejlépe zachovanou částí stavby. K severní straně kostela se připojoval ambit a budovy kláštera. Na západě se do kostela vstupovalo hlavním ústupkovým portálem přes předsíň. Původní délka kostela byla na západě o více než 10 metrů zkrácena. Během přestavby byl prostor původního ambitu a východní části uměle zvýšen navážkou o bezmála 2 metry. [109]

¹²² Miloslav Pojzl, *Velehrad. Bývalý cisterciácký klášter a jeho románské památky*, Velehrad 2001, s. 10.

¹²³ Miloslav Pojzl, *Velehrad. Stavební památky bývalého cisterciáckého kláštera*, Brno 1990.

¹²⁴ Miloslav Pojzl, *Velehrad v památkách osmi století*, Praha 1997.

¹²⁵ Dušan Foltýn, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 724-736.

¹²⁶ Dobroslav Líbal, První klášterní kostel velehradský a jeho slohové zařazení, *Zprávy velehradské XXI*, Velehrad 1940, s. 4-7.

¹²⁷ Jaroslav Pavelka, *Románský Velehrad*, Praha 1940.

¹²⁸ Jaroslav Petrů, *Velehrad*, Brno 1972.

¹²⁹ Rudolf Hurt, *Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě*, Olomouc 1934.

Hlavní portál, kterým se vstupovalo do velehradské baziliky se nedochoval. Podle názorů Jiřího Kuthana je oblouk v hradní kuchyni hradu Buchlov druhotně osazený a původně byl součástí rámování většího portálu, možná hlavního portálu velehradské baziliky.¹³⁰ Pískovcový oblouk zdobí profilované obloučky vytvářející vlnovku. Během průzkumů velehradské baziliky archeologové odhalili portál, který vedl z ambitu do refektáře kláštera. [112] Vstup zdobí v horní části pět profilovaných obloučků, které tvoří pravidelnou vlnovku. Celý portál lemují kosočtvercový vlys. Ostění obloučků zdobí navíc pás malých stříšek na čtvercovém půdorysu. Toto diamantování se na Velehradě fragmentárně dochovalo taktéž na tzv. Bráně mrtvých i na pozůstatcích portálu, který vedl z ambitu do postranní lodi baziliky a zdobí jej kromě diamantování ještě profilovaná klikatice.

Kostel sestává z velkých opracovaných pískovcových kvádrů, doplněných o cihly. Původ materiálu není znám, lze však předpokládat možnost, že se jedná o cetechovický pískovec z Halenkovic u Uherského Hradiště vzdálených 21 km.¹³¹

Obloučkový vlys zdobí prostřední apsidu velehradské baziliky v podobě bohatě profilovaných obloučků se zalomenou patkou. Poměrně velké a vzájemně symetrické obloučky tvoří dvě řady kvádrů. V horní řadě se nachází v každém kvádru jeden celý profilovaný oblouček, který plynule navazuje na spodní řadu kvádrů. Tu tvoří kameny dvou tvarů. Kvádr ve tvaru profilovaného zakončení se zalomenou patkou, který plynule spojuje dva horní obloučky a hladký kvádr, jenž vytváří výplň mezi dvěma zakončeními. [111]

Apsidu dělí na tři pole dvě nárožní neprofilované lizény a prostřední pole lemují dva půlkruhové pilasty zakončené hlavicemi s odlišnými ornamenty. Spodní část apsidy zakončuje vysoká profilovaná trnož. Nad obloučkovým vlysem se táhne kosočtvercový vlys, podobný tomu, který lemují portál vedoucí z ambitu do refektáře kláštera. Apsidu završuje pod střechem profilovaná římsa.

V lapidáriu velehradského kláštera se nachází mnoho fragmentů románské stavby, mezi nimiž nacházíme i dva fragmenty obloučkového vlysu neobvyklé podoby. Obloučky tvoří krátký válec, který se prohne do tvaru obloučku a ve spodní části se opět pravouhle zalamuje. [113] Krátký vodorovný válec se pravděpodobně napojoval na oblouček vedlejší. Mohutné obloučky tohoto typu se fragmentárně dochovaly v interiéru oblasti nad dnešní klenbou presbytáře a v severní i jižní části transeptu. Podle několika jasně patrných obloučků lze rozpoznat horní řadu obloučků, která se v rozích nakoso vytáčí a pravděpodobně se napojovala na vedlejší části. [114][115][116][117] O téměř půl metru níže lze rozpoznat druhou řadu obloučků stejné velikosti i tvaru. Z nižší řady však byly obloučky většinou odsekány a zbyly pouze stopy na několika málo místech. [118] Obloučky ve všech třech částech nad dnešní klenbou se dochovaly fragmentárně, ale lze jasně rozpoznat dvě pravidelné řady a návaznost na vlys v sousedních prostorách. Lze tedy předpokládat, že se jedná o původní umístění, což by znamenalo, že nejen podlaha byla o asi 1,4 - 2 metry níž, ale i strop byl o přibližně 1,5 metrů vyšší. Celková výška stavby tedy čítala minimálně o tři metry více, než stavba dnešní.

Na jižní boční lodi se v exteriéru dochovala spodní část z původní stavby. Několik románských a gotických oken a poloviny lizén, které mají podobu dvou postranních válců a mohutný hladký pruh. Na postranní i hlavní lodi předpokládá Pojsl i Líbal obloučkový vlys se zalomenou patkou. Podle válce,

¹³⁰ Kuthan (pozn. 21), s. 83.

¹³¹ Ivan Mrázek, *Kamenná tvář Brna*, Brno 1993, s. 172.

kteřý se objevuje na lizénách i na obloučkovém vlysu, může připadat v úvahu, že by loď i v exteriéru mohl zdobit válcovitý obloučkový vlys. Pokud srovnáme průměry průřezu válce fragmentů v lapidáriu, liší se jednotlivé obloučkové vlysy i lizény o méně než půl centimetru, což představuje poměrně malou odchylku při rozměrech kvádrů obloučkového vlysu 60x50 cm.

Ačkoli se v případě portálu na Velehradě i oblouku, který se dnes nachází na Buchlově nejedná o vlys jako takový, protože nemá podobu horizontální, na našem území představuje pravděpodobně nejstarší dochovaný typ obloučků, které tvoří plynulou vlnovku. Zdobení diamantováním se na našem území objevuje sporadicky a na Velehradu se objevuje hned na několika místech. Stejně tak neobvyklý kosočtvercový vlys, který se objevuje kolem portálu z ambitu do refektáře i na apsidě baziliky představuje ojedinělý příklad v našich zemích. Obloučkový vlys na apsidě kostela představuje jeden z nejčastěji se vyskytujících typů v rámci pozdně románské architektury. Neobvyklý se zde objevuje nad vlysem v podobě nikoli klasického zubořezu, ale kosočtverčného vlysu a podoba hlavic pilastrů má rovněž v našich poměrech neobvyklé dekorování. Absolutním unikátem je obloučkový vlys dochovaný fragmentárně v lapidáriu a především v oblasti presbytáře a transeptu nad dnešní klenbou.

11. Kostel sv. Jana Křtitele v Libčevsi

Okres:	Louny
Datace:	První polovina 13. století
Typ vlysu:	Profilovaný obloučkový vlys vlnkovitého typu
Materiál:	Břvanská opuka z Hrádku u Loun (vzdáleno od lokality 12 km)

Obec Libčeves se nachází v Českém středohoří, asi 11km severně od Loun. Kostel sv. Jana Křtitele stojí na návsi, která je položená na návrší.

První zmínka o kostele sv. Jana Křtitele pochází z roku 1295. Nachází se v listině, kde je v souvislosti s kostelem uveden Zmila z Libčevsi a rovněž letopočet, kdy již kostel stál. Je tedy možné, že jej postavil některý z jeho předků. Neuwirth datuje kostel na přelom 12. a 13. století.¹³² Podle Anežky Merhautové¹³³ i Václava Mencla¹³⁴ vznikl kostel až ve 30. letech 13. století. S oseekou cisterciáckou hutí kostel spojuje Tomáš Dittrich a řadí jej do druhé čtvrtiny 13. století.¹³⁵

Z původní podoby libčevského kostela se dochovala čtvercová věž na západní straně a obvodové zdivo obdélné lodi, na níž navazuje gotické kněžiště, které vzniklo pravděpodobně za účelem zvětšení prostoru. Románská podoba presbytáře je dnes neznámá, lze však předpokládat, že měla tvar půlkruhové apsidy či čtvercového závěru. Jižní i severní přístavby jsou dílem pozdějších úprav. [62][63]

Jižní stěnu libčevského kostela prolamují ve stejné výšce dvě půlkruhově zaklenutá okna s poškozenou profilací. Nejvyšší patro mohutné věže na jižní straně osvětluje sdružené okno s se zdobeným sloupkem sestávajícím z profilované patky, dřívku tvořeným čtyřmi rotujícími válci a hlavice z akantových listů. Tento sloupek byl druhotně osazen roku 1927 pravděpodobně však jako kopie původního. Severní i jižní stěnu prolamují symetricky dvě půlkruhově zaklenutá okna, ovšem již bez profilace. Ta pravděpodobně zdobila původní podobu oken.

Portál kostela Stětí sv. Jana Křtitele se dochoval ve špatném stavu. Nalezneme ho v jižní předsínce, která byla přistavěna později. Na portále můžeme pozorovat pozůstatky barev z někdejší polychromie. Ostění portálu je dvakrát odstupňované, stejně jako archivolty. Půlkruhový tympanon s motivem kříže a dvěma kruhovými předměty lemuje konkávně seříznutý obloučkový vlys.

Interiér kostela v Libčevsi má dnes z velké části barokní podobu. Dříve byl v lodi pravděpodobně plochý strop. O podobě tribuny dosud nic nevíme. Dle v současné době již zazděného portálu v prvním patře lze soudit, že pravděpodobně sloužila šlechtici.

¹³² Joseph Neuwirth, *Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Premysliden*, Prag 1888, s. 170.

¹³³ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 157.

¹³⁴ Mencl 1960 (pozn. 111), s. 13.

¹³⁵ Dittrich (pozn. 31) s. 157.

Libčeveský kostel byl vystavěn ze světlých opukových kvádrů, jež doplňují na věži dekorativní pásy tmavých kvádrů a na západní straně věže berličkový kříž. Především v oblasti obloučkového vlysu a ostění oken se kostel dochoval ve špatném stavu, ale i některé kvádry na fasádě jeví známky nepříliš stálé břvanské opuky z lomu Břvany - Hrádku u Loun, vzdáleného 12 km.¹³⁶

Obloučkový vlys se dochoval na severní i jižní straně fasády ve značně poškozeném stavu. Přičemž na jižní straně lze pouze podle většího množství kamene v oblasti podřímsí tušit někdejší vlys. [65] Na severní fasádě se dochoval v lepším stavu, ze kterého lze na několika málo obloučcích rozpoznat typ profilovaného vlnkovitého obloučkového vlysu. [64] Jeho profilaci tvoří obloun nejbliže stěně kostela a dva menší ústupky. Poslední oblouček zakončuje zkosená konzolka.

Na několika lépe dochovaných obloučcích lze rozpoznat mírné odlišnosti jednotlivých obloučků, co do tvaru, šířky i výšky. Velikost horní části obloučku téměř odpovídá spodní části vlnovky. Obloučky jsou sestaveny z několika na sebe navazujících odtesaných kvádrů. Horní část vlysu tvoří kvádr, do kterého je vytesaný celý oblouček ukončený pravouhlem. Na něj navazuje stejný kvádr. Spodní část vlnovky tvoří kvádr s celou spodní vlnovkou, která navazuje na nedokončenou část dvou horních obloučků.

V pásu nad obloučkovým vlysem lze v několika místech jasně rozeznat fragmenty pravidelného zubořezu, který završuje dekorativní část fasády. Stěny kostela v Libčevsi pravděpodobně ani původně nečlenily lizény.

Ačkoli se obloučkový vlys na kostele sv. Jana Křtitele dochoval pouze fragmentárně, lze jej považovat za jeden z mála příkladů pozdní fáze vývoje tohoto dekorativního prvku. Jedná se však o příklad profilovaného vlnkovitého vlysu, který je typický právě u kostelů tzv. vinecké skupiny kostelů. Důvodem špatného stavu může být i ne příliš kvalitní materiál.

¹³⁶ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =t&iddk =10085, vyhledáno 18. 3. 2016

12. Kostel sv. Mikuláše v Potvorově

Okres:	Plzeň-sever
Datace:	První polovina 13. století
Typ vlysu:	Profilovaný obloučkový vlys vlnkovitého typu Profilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou
Materiál:	Tmavý pískovec; původ neznámý

Malá obec Potvorov se nachází 8km severozápadně od Kralovic a spadá pod okres Plzeň-sever. Stává se tedy nejjižnější stavbou tzv. vinecké skupiny. Kostel sv. Mikuláše stojí na úpatí kopce na západním konci obce.

Vznik potvorovského kostela spojuje starší umělecko-historická literatura s Anežkou z Potvorova, o jejíž existenci máme poslední zmínky z roku 1219.¹³⁷ Na základě tohoto letopočtu datuje Karel Mádl kostel před rok 1219.¹³⁸ Ferdinand Lehner¹³⁹ a Antonín Podlaha¹⁴⁰ uvádí založení dokonce v třetí čtvrtině 12. století. Anežka Merhautová sice spojuje vznik kostela s Anežkou z Potvorova, ale řadí jej do prvního desetiletí 13. století.¹⁴¹ V pamětní knize potvorovské fary uvádí farář Hollmann, že kostel vznikl roku 1241,¹⁴² s čímž souhlasí Bernhard Grueber, ale za zakladatelku považuje stále Anežku z Potvorova.¹⁴³ Podlaha se domnívá, že v roce 1241 nemohl kostel vzniknout, neboť již existoval a tomuto tvrzení napomáhá rovněž fakt, že Anežka z Potvorova v té době už nežila.¹⁴⁴ Novější umělecko-historická literatura spojuje vznik kostela s Všeborem a Kojatou Hrabšicí. Tento názor zastává Tomáš Velímský¹⁴⁵ i Dalibor Prix,¹⁴⁶ který potvorovský kostel spojuje i s habičickou oseekou hutí. Dittrich datoval stavbu do druhé čtvrtiny 13. století a to na základě spojení s plaskými cisterciáky,¹⁴⁷ se kterými kostel sv. Mikuláše spojil i Neuwirth, ale předpokládá založení již roku 1204.¹⁴⁸ Vztahy mezi plaským klášterem zaznamenal i Dobroslav Líbal. Nepředpokládal však, že by samotný kostel postavila cisterciácká huť.¹⁴⁹

Z doby románské se zachovala pouze obdélná loď, k níž na východní straně přiléhá nižší půlkruhová apsida. Západní věž se štítem je dílem pozdější přestavby z roku 1825, stejně jako jižní sakristie z roku 1741. [66][65]

¹³⁷ Gustav Friedrich, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II*, Pragae 1912, s. 174.

¹³⁸ Karel Boromejský Mádl, *Z Prahy a z Čech*, Praha 1890, s. 41.

¹³⁹ Lehner (pozn. 11), s. 95.

¹⁴⁰ Antonín Podlaha, *Posvátná místa království českého I*, Praha 1909, s. 92.

¹⁴¹ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 199.

¹⁴² Lehner (pozn. 11), s. 95.

¹⁴³ Bernhard Grueber, *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen I, Romanische Styl 1070–1230*, Wien 1871, s. 47.

¹⁴⁴ Mádl (pozn. 138), s. 41.

¹⁴⁵ Tomáš Velímský, *Hrabšicí, páni z Rýzmburka*, Praha 2002, s. 44.

¹⁴⁶ Prix (pozn. 19), s. 56.

¹⁴⁷ Dittrich (pozn. 31), s. 160.

¹⁴⁸ Neuwirth (pozn. 132), s. 224.

¹⁴⁹ Líbal 1949 (pozn.13) , s. 66.

Východní apsidu potvorovského kostela osvětlují tři půlkruhově zaklenutá okna, z nichž východní okno v ose apsidy je menší a složitěji profilované. Postranní okna jsou o něco větší, ale zdobí je o něco jednodušší profilace. Štít lodi na vrcholu proráží malé kruhové okénko s profilací ostění. Jižní stěnu ve stejné výšce prorážejí čtyři identická profilovaná okna s půlkruhovým zakončením. Dolní západní část jižní stěny zdobí ještě dvě stejná kruhová okénka s profilací a nápadně se zužujícím ostěním. Severní část prolamují tři symetrická okna totožná s prvními třemi východními okny stěny jižní.

Portál kostela sv. Mikuláše, jenž má dvakrát odstupňované ostění, je zazděn jižní barokní předsíní. Před prvním ústupkem a mezi nimi jsou vsazeny sloupky s patkami ozdobenými drábkou, oblými dřívky a ornamentálními hlavicemi z akantových listů či s motivem protínajících se kružnic. Stejně hlavice se nacházejí v úhlopříčné ose. Ostění od archivolt odděluje římsa. Půlkruhové archivoly kopírují stupňovité ostění a lemují hladký tympanon. Dnešní podoba není původní a předpokládáme podobnost s portálem vineckého kostela. V románském období pravděpodobně existoval ještě portálek v západní stěně, kterým se vstupovalo na emporu z panského sídla.¹⁵⁰

V interiéru kostela sv. Mikuláše se v apsidě a na tribuně částečně dochovalo několik nástěnných maleb. V konše apsidy se nachází fragment malby žehnajícího Krista v mandorle obklopeného dvěma anděly a z každé strany dvojicí postav. Napravo od Krista jsou zobrazeni dva světci nesoucí knihu a svitek, nalevo dvě ženské postavy, z nichž jedna by mohla být Panna Marie. Loď kostela měla pravděpodobně i původně plochý strop. Podoba empory stále není jasná. Podle Dobroslava Líbala se jednalo o zaklenutou tribunu, kterou od lodi oddělovala zeď prolomená okny a otvorem pro oltář.¹⁵¹

Potvorovský kostel je postaven z velkých pískovcových kvádrů, jež mají místy načernalou barvu. Dekorativní prvky se však dochovaly ve velmi dobrém stavu. Původ kamene není znám a v okolí se nenachází lom, který by připadal v úvahu, jako zdroj materiálu.

Obloučkový vlys se na kostele sv. Mikuláše objevuje hned na několika místech a v různých podobách. Nalezneme jej na apsidě, na severní i jižní stěně, kde lze rozeznat také pozůstatky obloučkového vlysu, který rámoval portál. Dnes jej částečně zakrývá barokní předsíň.

Na apsidě kostela v Potvorově se objevuje typ vlnkovitého obloučkového vlysu, který však nekončí na hranici apsidy a lodi kostela a přechází až na východní stěnu lodi kostela, kde se ale mění typ na podobu obloučků se zlomenou patkou. Na severní straně apsidy má již poslední celý oblouček podobu obloučku se zalomenou patkou. V místě, kde se připojuje apsidy k lodi kostela, se nachází oblouček, jenž je vertikálně rozpůlený. Půloblouček na severní straně apsidy má vlnkovitý tvar a na fasádě lodi již pravouhle seříznutý. [68] Naproti tomu obloučkový vlys se zalomenou patkou nalezneme v severním i jižním podřímsí. [69][71] Pozůstatek vlysu rámuující severní předsíň připadá k vlnkovému typu.[70]

Profilaci obloučkového vlysu na mikulášském kostele tvoří nejbližší ke stěně menší ústupek, dále obloun a zakončují ji dva menší ústupky. Tato podoba profilace se opakuje na všech obloučcích, které zdobí potvorovský kostel.

¹⁵⁰ Mádl (pozn. 138), s. 45.

¹⁵¹ Líbal 1949 (pozn. 16), s. 58.

Pravidelnost obloučků se v několika místech diferencuje. Uprostřed pásu se velikost i tvar obloučků jeví poměrně pravidelné. Především v místech, kde přechází v lizény, lze pozorovat zúžení či rozšiřování. Obloučky tvoří několik odtesaných kvádrů. Horní část se skládá z jednoho velkého kvádrů bez zakončení, na něž navazuje další, ať se již jedná o typ vlnkovitý či konkávně seříznutý. Spodní část tvoří kvádr se zakončením obloučku, který navazuje na horní dva obloučky.

Stěny potvorovského kostela člení profilované lizény, které vybíhají z obloučkového vlysu. Velikost polí, které lizény lemují, se značně liší. Na apsidě tvoří tři poměrně pravidelná pole v ose apsidy a ještě dvě postranní, jež z ní přecházejí z apsidy až na východní stěnu kostela, stejně jako vlysu. Na severní i jižní fasádě vytvořily lizény na každé straně pět polí odlišných velikostí. Profilace lizén kopíruje profilaci obloučkového vlysu.

Celý mikulášský kostel kdysi pravděpodobně obíhala vysoká profilovaná trnož. Tu dnes přerušují pozdější přístavky, ale zůstává zachována i v místech původních lizén. Profilaci tvoří dva oblouny, mezi které je vložen žlábek.

Nad obloučkovým vlysem se táhne pás malých neprofilovaných obloučků ve tvaru vlnovky, který končí na hranici apsidy a lodi kostela. Nad ním zdobí apsidu kostela ještě zubořez, který má rovněž tvar neobvyklé vlnovky bez ostrého zakončení. Zubořez zdobí kostel i na severní a jižní stěně, kde má dnes již jinou podobu, a to netradičního pásu malých čtverců s mezerami mezi nimi. Dříve však vypadaly stejně, jako na apsidě. Dnešní podoba vznikla chybnou interpretací restaurátorů.¹⁵² Nad vlysem lemujícím někdejší portál, zbyla část tradičního zubořezu s ostrými hranami.

Těsně pod střechou apsidy dovršuje pás profilovaná římsa, jež má na apsidě tvar výžlabku mezi dvěma oblouny. V případě jižní i severní fasády je římsa těsně pod střechou zdobena oblounem a výžlabkem.

Na kostele sv. Mikuláše v Potvorově se objevují dva pro tuto skupinu typické druhy obloučkového vlysu a to vlnkovitý a obloučkový vlys se zalomenou patkou. Oba vlysy mají profilovanou podobu, která je taktéž specifická pro kostely tzv. skupiny severozápadních Čech. Ojedinělý příklad představuje zubořez ve tvaru vlnovek bez ostrého zakončení, který se již u nás neobjevuje.

¹⁵²Líbal 1949 (pozn. 16), s. 68.

13. Kostel Pozdvižení sv. Kříže v Údlicích

Okres:	Chomutov
Datace:	První polovina 13. století
Typ vlysu:	Profilovaný obloučkový vlys se sloupky na konzolkách
Materiál:	Světlý pískovec; možná černovický pískovec z Hradiště u Černovic (vzdáleno od lokality 10km)

Obec Údlice se nachází asi 5km jihovýchodně od svého okresního města Chomutov. Kostel sv. Kříže je situován ve středu obce, kterou protéká potok Chomutovka.

O vzniku kostela nemáme písemné zmínky, stejně jako o původním majiteli. Pravděpodobně se však jednalo o panský kostel s přílehlým panským dvorcem v místech dnes stojícího barokního zámku. Kamenické značky na kostele někteří badatelé spojují s oseckou cisterciáckou hutí. Vznik kostela je předmětem sporu v uměleckohistorické literatuře. První zmínky zprávu o údlickém kostele podává farář centrální komisy ve Vídni, který jej datoval do druhé poloviny 12. století.¹⁵³ Oproti tomu Anežka Merhautová předpokládá, že kostel sv. Kříže vznikl ve 30. letech 13. století.¹⁵⁴ Do doby o 10 či 20 let později posouvá dataci stavby (spolu s celou skupinou) Dobroslav Líbal¹⁵⁵ a Bachmann¹⁵⁶ uvádí až období kolem poloviny 13. století.

Z původního kostela Pozdvižení sv. Kříže se dochovala východní neomítnutá apside, k níž přiléhá jedna z částí ještě románská podélná loď. Její omítnutí však zamezuje odlišení jednotlivých fází. Ve 14. století byl na severní straně kostel rozšířen o věž a sakristii, a ve 17. století pak ještě o jižní kapli a celá loď se směrem k západu protáhla.¹⁵⁷ [72][73]

Apsidu údlického kostela osvětluje celkem pět oken. Tři identická profilovaná okna s půlkruhovým zaklenutím v ose apsidy a dvě postranní okna bez profilace, které jsou patrně dílem pozdějších úprav.

Ze severní strany se do kostela vstupovalo románským portálem, jenž se bohužel do dnešních dob nedochoval.

Apsida sklenutá konchou, je v interiéru oddělena od lodi raně gotickým lomeným obloukem. Stěnu apsidy odděluje od konchy palmetkami zdobená římsa a konkávně obloučkový vlys se zalomenými patkami. Další části kostela prošly pozdějšími přestavbami.

Apsida kostela Pozdvižení sv. Kříže byla vystavěna z neomítnutých pískovcových kvádrů. Původ materiálu není jasný, ale v úvahu připadá černovický pískovec z Hradiště u Černovic

¹⁵³ Bernhard Grueber, Charakteristik der Baudenkmale Böhmens, in: *Mitteilungen der k.k.Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* I, 1896, s. 101.

¹⁵⁴ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 346.

¹⁵⁵ Líbal 1949 (pozn. 16), s. 66.

¹⁵⁶ Erich Bachmann, *Sudetenländische Kunsträume im 13. Jahrhundert*, Brünn / Leipzig 1941, s. 64.

¹⁵⁷ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 346.

vzdálených od Údlíc 13km. Místy je patrné zčernání, jinak lze však konstatovat velmi dobrý stav dekorativních prvků.

Ačkoli se z románského údlického kostela dochovala pouze jeho apside, jedná se v našich poměrech o ojedinělý typ obloučkového vlysu se sloupky na konzolkách. Palmetkami zdobené konzolky nesou sloupky s dřívky rozličných tvarů bez zjevného systému použití. Zatímco patky sloupků se přizpůsobují dřívům, hlavice sloupů zůstávají u všech sloupků stejné. Tři ze sloupků hlavici i patku postrádají, ale jejich vzhled napovídá, že pravděpodobně nejsou v kostele původní. Hlavice sloupků podpírají půlkruhové obloučky. Přechod ze sloupku do obloučku působí poněkud umělým dojmem, jelikož zakončení obloučků podstatně přesahuje velikost hlavice. [74]

Profilaci obloučkových vlysů tvoří dva malé ústupky, které u některých obloučků schází a mezi ně vložený obloun.

Obloučky vlysu kostela Pozdvižení sv. Kříže se od sebe často liší tvarem, velikostí a dokonce i profilací. Strukturu tvoří pás kvádrů, do kterých je vždy vytesaný celý půlkruh bez zakončení. Celý následující menší sloupek byl vytvořen ze samostatné části kamene a stojí na samostatně vytvořené konzolce.

Fasádu apsidy dělí lizény na pět téměř stejných polí. Široké lizény, mnohdy ne úplně plynule, vyběhají z obloučkového vlysu a kopírují její jeho profilaci. Apsidu lemují vysoká profilovaná trnož složená z výžlabku mezi dvěma oblouny. Nad obloučkovým vlysem se vine pás zubořezu, který má podobu malých trojúhelníků s ostrými hranami. Dekorativní část dovršuje římsa zdobená palmetkami, umístěná pod střechou.

Ačkoli některé části mají velmi precizní zpracování, spojení sloupků a obloučků mnohdy není zcela plynulé a při delším pozorování působí poněkud umělým dojmem. To však nic nemění na faktu, že se jedná o v našich zemích naprosto ojedinělý příklad typu obloučků podpíraných sloupky na konzolkách.

14. Kostel sv. Mikuláše ve Vinci

Okres:	Mladá Boleslav
Datace:	První polovina 13. století
Typ vlysu:	Profilovaný obloučkový vlys konkávně seříznutý
Materiál:	Světlý pískovec; možná jizerský pískovec z Debře (vzdáleno od lokality 8 km)

Obec Vinec se nachází asi 5km jihozápadně od Mladé Boleslavi, čímž se stává nejvýchodnější stavbou tzv. skupiny kostelů v severozápadních Čechách. Od ostatních kostelů je geograficky nejvzdálenější. Kostel nalezneme na vesnickém hřbitově, jenž se rozprostírá na kopci nad řekou Jizerou.

Zatímco místní informační tabulka datuje stavbu do roku 1240, odborníci se na letopočtu jeho vzniku neshodují, jelikož žádná listina se až do 14. století o kostele sv. Mikuláše nezmiňuje. Na datu dokončení stavby kolem roku 1240 se shoduje několik odborníků, mezi něž patří Anežka Merhautová,¹⁵⁸ Václav Mencl¹⁵⁹ a rovněž i Dalibor Prix.¹⁶⁰ V opozici proti nim stojí skupina badatelů, jež se přiklání k mnohem časnějšímu vzniku kostela a to na přelom 12. a 13. století. Tento názor zastává i Václav Richter.¹⁶¹ Tomáš Dittrich se domnívá, že založení kostela je spjato s rodem pánu ze Zvířetic, kteří ve 13. století pobývali v opevněném sídle, jenž fungoval jako předchůdce pozdějšího hradu v blízkosti kaple, kterou datuje do poloviny 13. století.¹⁶² Příliš rané datování způsobila důvěra v rok 1165, který je uvedený na triumfálním oblouku, ale stylové dispozice stavby mu neodpovídají.

Jednoduchý kostel sv. Mikuláše ve Vinci se rozprostírá na téměř čtvercovém půdorysu s pětiboce uzavřeným presbytářem, což spíše než kostel, připomíná hradní kapli. Stavbu dovršuje stanová došková střecha s dřevěnou věžičkou. [75][76]

Dlouhý presbytář kostela osvětlují celkem tři půlkruhově zakončená okna s profilovaným ostěním. Jedno okno proráží stěnu v ose kněžiště a další dvě osvětlují severní a jižní stěny kněžiště. Východní lizénové pole jižní a severní stěny proráží po jednom půlkruhově zakončeném okně. Západní lizénové pole severní fasády proráží nad portálem ještě malé čtyřlísté okénko s profilovaným ostěním. V západním lizénovém poli jižní fasády nalezneme menší půlkruhově zakončené okno, položené ve středu pole a nejnižší se nachází malé kruhové okénko, které proráží kámen navazující na středovou lizénu.

Ostění hlavního portálu vineckého kostela je třikrát odstupněné a rozčleněné třemi páry sloupků mezi profilované římsami, z nichž dva symetricky předstoupené mají tordovaný dřík, hlavice se zoomorfním motivem čtyř orlů a hranolovou patku, zdobenou v rozích dráčky. Zbylé čtyři polosloupky, začleněné do rohů ústupků mezi konkávně prohnuté hrany. Polosloupky dekorují

¹⁵⁸ Merhautová-Livorová 1959 (pozn.18), s. 246.

¹⁵⁹ Mencl 1939 (pozn. 101), s. 32.

¹⁶⁰ Prix (pozn. 19), s. 56.

¹⁶¹ Václav Richter, O účelu československých rotund, in: *Český časopis historický* XLII, 1936, s. 465.

¹⁶² Dittrich (pozn. 135), s. 163.

rozdílně zdobené reliéfní hlavice s ornamentálním motivem a nezakončují je patky. Ústupkové archivoly dovršuje půlkruhový tympanon s motivem ukřižovaného Krista a dvou klanějících se postav, u nichž se badatelé liší v interpretaci. Anežka Merhautová se domnívá, že se jedná o dva adorující muže.¹⁶³ Naproti tomu Dittrich ve své studii rozvádí teorii dvou donátorů a obrací se opět ke Zvířetickému rodu.¹⁶⁴ Tento tympanon lemuje ozdobný obloučkový vlys. [78]

V západní části kostela se ve dvou třetinách prostoru lodi rozprostírá empora, kterou odděluje zeď proražená dvěma postranními sdruženými okny a prostředním půlkruhově zakončeným otvorem. Nad tribunou byla použita křížová klenba, zatímco loď je plochá s trámovým stropem.

Kostel je postaven kvádřikovu technikou z pískovce neznámého původu. V úvahu připadá jizerský pískovec, který byl použit i pro nedaleký hrad Michalovice. Podle teorie několika badatelů se s materiálem počítalo pro mnohem větší stavbu, od které se později upustilo.^{165,166} Pískovec má světlou barvu a na několika místech je patrné zvětrávání, především na některých partiích obloučkového vlysu.

Obloučkový vlys se na kostele sv. Mikuláše objevuje na dvou místech. V rozsáhlejší měřítku zdobí závěr kostela, [77] a také s pomocí lizén rámuje portál. Ačkoli jsou umístěné na jiných místech, mají totožnou podobu profilovaného obloučkového vlysu, který představuje typ se zalomenou patkou.

Stěny hlavní lodi vineckého kostela člení lizény vždy na dvě pole. Lizény se na severní, západní i jižní stěně kostela ve Vinci mírně odchyľují od středu stěny. Zvláště působí ukončení lizén několik desítek centimetrů pod střechou bez dalšího plynulého pokračování. Na dalších kostelech vinecké skupiny lizény ukončuje zpravidla obloučkový vlys. Vystává tedy teorie, že původně se vlys objevoval i pod střechou hlavní lodi, což potvrzuje i Anežka Merhautová.¹⁶⁷ Obloučky byly pravděpodobně odstraněny při opravě kostela v roce 1886. Podlouhlý závěr kostela tvoří pět stěn, které vždy člení lizény vyvrcholené na spojích polosloupů s hlavicemi zdobenými geometrickými motivy.

Profilace obloučkového vlysu má podobu výžlabku, který je vložen mezi dva ústupky. Oba krajní ústupky mají podobu pravoúhlých schůdků a lze pozorovat mírně vyšší ústupek, který se nachází blíže stěně kostela. Ústupky působí jako pravoúhlé vrstvy, které tvoří horní a spodní krytí pro profilaci. Lizény kopírují profilaci obloučků a to i v místech, kde z nich nevybíhají. Podle tohoto můžeme předpokládat, že obloučky pod střechou mohly mít totožnou profilaci.

Obloučkový vlys vyskytující se na kostele, typově spadá k příkladům pravoúhle zalomeného a to jak na presbytáři, tak nad portálem. Obloučky mají poměrně pravidelný tvar vysokého úzkého obloučku s dlouhou patkou. Strukturu tvoří menší kvádry a v každém z nich je vytesaný vždy jeden oblouček a polovina patky, která navazuje na vedlejší kámen.

Orámování zdí dovršuje profilovaná trnož, lemující celý kostel na nepravidelně vysokém soklu, respektujícím terénní prostředí. Nad obloučkovým vlysem obíhá v pásu kolem chóru zubořez,

¹⁶³ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 351.

¹⁶⁴ Dittrich (pozn. 135), s. 163.

¹⁶⁵ Josef Braniš, *Dějiny středověkého umění v Čechách I*, Praha, 1892, s. 47.

¹⁶⁶ Vojtěch Birnbaum, *Románské emporové kostely v Čechách, Sborník k sedmdesátým narozeninám Karla B. Mádlá*, Praha, 1929, s. 35.

¹⁶⁷ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 351.

který není přerušen ani na hlavicích dělících sloupků. Pás dovršuje vyhloubená římsa s palmetovou dekorací. Totožný motiv se objevuje i nad obloučkovým vlysem severní stěny, kde se nachází krátká římsa, kterou po stranách zakončují plastiky hlav, z nichž především levá se dochovala ve velmi špatném stavu.

Profilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou na kostele ve Vinci stylově zapadá do výzdoby kostelů tzv. vinecké skupiny. Preciznost a kvalita zpracování podřímší i portálu kostela svědčí o kvalitním kameníkovi.

15. Kostel sv. Jakuba Většího ve Vroutku

Okres:	Louny
Datace:	1200 – 1240
Typ vlysu:	Profilovaný obloučkový vlys vlnkovitého typu
Materiál:	Kryrský pískovec (vzdáleno od lokality 4 km)

Městečko Vroutek se nachází v podhůří Doupovských hor asi 5km jižně od města Podbořany v okrese Louny. Kostel sv. Jakuba Většího je umístěný na menším návrší naproti baroknímu kostelu sv. Jana Křtitele.

Vroutek, německy Rudig, se poprvé zmiňuje v testamentu Kojaty Hrabšice roku 1227 pod názvem Wrutek. V závěti je Vroutek uveden jako jeden z mnoha panství šlechtice Kojaty z rodu Hrabšiců. Ve dvacátých letech 13. století vymírá po meči jedna ze dvou větví tohoto předního českého rodu, a to větev mostecká. Vroutek byl tehdy odkázán křížovníkům na pražském Zderaze, v jejichž majetku poměrně dlouho zůstal.

V uměleckohistorické literatuře se vroutecký kostel poprvé objevuje v literatuře v *Památkách archeologických* Jana Erazima Vocela.¹⁶⁸ Datace vzniku kostela dodnes není jednoznačná. Ze zmínky z roku 1227 uvedené v testamentu Kojaty Hrabšice není jasné, zda kostel již stál či nikoli. Historici umění se rozcházejí v názoru, zda kostel již roku 1227 existoval či nikoli. Jan Klápště se domnívá, že kostel postavil Kojata a je přesvědčený, že zde sídlil a právě proto měl Vroutek tak výjimečné postavení.¹⁶⁹ Názor zastává i Vojtěch Birnbaum, který kostel datuje kolem roku 1200¹⁷⁰ a Anežka Merhautová posouvá vznik do 1. třetiny 13. století a předpokládá, že zde byly vazby na Cheb.¹⁷¹ Podle Neuwirthovy studie Kojata odkazoval pouze ves a kostel sv. Jakuba postavili až křížovníci.¹⁷² Stejněho názoru byl také Dobroslav Líbal,¹⁷³ Václav Mencl¹⁷⁴ a Tomáš Dittrich,¹⁷⁵ kteří datovali kostel až do 40. let 13. století. Dalibor Prix předpokládá, že si křížovníci patrně najali stavebníky z nedalekých Plas.¹⁷⁶

Archeologické průzkumy z roku 1973 provedené Antonínem Hejnou potvrdili někdejší existenci šlechtického sídla, které se nacházelo severozápadně od kostela. Hejna také uvádí,

¹⁶⁸ Vocel 1857 (pozn. 104), s. 124.

¹⁶⁹ Jan Klápště, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 145.

¹⁷⁰ Birnbaum (pozn. 166), s. 56.

¹⁷¹ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 358.

¹⁷² Neuwirth (pozn. 132), s. 227.

¹⁷³ Líbal 1949 (pozn. 16), s. 66.

¹⁷⁴ Mencl 1965 (pozn. 59), s. 44.

¹⁷⁵ Dittrich (pozn. 135), s. 155.

¹⁷⁶ Prix (pozn. 19), s. 57.

že nalezený objekt byl založen s kostelem nebo brzy po něm a zanikl při požáru kolem poloviny 15. století.¹⁷⁷

Jednodílný podélný kostel sv. Jakuba Většího na východní straně zakončuje půlkruhová apsida. Na západě se ke krátké lodi přimyká hranolová věž, kterou dovršuje jehlancová střecha. Loď kryje střecha sedlová. [79][80]

Apsidu vrouteckého kostela osvětluje pouze jedno podélné okno s půlkruhovým zakončením a poměrně bohatou profilací, umístěné v ose. Jižní stěnu prorážejí celkem tři okna, od východu dvě identická jednoduše profilovaná okna podlouhlého tvaru s půlkruhovým zakončením, která byla během přestaveb značně prodloužena. V západní části prolamuje jižní stěnu sdružené románské okno, jež osvětlovalo emporu. Dnešní sloupek je druhotně osazen a jeho původní podoba není známá. Věž prorážejí v jižní části čtyři malá asymetrická okénka. Nejnižší věž osvětluje ve východním rohu malé půlkruhově zaklenuté okénko. Výše se nachází čtyřlísté okénko, nad ním kruhové okénko a vrchol věže ukončuje neprofilované okno s půlkruhovým zaklenutím, které se symetricky opakuje na všech čtyřech stěnách věže. Ta měla mít původně podobu románských sdružených oken. Západní stranu věže osvětluje v nejnižší části neprofilované kulaté okénko se zužujícím se ostěním a dvě malá obdélníková okénka. Uprostřed severní stěny bylo přesně nad portálem prolomeno jedno podélné profilované okno s půlkruhovým zakončením, jež je totožné s okny na straně jižní.

Do kostela sv. Jakuba Většího vstupujeme portálem ve středu severní stěny. Velmi poškozený portál tvoří dva ústupky, mezi něž je vložen sloupek s tordovaným dřikem. Před prvním ústupkem se na jedné straně dochoval šestiboký sloupek. Hladký tympanon lemují pouze jedna archivolta vybíhající z malých sloupků. Podle poničené oblasti nad portálem lze usuzovat, že byl kryt štítem či stříškou. Portál v prvním patře, který sloužil jako vstup na tribunu a mohl spojovat kostel se šlechtickým sídlem, je dnes přístupný pomocí dřevěných schodů. Do ostění portálu v prvním patře byla vytesána vousatá hlava.

Stěny kostela v interiéru místy pokrývají fragmenty nástěnných maleb. Loď vrouteckého kostela původně zaklenul plochý strop z dřevěných trámů. Apsidu sklenutou konchou odděluje od lodi odstupňovaný triumfální oblouk přetažený římsou, která plynule přechází i do prostoru apsidy. Západní třetinu lodi zaujímal tribuna, nesená původně dvěma polygonálními sloupky.

Vroutecký kostel byl vystavěn z neomítnutých pískovcových kvádrů. Zatímco pro dekorativní prvky použili světlý arkózový pískovec, pro ostatní zdivo vybrali červený pískovec z nedalekých Kryr, jenž dodává kostelu ojedinělý ráz, ačkoli jsou dnes některé poškozené kvádry nahrazeny světlejším pískovcem.¹⁷⁸

Obloučkový vlys se na kostele sv. Jakuba Většího objevuje na apsidě a na severní i jižní stěně, a to ve stejné podobě profilovaného vlnkového typu obloučkového vlysu. Na apsidě obloučkový vlys nekončí, ale plynule pokračuje na východní stranu lodi stejně, jako u kostela v Potvorově. Na spoji apsidy s východní stranou kostela se oblouček lomí a vertikálně rozděljuje. Obě poloviny na sebe plynule navazují. Profilaci obloučku tvoří výžlabek mezi dvěma menšími ústupky, a to na apsidě i na stěnách kostela. [81][82]

¹⁷⁷ Antonín Hejna, *Výzkum v areálu kostela sv. Jakuba ve Vroutku u Podbořan*. Nálezová zpráva v archivu Archeologického ústavu v Praze, 1975, s. 14.

¹⁷⁸ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =p&iddk =10107, vyhledáno 18. 3. 2016

Obloučky se jeví navzájem poměrně podobně, pouze s menšími velikostními odchylkami. Horní část půlkruhu mají obloučky podstatně větší, než jejich spodní část vlnovky. Strukturu obloučků tvoří několik na sebe navazujících kvádrů. Horní půlkruh je vytesán do jednoho velkého kvádru, na nějž navazuje stejný vedlejší. Spodní část zakončuje jeden menší kvádr s malým obloučkem, který spojuje dva horní půlkruhy. Všechny části na sebe vždy plynule navazují.

Severní i jižní stěny lodi vrouteckého kostela dělí čtyři profilované lizény na tři stejná pole. Fasádu apsidy rozdělují lizény na pět symetrických polí. Lizény vybíhají z obloučkového vlysu a kopírují jeho tvarování. Ve spodní části se střetávají s profilovanou trnoží, kterou tvoří výžlabek mezi dvěma oblouny.

Nad obloučkovým vlysem zdobí apsidu i stěny jakubského kostela úzký pás zubořezu, který tvoří malé trojúhelníčky s ostrými hranami. Zubořez dovršuje horní část stěny apsidy. Hlavní loď navíc zdobí římsa, nad níž se vine pás profilovaných puklic, které byly osazeny až druhotně.

Výrazný prvek východní části kostela představuje socha svatého Jakuba Většího v ose štítu. Okolo výklenku v němž socha stojí, lemuje střechnu schodovitý pás, jenž však měl původně podobu obloučků.

Profilovaný vlnkovitý typ obloučkového vlysu na kostele ve Vroutku svým precizním provedením i typem stylově zapadá mezi kostely v severozápadních Čechách, kde má vlys pouze dekorující funkci.

16. Rotunda sv. Petra a Pavla v Želkovicích

Okres:	Louny
Datace:	Konec 12. století nebo 1. polovina 13. století
Typ vlysu:	Profilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou
Materiál:	Světlá opuka; možná břvanská opuka z Hrádku u Loun (vzdáleno od lokality 15 km)

Obec Želkovice leží necelé 4km od Libčevsi taktéž v okrese Lounském. Rotunda sv. Petra a Pavla stojí na hřbitově, který se rozprostírá na kopci nad obcí.

Zatímco na spojení želkovické rotundy s libčevským kostelem se uměleckohistorická literatura shoduje, na letopočtu jejího vzniku se rozchází. Většina badatelů dokonce předpokládá, že obě stavby měly stejného stavitele. Neuwirth považuje za stavebníka probošta vyšehradského a kostel datuje mezi roky 1158–1200.¹⁷⁹ Lehner předpokládá vznik kostela ve 12. století,¹⁸⁰ zatímco Anežka Merhautová posouvá vznik želkovické rotundy až do 30. let 13. století.¹⁸¹ Tomáš Dittrich se drží stejné hypotézy, jako u kostela libčevského a tím řadí kostel do okruhu oseké cisterciácké huti.¹⁸²

Původní románská centrální kruhová stavba s půlválcovou apsidou na východě byla v letech 1852–1853 rozšířena o dlouhou pseudorománskou loď, která k rotundě přiléhá na západní straně. Apsida je skloněna konchou a od lodi ji odděluje vítězný oblouk. Stavbu dovršuje na vrcholu lucerna. [83][84]

Apsidu želkovického kostela osvětlují od jihovýchodu a severovýchodu dvě neprofilovaná okna s půlkruhovým zakončením. Stejná okna prolamují vždy ve dvojicích stěnu na jižní i severní straně samotné rotundy. Lucernu osvětlují čtyři páry malých okének stejného vzezření. Žádné z těchto oken se však nedochovalo v původní podobě.

Do rotundy sv. Petra a Pavla se vcházelo půlkruhově zakončeným portálem z jižní strany, tvořeným dvěma mohutnými ústupky. V prvním ústupku lemuje úzký portál asi od jednoho metru výšky profilovaný obloučkový vlys se zalomenými patkami. Druhý ústupek zdobí v ose nad portálem čtyři bobule. [86]

Interiér kostela má, stejně jako z exteriéru, omítnuté zdi. Hlavní loď je zaklenuta kupolí, kterou od stěn kostela odděluje římsa. Od apsidy dělí loď jednou odstupňovaný triumfální oblouk.

Želkovickou rotundu tvoří kvádříky z opuky. Celý kostel je však dnes, až na dekorativní prvky, omítnutý. Podle špatného stavu obloučkového vlysu na apsidě lze však pozorovat ne příliš kvalitní materiál, podobně jako na kostele libčevském. Můžeme tedy předpokládat, že se jedná o stejnou opuku z Břvan, vzdálených od Želkovic 15 km.

¹⁷⁹ Neuwirth (pozn. 132), s. 173.

¹⁸⁰ Lehner (pozn. 11), s. 43.

¹⁸¹ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 371.

¹⁸² Dittrich (pozn. 135) s. 158.

Románský obloučkový vlys zdobí pouze apsidu rotundy sv. Petra a Pavla. Jeho stav není příliš dobrý, ale přesto lze bez problému rozeznat typ se zalomenou patkou. Profilace mnohem více podlehla destrukci, avšak na některých obloučcích je jasně patrný způsob tvarování pomocí schodovitého vrstvení. V tomto případě tvoří strukturu profilace tři ústupky, z nichž největší je ten nejbliže stěně kostela. [85]

Obloučky na želkovické rotundě mají poměrně malé rozměry. Přes značné poškození struktury většiny z obloučků, není snadné určit přesné tvary, tudíž ani vzájemnou podobnost jednotlivých obloučků. Z některých fragmentů lze však vydedukovat poměrně nestejně velké obloučky.

Stěny rotundy nečlení žádné další dekorativní prvky. Z bílé omítky však jasně září reliéf hlavy umístěný v horní části jižní strany apsidy. Tato maska byla pravděpodobně osekána. Dle studie Jana Klápště jde o znázornění hlavy Turka, jako narážka na tatarskou invazi.¹⁸³

Kostel v Želkovicích zdobí obloučkový vlys se zalomenou patkou tvořený třemi vrstvami. Tento způsob se v našich poměrech objevuje spíše sporadicky.

¹⁸³ Jan Klápště, *Paměť krajiny středověkého mostecka*, Most 1994, s. 220.

17. Kostel sv. Vavřince v Želině u Kadaně

Okres:	Chomutov
Datace:	40. léta 13. století
Typ vlysu:	Profilovaný obloučkový vlys konkávně seříznutý
Materiál:	Světlý pískovec; možná černovický pískovec z Hradiště u Černovic (vzdáleno od lokality 20 km)

Malá obec Želina katastrálně spadá pod obec Rokle, od které je vzdálená asi 1,5km. Osada se rozprostírá na břehu řeky Ohře na dohled od Kadaně v okrese Chomutovském. Kostel sv. Vavřince společně s farou stojí na kopečku nad údolím, trochu stranou od samotné vesnice.

První zmínky o kostele sv. Vavřince v Želině máme z roku 1352, kdy měl být údajně založen klášter magdalenitek. Ten však během husitských válek zanikl, ale ani jeho existenci nemáme spolehlivě doloženou. O dataci založení samotného kostela se dodnes historici přou. Anežka Merhautová¹⁸⁴ i Vlastimil Dražan¹⁸⁵ předpokládají jeho vznik ve 40. letech 13. století. Jan Beránek však považuje dataci za otevřenou.¹⁸⁶

Dnešní kostel má hlavní loď na téměř čtvercovém půdorysu a výrazně nižší i užší obdélníkový presbytář s apsidou na východě a sakristií přiléhající k presbytáři na severu. Tato podoba je však dílem pozdějších přestaveb. Původní kostel sestával pouze z dnešního presbytáře, jenž fungoval jako loď hlavní a uzavírala jej půlkruhová apside na východní straně. [87][88]

Východní apsidu želinského kostela osvětluje v ose jedno malé půlkruhově zakončené okénko se zužujícím se ostěním. Jižní stěnu presbytáře prorážejí tři odlišná okna, ale z původní podoby se dochovalo pouze nejmenší východní okénko se segmentovým zakončením, se zešíkmenou špaletou a bez profilace ostění.

K nejasnostem ve stavebním vývoji kostela sv. Vavřince v minulosti značně přispěly i oba jeho portály. Ani jeden z nich totiž dnes nestojí na svém původním místě, což zmátlo badatele, kteří předpokládali, že jsou na původním místě. Vladimír Dražan, tak datoval dnešní hlavní loď kostela do pozdního 13. století.¹⁸⁷ Portál v jižní stěně lodi pochází z jižní stěny dnešního presbytáře, kde je patrné dodatečné zazdění části stěny. Tam nejspíš sloužil jako hlavní vstup do kostela. Datace tohoto portálu není jasná, ale pravděpodobně vznikl již v první polovině 13. století.¹⁸⁸ Původ portálu v západním průčelí lodi má ještě nejasnější minulost. Nejvěrohodněji se však jeví teorie o původním osazení v západním průčelí dnešního presbytáře.¹⁸⁹ Ani datace tohoto portálu není jasná. Zatímco

¹⁸⁴ Merhautová 1971 (pozn. 17), s. 369.

¹⁸⁵ Dražan Vlastimil, Pozdně románský kostel v Želině, *Zprávy památkové péče* X, 1950, s. 93-94.

¹⁸⁶ Jan Beránek - Petr Macek - Jaroslav Pachner, Terénní průzkum středověké sakrální architektury v okrese Chomutov, in: *Ústecký sborník historický*, Ústí nad Labem 2001, s. 452.

¹⁸⁷ Dražan (pozn. 185), s. 94

¹⁸⁸ Jan Muk - Otmar Mácha, *Želina. Kostel sv. Gottharda* (stavebně historický průzkum), Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště Ústí nad Labem, 1978, s. 1-24 .

¹⁸⁹ Ibidem, s. 13.

Vlastimil Dražan zasadil oba portály do konce 13. století,¹⁹⁰ autoři stavebně historického průzkumu je považují za starší a řadí západní portál do třetí čtvrtiny 13. století.¹⁹¹

Lod' želinského kostela i jeho presbytář mají plochý strop, stejně jako tomu bylo původně. Presbytář se při přestavbě dočkal zvýšení stropu. V interiéru se dochovalo několik fragmentů maleb, ale v důsledku požáru v roce 1960 utrpěl kostel značné škody a dochoval se ve velmi špatném stavu. Ačkoli Anežka Merhautová přepokládá na základě studií dalších kostelů existenci empory,¹⁹² archeologický průzkum její tvrzení nepotvrdil ani nevyvrátil,¹⁹³ stejně jako v případně možné západní věže.

Původní kostel v Želině byl stavěn kvádříkovou technikou z velkých pečlivě opracovaných kvádrů z poměrně kvalitního pískovce, jehož původ není jasný. V úvahu však připadá černovický pískovec, stejně jako u kostela v Údlících.

Obloučkový vlys se na želinském kostele objevuje pouze na apsidě, a to v profilované podobě se zalomenou patkou. I přesto, že je kostel dosti zpustlý, se obloučkový vlys poměrně dobře zachoval. Profilaci tvoří nejbližší stěně apsidy větší obloun a ústupek. Obloučky mají poměrně malý rozměr a vzájemně se jeví poměrně nesourodě. Všechny obloučky jsou natěsnané poměrně blízko sebe, takže ačkoli je spodní část zalomené patky široká, nejsvrchnější ústupky se sbíhají v ostrou špičku. I způsob, jakým byly obloučky vytvořeny, není obvyklý. Obloučky se skládají pouze z jedné řady kvádrů, z nichž z každého je odtesána celá patka, jejíž zakončení lemuje spodní hranu kvádrů a pouze půlka obloučku, který plynule navazuje na druhou polovinu ve vedlejším kvádrů. [89]

Lizény, vybíhající z obloučkového vlysu, nerozčleňují stěny kostela sv. Vavřince, pouze lemují plochu apsidy. Mezi obloučkovým vlysem a profilovanou římsou místy vystupuje úzký, dnes již zazděný, pás zubořezu.

Ačkoli se na kostele v Želině u Kadaně objevuje profilovaný obloučkový vlys se zalomenou patkou, který je typický pro kostely v severozápadních Čechách, jeho nepřiliš kvalitní provedení jej odlišuje od ostatních kostelů skupiny.

¹⁹⁰ Dražan (pozn. 185).

¹⁹¹ Muk - Mácha (pozn. 188), s. 1-24 .

¹⁹² Merhautová (pozn. 17), s. 370.

¹⁹³ Eva Černá, kostel sv. Vavřince v Želině u Kadaně – nové poznatky stavebně-historického vývoje, in: *Památky – příroda – život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska XII*, 1980, s. 110-111.

18. Bazilika sv. Prokopa v Třebíči

Okres:	Třebíč
Datace:	První polovina 13. století
Typ vlysu:	Konkávně seříznutý obloučkový vlys Ornamentální obloučkový vlys
Materiál:	Permská arkóza z Hrubšic (vzdáleno od lokality 41km) Kamenská žula z Kamenné u Oslavan (vzdáleno od lokality 18 km)

Okresní město Třebíč se nachází na jihozápadě Moravy. Benediktinská bazilika sv. Prokopa se tyčí západně od centra města na kopci nad řekou Jihlavou. Roku 2003 se spolu s židovskou čtvrtí dostala na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

Bazilika svatého Prokopa prošla několika úpravami. O výstavbě původního chrámu zasvěceného Panně Marii nemáme písemné zmínky a na dataci stavby se uměleckohistorická literatura neshoduje. Alfred Wenzel datuje kostel do rozmezí let 1240 až 1260.¹⁹⁴ Zatímco František Doležel rozšiřuje dataci výstavby mezi roky 1220 až 1270 a předpokládá, že presbytář s apsidou byla vystavěna později než hlavní loď a věž kostela.¹⁹⁵ Dobroslav Líbal posouvá zahájení výstavby až do roku 1240 a předpokládá činnost dvou hutí. První huť se inspiruje stavebními prvky z Burgundska a druhá používá styl domácí cisterciácké architektury. Třebíčský chrám využívá podle Líbala románské, ale i raně gotické prvky.¹⁹⁶ Podle teorie Petra Kroupy vznikl kostel v Třebíči ve třech fázích. V první fázi vznikla krypta a východní chór. Ve druhé došlo k vytvoření mezilodních arkád, bočních lodí, severní předsíně s portálem a západní věže s průčelím. Tyto dvě fáze spadají do období první poloviny 13. století a činná zde byla huť z oblasti Dolního Rakouska, kterou roku 1260 nahradila nová huť. Ta dokončila v třetí fázi výstavby hlavní loď a západní část kostela.¹⁹⁷ Anežka Merhautová s Dušanem Třeštíkem rozdělují vznik baziliky do dvou etap. V první třetině 13. století vznikla východní část a ve druhé etapě v letech 1240 až 1260 byla dokončena střední a západní část.¹⁹⁸ K teorii Merhautové a Třeštíka se přiklání i Jiří Kuthan¹⁹⁹ a Rudolf Fišer, který se domnívá, že byla stavba ve 40. letech přerušena zřejmě kvůli vpádu Tatarů.²⁰⁰ Stejně jako Petr Kroupa i Antonín Žamborský rozdělují výstavbu třebíčské baziliky do tří fází podle působení různých hutí. Od roku 1120 zde měla vyspělá huť vybudovat pouze kryptu. V druhé fázi vytvořila jiná huť východní část chrámu

¹⁹⁴ Alfred Wenzel, *Die Baugeschichte der Klosterkirche zu Trebitsch*, Marburg 1929, s. 64.

¹⁹⁵ František Doležel, *Průvodce basilikou sv. Prokopa v Třebíči – zámku*, Třebíč 1935, s. 12.

¹⁹⁶ Líbal 2001 (pozn. 119), s. 508.

¹⁹⁷ Petr Kroupa, *Třebíčská bazilika* (diplomní práce), FF Univerzity J. E. Purkyně, Brno 1978, s. 63-87.

¹⁹⁸ Merhautová - Třeštík (pozn. 55), s. 247-248.

¹⁹⁹ Kuthan (pozn. 21), 407-422.

²⁰⁰ Rudolf Fišer, *Bazilika sv. Prokopa, židovská čtvrt' a hřbitov v Třebíči*, Praha 2009, s. 26-29.

a ve třetí fázi spadající do 40. let 13. století dokončila další huť hlavní loď.²⁰¹ Historii klášterního komplexu popisuje i Dušan Foltýn.²⁰²

Baziliku Nanebevzetí Panny Marie zasáhly husitské i česko-pruské války, po kterých byla ve velmi špatném stavu a sloužila k hospodářským účelům. Po obnoveném zřízení zemském se Třebíč spolu s velmi poškozenou bazilikou dostala do držení Valdštejnů, kteří se zasloužili o její opravy a roku 1704 znovu vysvětlili kostel, tentokráte pod patronací sv. Prokopa.²⁰³ Ve 20. a 30. letech 18. století barokně přestavěl kostel František Maxmilián Kaňka, který nově zaklenul hlavní loď a vystavěl dvouvěží. Roku 1924 třebíčský farář František Doležel inicioval zrestaurování baziliky pod vedením architekta Kamila Hilberta a dohledem Zdeňka Wirtha, Stanislava Sochora a Aloise Herzána.²⁰⁴

Bazilika sv. Prokopa sestává ze tří orientovaných lodí. Nejvyšší prostřední loď uzavírá na východě dlouhý pětiboký presbytář a postranní nižší lodi uzavírají půlkruhové apsidy. Západní část kostela završuje dvouvěží. K jižní stěně se pojí barokní zámek, stojící na místě původních klášterních budov. K severní stěně se pojí předsíň zakrývající portál. [102][103]

Pětiboký závěr presbytáře osvětluje hned několik oken. Nejvyšší část proráží po každé straně jedno osmiboké okno s profilovaným ostěním. Pod ním se v rozšířené části nachází zdobná galerie odkrytá roku 1926. Tvoří ji po každé straně pětice sdružených okének. Ještě níže se nachází tři kruhová okna. Rozeta prorážející čelní stěnu má podobu původní s profilovaným ostěním. Výplň tvoří deset sloupků s polygonálními dřívky. Okna po stranách osy mají neogotickou plaménkovou výplň. Okna prorážející severní i jižní stěny závěru mají druhotnou podobu lomených oken. Okénka ve vysoké trnoži obíhající polygonální závěr i apsidy osvětlují kryptu. Severní stěnu boční lodi proráží pětice půlkruhově zakončených oken oddělených opěrnými pilíři. Hlavní loď kněžiště osvětluje po každé straně šest půlkruhových oken. Poslední dvě na jižní stěně dnes zakrývá zámek. Severní stěnu hlavní lodi proráží šestice oken zakončených hrotitě. Předsíň osvětluje po každé straně dvojice sdružených oken.

Do chrámu sv. Prokopa vcházíme ústupkovým portálem krytým předsíňkou v severní stěně. Ornamentálně zdobené ústupky dovršují hlavice s palmovým motivem. Proložené jsou sloupky s kulatými dřívky, které ukončují totožné hlavice jako u ústupků. Archivolty navazující vzhledem na ústupky a sloupky odděluje profilovaná římsa. [108]

Pětiboký východní závěr kostela má osmidílné zaklenutí, stejně jako další dvě klenební pole kněžiště kostela sv. Prokopa. Hlavní loď kostela byla zaklenuta šestidílnou klenbou. Jižní i severní boční lodi jsou zaklenuty křížovou žebrovou klenbou. Hlavní loď třebíčské baziliky od bočních lodí odděluje po každé straně šest mezilodních lomených arkád, nesených střídavě slabší a silnější pilíře.

Celý kostel byl postaven z velkých žulových kvádrů pocházejících z lomu nedaleko obce Kamenná nad Oslavou, vzdálené od Třebíče 18 km.²⁰⁵ Z Kamenské žuly byl vytvořen i obloučkový vlys lemující předsíň i presbytář. Pro obloučkový vlys na apsidě, pro portál a některé další dekorující prvky

²⁰¹ Antonín Žamborský, *Apsida zámecké baziliky, Třebíčský zpravodaj*, 1992, č. 7, s. 10-12.

²⁰² Foltýn (pozn. 125), s. 683-688.

²⁰³ Fišer (pozn. 200), s. 27.

²⁰⁴ *Ibidem*, s. 44.

²⁰⁵ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt_s&iddk=10197, vyhledáno 18. 3. 2016.

byla dovezena permská arkóza z Hrubšic vzdálených od Třebíče 41km.²⁰⁶ Permská arkóza představuje příklad arkózového pískovce červenohnědé barvy.

Obloučkový vlys se na třebíčské bazilice objevuje na několika místech a to v různých podobách. V nejvyšší části presbytáře lemuje konkávně seříznutý typ obloučkového vlysu oblast podřímsí a má podobu vrstvené profilace. [104] Dvě tenké vrstvy tvořící vlys dokončuje poslední velmi silná vrstva nejbliže ke stěně kostela. Obloučky mají místy nepravidelnou strukturu, kterou tvoří jedna řada žulových kvádrů. Do každého z nich byl vytesán jeden celý oblouček a půlka patky, která plynule navazuje na vedlejší patku. Nad vlysem se táhne pás místy nepravidelného zubořezu a vše pod střechem dovršuje profilovaná římsa.

Severní apsidu prokopské baziliky zdobí dnes místy poškozený, ale krásně provedený ornamentální obloučkový vlys. Profilaci vlysu tvoří dva rýhované oblouny, mezi něž byl vložen výžlabek, který dekorují v každém obloučku po osmi čtyřlístech. Obloučky mají pravidelnou strukturu, kterou tvoří pás pískovcových kvádrů. V horní řadě se nachází většinou v pískovcovém kvádru jeden celý oblouček, někdy ještě půlka vedlejšího obloučku navazující na další. Spodní řadu tvoří maličké pískovcové kvádříky, které nesou pouze konzolku, navazuje na dva obloučky z řad vrchní. Prostor mezi konzolkami vyplňují malé žulové kvádříky. Nad obloučkovým vlysem se táhne pás poškozeného, ale pravidelného zubořezu. Prostor mezi zubořezem a jednotlivými obloučky tvoří trojúhelníčky, které zdobí reliéf připomínající křídla možná nějakého zvířete. Apsidu dělí mohutné pětiboké lizény na dvě nesymetrické pole. Obě lizény mají ozdobné hlavice. První lizénovou hlavici blíže k hlavní lodi zdobí ve spodní části plastiky hlav zvířat či nestvůr a na hlavici sedí starý muž. Druhou lizénu zdobí čtveřice mužů držících se za ruce, kteří mají mezi sebou palmetky. Na hlavici lizény sedí postava s korunou. Horní část vlysu nad zubořezem dokončuje římsa zdobená bobulovým motivem. Jejich vzhled se místy liší, protože některé části jsou z pískovce a jiné ze žuly. [105]

Severní stěnu hlavní i boční lodi presbytáře zdobí neprofilovaný vlys konkávně seříznutý. Nad obloučkovým vlysem prostřední lodi se táhne ještě pás zubořezu a ob fasády pod střechem dovršuje profilovaná římsa. Prostřední loď presbytáře dělí ještě široké lizény na šest stejných polí o pěti obloučcích. Totožný obloučkový vlys se objevuje i na jižní stěně hlavní lodi kněžiště. [106]

Předsíň zakrývající portál v severní stěně lemuje konkávně seříznutý vrstvený obloučkový vlys. Tvoří jej tři poměrně stejné vrstvy a nejsvrchnější dekoruje ještě rýha stejného tvaru, jako mají obloučky. Strukturu tvoří jedna řada stejně velkých žulových kvádrů. Každý z kvádrů nese celou patku obloučku, která končí společně s kvádrem a půl obloučku navazující plynule na vedlejší půloblouček. Stejnou strukturu mají i obloučky severních fasád hlavní i vedlejší lodi. Obloučky mají místy vzájemně rozlišné tvary a velikosti. Nad obloučkovým vlysem se táhne ještě pás zubořezu, který nad ním završuje místy poškozená profilovaná římsa. [107]

Celková výzdoba třebíčského chrámu značně převyšuje soudobou tvorbu na Moravě i v Čechách. Zatímco boční loď i předsíň lemuje častý obloučkový vlys se zalomenou patkou, jižní apsidu zdobí ojedinělý ornamentální typ obloučkového vlysu. Jeho unikátnost dosvědčuje i fakt, že jej Günter Binding představuje ve své knize *Architektonische Formenlehre*, jako jeden z typů

²⁰⁶ http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt_s=&iddk=10129, vyhledáno 18. 3. 2016

obloučkového vlysu.²⁰⁷ Ačkoli v současné době jsou jasné známky destrukce, stále zůstává ojedinělým nejen na Moravě a v Čechách, ale i v rámci Evropy.

²⁰⁷ Binding (pozn. 8), s. 146.

7 Závěr

V předložené bakalářské práci zhodnocuji vývoj obloučkového vlysu v rámci české a moravské sakrální architektury a to i ve vztahu k zahraničním oblastem se zvláštním důrazem na kostely v Německu, které představují důležitý inspirační zdroj pro románské kostely v Čechách i na Moravě. Ve své práci se pokouším poukázat na přechod od obloučkového vlysu, který má funkci nosnou k obloučkovému podřímsí, který představuje čistě dekorativní prvek románských kostelů první poloviny 13. století.

Obloučkový vlys představuje jeden z typických prvků románské architektury v rámci celé Evropy a spolu s koncem románské architektury ztrácí na oblibě. Znovu se obloučkový vlys začal velmi často užívat na novorománských industriálních stavbách přelomu 19. a 20. století. Použit byl například na městských jatkách v Brně [119], na pivovaru v Petrohradě, postaveném Josefem Zítkem v letech 1862-63 [120] nebo na sladovně Moritze Fischera v Olomouci. Industriální architektura přelomu století měla často neomítnutou fasádu a obloučkový vlys představoval mnohdy jediný zdobný prvek, stejně jako u románských kostelů druhé poloviny 12. a první poloviny 13. století. Forma staveb, které dělí přibližně šest století zůstává poměrně zachovaná. Jejich funkce se však naprosto změnila z venkovského kostela na jatka či pivovar. V rámci novorománské industriální architektury se povětšinou jedná o obloučkový vlys na konzolkách. Často se také v podřímsí objevuje zvláštní modifikace ve tvaru dvou či tří na sebe naskládaných konzolek, které se směrem od spodu zvětšují, jako například na někdejší městské dobytčí tržnici (dnes OD Senimo) v Olomouci. Tyto prvky mají funkci nejen dekorativní, ale také konstrukční, protože konzolky zde podpírají samotnou římsu, tak jako konzolky podpíraly obloučkový vlys v české a moravské románské architektuře v druhé polovině 12. století. V industriální architektuře na přelomu 19. a 20. století se tedy navrátila původní nosná funkce podřímsí, která se v české románské architektuře vytratila na přelomu 12. a 13. století. Návrat obloučkového vlysu jako nosného prvku může souviset s pracemi Jana Erazima Vocela, který si své studii z roku 1845 všímá obloučkového vlysu jako prvku nejen dekorativního, ale i konstruktivního.²⁰⁸

²⁰⁸ Vocel (pozn. 10), s. 89.

8 Literatura abecedně

Erich Bachmann, *Sudetenländische Kunsträume im 13. Jahrhundert*, Brünn / Leipzig 1941.

Jan Baleka, *Výtvarné umění, výkladový slovník*, Praha 2010.

Klára Benešová - Petr Chotěbor - Tomáš Durdík, *Architektura románská*, Praha 2001.

Jan Beránek - Petr Macek - Jaroslav Pachner, Terénní průzkum středověké sakrální architektury v okrese Chomutov, in: *Ústecký sborník historický*, Ústí nad Labem 2001, s. 449-475.

Jiří Bernat - Milan Štědra, Starší středověké osídlení u přechodu přes Sázavu mezi Stříbrnou Skalicí a Samechovem, in: *Archeologie ve Středních Čechách* 8, 2004, s. 605 – 619.

Günter Binding, *Architektonische Formenlehre*, Darmstadt 1999.

Vojtěch Birnbaum, Románské emporové kostely v Čechách, in: *Sborník k sedmdesátým narozeninám Karla B. Mádl*, Praha 1929, s. 49-60.

Josef Braniš, *Dějiny středověkého umění v Čechách I*, Praha, 1892.

Antonín Cechner, Lanžov – Kostel sv. Bartoloměje, in: *Soupis památek*, ročník 31, *Politický okres novopacký*, Praha 1909, s. 71-79.

Eva Černá, kostel sv. Vavřince v Želině u Kadaně – nové poznatky stavebně-historického vývoje, in: *Památky – příroda – život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska XII*, 1980, s. 108-112.

Georg Dehio, *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler*, München/Berlin 1991.

Georg Dehio, *Handbuch die Kunstdenkmäler Österreichs*, Wien 2003.

Wilhelm Deuer - Johannes Grabmayer, *Transromanica – Auf den Spuren der Romanik in Kärnten*, Klagenfurt 2008.

Tomáš Dittrich, Pozdně románské emporové kostely, stavěné v Čechách cisterciáky na úsvitu gotiky, in: *Umění 13. století v Českých zemích*, Praha 1983, s. 149-169.

Václav Dokoupil, Farní chrám sv. Bartoloměje v Lanžově, *Method: časopis věnovaný umění křesťanskému*, 1895, s. 13-23.

František Doležel, *Průvodce basilikou sv. Prokopa v Třebíči – zámku*, Třebíč 1935.

Vlastimil Dražan, Pozdně románský kostel v Želině, *Zprávy památkové péče* X, 1950, s. 93-94.

Rudolf Fišer, *Bazilika sv. Prokopa, židovská čtvrť a hřbitov v Třebíči*, Praha 2009.

Dušan Foltýn, Patronátní kostely Sázavského kláštera – příspěvek k úvahám o genezi předhusitského klášterního panství, in: *Historia Monastica I*, Praha 2005, s. 153-162.

Dušan Foltýn, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

- Gustav Friedrich, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II*, Pragae 1912.
- František Gabriel, *Stavebně historický průzkum Bezděz – kostel sv. Jiljí*, strojopis ve Státním ústředním archivu Praha, č. 38.
- Bernhard Grueber, Charakteristik der Baudenkmale Böhmens, in: *Mitteilungen der k.k.Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale I*, 1896.
- Bernhard Grueber, *Die Kunst des Mittelalters in Böhmen I, Romanische Styl 1070-1230*, Wien 1871.
- Walter Haas - Ursula Pfistermeister, *Romanik in Bayern*, Stuttgart 1985.
- Jaroslav Herout, *Slabikář návštěvníků památek*, Praha 1994.
- Susanne Hohmann, *Blendarkaden und Rundbogenfriese der Frühromanik*, Frankfurt am Main 1999.
- Rudolf Hurt, *Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě*, Olomouc 1934.
- Johannes Jahn - Robert Heidenreich, *Wörterbuch der Kunst*, Berlin 1957.
- Marie Jiráková, *Nástěnné malby v kostele sv. Jakuba Většího ve Stříbrné Skalici – Rovné. Ikonografická a stylistická analýza* (diplomní práce), Katedra dějin umění FFUP, Olomouc 2012.
- Karel Kibic, Kvádrové zdivo v Tismicích, in: *Dějiny staveb. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb 2011*, Plzeň 2011, s. 15-27.
- Jan Klápště, *Paměť krajiny středověkého mostecká*, Most 1994.
- Jan Klápště, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005.
- Hans Koepf, *Bildwörterbuch der Architektur*, Stuttgart 1999.
- Wilfried Koch, *Baustilkunde, Das große Standardwerk zur europäische Baukunst von der Antike bis zur Gegenwart*, München 1991.
- Lubomír Konečný, *Románský kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích*, Brno 1996.
- Jiří Kostka - Oliva Pechová - Eva Šamánková, Nové románské nálezy v Posázaví., in: *Zprávy památkové péče VIII*, Praha 1948, s. 125 – 135.
- Lucie Kracíková - Jan Smetana, *Románská a gotická sakrální architektura v okrese Česká Lípa*, Praha 2000, s. 24-33.
- Petr Kroupa, *Třebíčská bazilika* (diplomní práce), FF Univerzity J. E. Purkyně, Brno 1978.
- Karel Kuča - Lubomír Konečný, Zjišťovací průzkum a rekonstrukce kostela sv. Petra a Pavla v Řeznovicích, in: *Archaeologica historica 13*, 1988, s. 385-400.
- Zdeněk Kudělka, Románská architektura na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění 1*, Praha 1984.
- Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*, Praha 1994.

- Elga Lanc, Hartberg, Karner hl. Michael, in: Hermann Fillitz (ed.), *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich 1, Früh- und Hochmittelalter*, München/New York/Wien 1998, S. 457–458.
- Ferdinand Josef Lehner, Románská exkurse. Farní kostel sv. Jakuba apoštola v Rovném., *Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému* XIX, číslo 4, Praha 1893, s. 37-39.
- Ferdinand Josef Lehner, *Dějiny umění národa českého 1*, Praha 1905.
- Dobroslav Líbal, První klášterní kostel velehradský a jeho slohové zařazení, *Zprávy velehradské XXI*, Velehrad 1940, s. 4-7.
- Dobroslav Líbal, O skupině českých pozdně románských kostelů, in: *Cestami umění*, Praha 1949, s. 57-66.
- Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001.
- Peter Lindenthal, *Auf dem Jakobsweg durch Österreich*, Innsbruck 2006.
- Petr Macek, *Uměleckohistorické hodnocení*, nepublikovaná zpráva.
- Karel Boromejský Mádl, *Z Prahy a z Čech*, Praha 1890.
- Renata Malinová, Kámen v románské architektuře jižní Moravy, in: *Sborník příspěvků 1. Petroarcheologického semináře*, Brno 1975, s. 175-183.
- Jiří Mašín, *Románská nástěnná malba v Čechách a na Moravě*, Praha 1954.
- Václav Mencl, Románská architektura v českých zemích, in: *Ročenka kruhu přátel pro pěstování dějin umění*, Praha 1939, s. 19-41.
- Václav Mencl, Vývoj středověkého portálu v českých zemích, in: *Zprávy památkové péče XX*, 1960, s.181-198.
- Václav Mencl, Panské tribuny v naší románské architektuře, *Umění XIII*, 1965, s. 29-61.
- Anežka Merhautová-Livorová, Cizí podněty a domácí tradice v románské architektuře severozápadních Čech, *Umění VII*, Praha, 1959, s. 228-253.
- Anežka Merhautová - Dušan Třeštík, *Románské umění v Čechách a na Moravě*, Praha 1984.
- Anežka Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971.
- Ivan Mrázek, *Kamenná tvář Brna*, Brno 1993.
- Jan Muk - Otmar Mácha, *Želina. Kostel sv. Gotharda* (stavebně historický průzkum), Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště Ústí nad Labem, 1978.
- Werner Müller – Gunther Vogel, *Atlas zur Baukunst*, München 1994.
- Joseph Neuwirth, *Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Premysliden*, Prag 1888.

- Jaroslav Pavelka, *Románský Velehrad*, Praha 1940.
- Jaroslav Petrů, *Velehrad*, Brno 1972.
- Antonín Podlaha, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Českobrodském*, Praha 1907.
- Antonín Podlaha, *Posvátná místa království českého I*, Praha 1909.
- Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 1 A-J*, Praha 1977.
- Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 2 K-O*, Praha 1978.
- Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 3 P-Š*, Praha 1980.
- Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 4 T-Ž*, Praha 1982.
- Miloslav Pojsl, *Velehrad. Bývalý cisterciácký klášter a jeho románské památky*, Velehrad 2001, s. 10.
- Miloslav Pojsl, *Velehrad. Stavební památky bývalého cisterciáckého kláštera*, Brno 1990.
- Miloslav Pojsl, *Velehrad v památkách osmi století*, Praha 1997.
- Miloslav Pojsl, *Velehrad. Bývalý cisterciácký klášter a jeho románské památky*, Velehrad 2001.
- Dalibor Prix, Hlava první 796–1310, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny zemí koruny české, tematická řada Architektura*, Praha/Litomyšl 2009, s. 7-104.
- Philipp Reclam jun., *Wörterbuch der Architektur*, Stuttgart 1995.
- Václav Richter, Barokní prvky v pozdně románské architektuře, *Akord: revue pro literaturu, umění a život*, Praha 1935, s. 4-7.
- Václav Richter, O účelu československých rotund, *Český časopis historický XLII*, 1936, s. 453-483.
- Bohumil Samek, Mikulovice, farní kostel sv. Petra a Pavla, in: *Výzkum románské architektury na Moravě II*, SPFFBU, 1981, s. 53-62.
- Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska, I, A/I*, Brno 1999.
- Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska II, J/N*, Brno 1999.
- August Sedláček, *Hrady, zámky a tvrze království českého*, Díl XV., Praha 1998.
- Tomáš Velímský, *Hrabišici, páni z Rýzmburka*, Praha 2002.
- Jakub Vítovský, *Umělecko-historické zhodnocení románských plastik a nástěnných maleb v kostele sv. Jakuba v Rovné*, restaurátorská zpráva.
- Jan Erazim Vocel, *Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde*, Prag 1945, s. 87.
- Jan Erazim Vocel, Kostely románského slohu v Čechách, *Památky archeologické II*, 1857, s. 118-124.

Ivan Vokřál, *Sakrální stavby v obci Plaňany a připojených vsích. Architektonicko-historický popis* (závěrečná práce), Studium památkové péče při NPÚ, Praha 2005.

Alfred Wenzel, *Die Baugeschichte der Klosterkirche zu Trebitsch*, Marburg 1929.

Walter Wulf, *Romanik in der Königslandschaft Sachsen*, Würzburg 1996.

František Zuman, Kostel sv. Jiljí pod Bezdězem v 18. stol., in: *Bezděz. Přehled kulturních a přírodních poměrů severních Čech a Lužice*. Ročník 5, Bezděz 1934, s. 6.

Antonín Žamberský, Apsida zámecké baziliky, *Třebíčský zpravodaj*, 1992, č. 7, s. 10-12.

9 Internetové odkazy

- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =t&iddk =10085, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =s&iddk =10039, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =s&iddk =10030, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =s&iddk =10188, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =t&iddk =10013, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =t&iddk =10078, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =p&iddk =10107, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =s&iddk =10129, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =s&iddk =10190, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dk_cz.pl?tt =s&iddk =10197, vyhledáno 18. 3. 2016.
- http://dekoracni-kameny.geology.cz/dklom_cz.pl?tt =s&idlom =30130, vyhledáno 1. 5. 2016.

10 Summary

Work creates a detailed analysis of decorated Arched Friezes on 18 Romanesque Eclasiastical buildings in Bohemia and Moravia. For this purpose was write the basic literature Romanesque architecture, as well selected foreign literature, dealing with the phenomenon and terminology of rounded moldings and the trials of Jan Erazim Vocel from 1845 to the present. Based on processed friezes was create a typology of basic kinds of decorated Arched Friezes adorning Romanesque buildings in Bohemia and Moravia by way of termination and by profiling. In Bohemia and Moravia appears eight types of decorated Arched Friezes. The analysis takes the impact of the builder, foreign construction and material available on the application form and a certain type of rondo frieze. Important part of the thesis is the catalog of Eclasiastical buildings with arched friezes from the period 1150-1250 in Bohemia and Moravia. In the basic the researched buildings, is the work of development outlined decorated Arched Friezes within Romanesque Eclasiastical architecture in Bohemia and Moravia.

11 Seznam vyobrazení

1. Zbraslav, kostel sv. Havla, první polovina 12. století, fragment obloučkového vlysu na východní části severní fasády. Zdroj: http://www.hrady.cz/wnd_show_pic.php?picnum=52206, vyhledáno 20. 3. 2016.
2. Zbraslav, kostel sv. Havla, první polovina 12. století, pohled od severozápadu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Zbraslav%2C_kostel_svat%C3%A9ho_Havla_se_h%C5%99bitovem_%2807%29.jpg, vyhledáno 20. 3. 2016.
3. Regensburg, kaple Všech svatých. Zdroj: <https://www.regensburg.de/sixcms/media.php/23/thumbnails/Allerheiligenkapelle.jpg.395624.jpg>, vyhledáno: 26. 3. 2016.
4. Mariano Comense, Lombardie, baptisterium San Giovanni. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1b/Mariano_Comense_-_Battistero_di_San_Giovanni_Battista.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
5. Saint Martin de Londeres, jižní Francie, kostel sv. Martina. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/11/Saint-Martin-de-Londres_1.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
6. Ottmarsheim, Alsasko, kostel Panny Marie, pohled na tambur s obloučkovým vlysem od jihovýchodu. Zdroj: <http://www.aquarhin.de/wp-content/uploads/2014/05/ABBATIALE-OTTMARSHEIM-EGLISE-ROMANE-CREDIT-AGENCE-MARS-ROUGE-MULHOUSE.jpg>, vyhledáno: 26. 3. 2016.
7. Weißendorf, Bavorsko, kostel sv. Margarety, obloučkový vlys na apsidě kostela. Zdroj: http://flickrhivemind.net/blackmagic.cgi?id=6872147732&url=http%3A%2F%2Fflickrhivemind.net%2Ftags%2Fkirche%252Cweisendorf%2Finteresting%3Fsearch_type%3Dtags%3Btextinput%3Dkirche%252Cweisendorf%3Bphoto_type%3D250%3Bmethod%3DGET%3Bnoform%3Dt%3Bsort%3Dinteresting%23pic6872147732&user=&flickrurl=http://www.flickr.com/photos/22147424@N08/6872147732, vyhledáno: 26. 3. 2016.
8. Tholbath, Bavorsko, kaple sv. Leonarda, detail obloučkového vlysu na apsidě kostela. Zdroj: http://40.media.tumblr.com/tumblr_m1i3h8Ne4F1qk7s77o6_500.jpg, vyhledáno 26. 3. 2016.
9. Königslutter, Dolní Sasko, kostel sv. Petra a Pavla, detail obloučkového vlysu na apsidě kostela. Převzato z: Walter Wulf, *Romanik in der Königslandschaft Sachsen*, Würzburg 1996, s. 265.
10. Cheb, kostel sv. Mikuláše, detail obloučkového vlysu nad portálem kostela. Zdroj: http://www.hrady.cz/wnd_show_pic.php?picnum=71635, vyhledáno 26. 3. 2016.
11. Bamberg, Bavorsko, dóm sv. Pera a Jiří, první polovina 12. století, pohled od jihovýchodu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/03/Bamberger_Dom_BW_6.JPG, vyhledáno 26. 3. 2016.

12. Bamberg, Bavorsko, dóm sv. Petra a Jiří, první polovina 12. století, detail obloučkového vlysu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/Bamberg_Dom_Rundbogenfriese_oberhalb_des_F%C3%BCrstenportals_20150918-003.jpg, vyhledáno 26. 3. 2016.
13. Worms, Porýní, dóm sv. Petra, pohled od východu. Zdroj: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/18/WormserDomNordost.jpg>, vyhledáno: 26. 3. 2016.
14. Magdeburg, Sasko Anhaltsko, dóm sv. Mauritia a Kateřiny, první čtvrtina 13. století, severní kaple. Převzato z: Walter Wulf, *Romanik in der Königslandschaft Sachsen*, Würzburg 1996, s. 318.
15. Braunschweig, Dolní Sasko, dóm sv. Blažeje, poslední čtvrtina 12. století, obloučkový vlys na západní věži. Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Exterior_of_Brunswick_Cathedral#/media/File:Braunschweig_Dom_St._Blasius_3.JPG, vyhledáno: 26. 3. 2016.
16. Norimberk, Bavorsko, kostel sv. Sebalda, druhá polovina 12. století, pohled od západu. Zdroj: <http://commondatastorage.googleapis.com/static.panoramio.com/photos/original/53685950.jpg>, vyhledáno: 26. 3. 2016.
17. Vídeň, dóm sv. Štěpána, druhá polovina 13. století, západní dvouvěží. Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/da/Wien_-_Stephansdom_\(3\).JPG](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/da/Wien_-_Stephansdom_(3).JPG), vyhledáno: 26. 3. 2016.
18. Gurk, Korutany, dóm Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, detail obloučkového vlysu na jižní fasádě boční lodi. Zdroj: http://www.burgenseite.com/ksf/spgot_fenster/gurk_pass_01.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
19. Hartberg, Dolní Rakousko, kostnice, druhá polovina 12. století. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0a/Hartberg_Karner_Nordwest.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
20. Bad Deutsch-Altenberg, Dolní Rakousko, kostel Nanebevzatí Panny Marie, počátek 13. století, obloučkový vlys na hlavní lodi kostela. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Bad_Deutsch-Altenburg_-_Kirche.JPG, vyhledáno: 26. 3. 2016.
21. Petronell-Carnuntum, Dolní Rakousko, kostel sv. Petronella, přelom 12. a 13. století, pohled na východní závěr. Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Pfarrkirche_hl._Petronella?uselang=de#/media/File:Petronell_Kirche4.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
22. Scharndorf, Dolní Rakousko, kostel sv. Mikuláše, přelom 12. a 13. století, pohled od jihovýchodu. Zdroj: http://www.donau.com/fileadmin/user_upload/import/_processed_/csm_wildungsmauerhauptbild.jpg_6d32f13b0f.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.

23. Heilsbronn, Bavorsko, klášterní kostel, první polovina 12. století, pohled na kapli od jihovýchodu. Převzato z: Walter Haas - Ursula Pfistermeister, *Romanik in Bayern*, Stuttgart 1985, s. 219.
24. Quedlinburg, Sasko Anhaltsko, kostel sv. Servatia, třetí čtvrtina 12. století, obloučkový vlys na jižní fasádě hlavní i vedlejší lodi. Zdroj: <http://mw2.google.com/mw-panoramio/photos/medium/98346084.jpg>, vyhledáno: 26. 3. 2016.
25. Hildesheim, Dolní Sasko, kostel sv. Godeharda, třetí čtvrtina 12. století, pohled od severozápadu. Zdroj: <http://www.kathedralen.net/hildesheim-godehard/no/hildesheim-godehard03.jpg>, vyhledáno: 26. 3. 2016.
26. Todi, Itálie, kostel Santa Maria dell'Annunziata, pohled na apsidu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/Cath%C3%A9drale_de_Todi_2.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
27. Regensburg, kostel sv. Jakuba, portál. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/93/Schottenportal_RB.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
28. Murbach, Alsasko, kostel sv. Legera. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/84/Abadia_de_Murbach.JPG/768px-Abadia_de_Murbach.JPG, vyhledáno: 26. 3. 2016.
29. Petronell-Carnuntum, Dolní Rakousko, kostel sv. Petronella, přelom 12. a 13. století, detail obloučkového vlysu na věži kostela. Zdroj: http://www.burgenseite.com/ksf/spgot_fenster/petronell_kirche_pass_2.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
30. Königslutter, Dolní Sasko, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 2. století, apside kostela. Zdroj: http://www.goruma.de/export/sites/www.goruma.de/Globale_Inhalte/Bilder/Content/K/Koenigslutter_Jagdfries_am_Kaiserdom_1600.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
31. Bad Deutsch-Altenberg, Dolní Rakousko, kostnice sv. Leonarda, první polovina 13. století, detail obloučkového vlysu. Zdroj: http://www.burgenseite.com/ksf/spgot_fenster/dt_altenburg_pass_1.jpg, vyhledáno: 26. 3. 2016.
32. Tismice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, pohled od jihovýchodu. Zdroj: <https://s3.amazonaws.com/gs-geo-images/a8ec17b4-a3e7-42c5-bc60-362489fb6402.jpg>, vyhledáno: 26. 3. 2016.
33. Tismice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, východní apsidy. Foto: autorka.
34. Tismice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, půdorys. Převzato z: *Emanuel Poche, Umělecké památky Čech 4 T-Ž*, Praha 1982, s. 62.
35. Rovná, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století, pohled od jihu. Foto: autorka.

36. Rovná, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století, půdorys. Převzato z: Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 3 P-Š*, Praha 1980, s. 451.
37. Rovná, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století, východní apsida. Foto: autorka.
38. Rovná, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století, výzdoba jižní fasády. Foto: autorka.
39. Plaňany, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století, pohled od jihu. Foto: autorka.
40. Plaňany, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století, půdorys. Převzato z: Anežka Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971, s. 192.
41. Plaňany, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století, obloučkový vlys na jižní fasádě. Foto: autorka.
42. Plaňany, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století, Obloučkový vlys na severní fasádě. Foto: autorka.
43. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, pohled od jihovýchodu. Foto: autorka.
44. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, půdorys. Převzato z: Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 2 K-O*, Praha 1978, s. 418.
45. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, jižní lizénové pole apsidy. Foto: autorka.
46. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, osově lizénové pole apsidy. Foto: autorka.
47. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, severní lizénové pole apsidy. Foto: autorka.
48. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, severní fasáda. Foto: autorka.
49. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, východní část severní fasády. Foto: autorka.
50. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. nebo první třetina 13. století, portál v jižní fasádě. Foto: autorka.
51. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. nebo první třetina 13. století, věž od jihu. Foto: autorka.
52. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, pohled od jihovýchodu. Foto: autorka.
53. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, půdorys. Převzato z: Lucie Kracíková - Jan Smetana, *Románská a gotická sakrální architektura v okrese Česká Lípa*, Praha 2000, s. 24.

54. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, detail obloučkového vlysu. Převzato z: Lucie Kracíková - Jan Smetana, *Románská a gotická sakrální architektura v okrese Česká Lípa*, Praha 2000, s. 27.
55. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, jižní část apsidy. Foto: autorka.
56. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, východní apside. Foto: autorka.
57. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, pohled od jihozápadu. Foto: autorka.
58. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, půdorys kostela. Převzato z: Antonín Cechner, Lanžov – Kostel sv. Bartoloměje, in: *Soupis památek*, ročník 31, *Politický okres novopacký*, Praha 1909, s. 73.
59. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, jižní fasáda. Foto: autorka.
60. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, detail obloučkového vlysu. Převzato z: Antonín Cechner, Lanžov – Kostel sv. Bartoloměje, in: *Soupis památek*, ročník 31, *Politický okres novopacký*, Praha 1909, s. 73.
61. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, portál v jižní stěně. Foto: autorka.
62. Libčeves, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, druhá čtvrtina 13. století, pohled od severozápadu. Foto: autorka.
63. Libčeves, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, druhá polovina 13. století, půdorys. Převzato z: Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 2 K-O*, Praha 1978, s. 232.
64. Libčeves, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, druhá čtvrtina 13. století, severní podřímsí. Foto: autorka.
65. Libčeves, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, druhá čtvrtina 13. století, jižní podřímsí. Foto: autorka.
66. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, pohled od jihu. Foto: autorka.
67. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, půdorys. Převzato z: Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 3 P-Š*, Praha 1980, s. 146.
68. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, východní apside. Foto: autorka.
69. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, severní fasáda. Foto: autorka.
70. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, detail vlysu nad předsíní v severní stěně. Foto: autorka.
71. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, jižní fasáda. Foto: autorka.
72. Údlice, kostel sv. Kříže, první polovina 13. století, pohled od jihovýchodu.
73. Údlice, kostel sv. Kříže, první polovina 13. století, půdorys. Převzato z: Anežka Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971, s. 346.
74. Údlice, kostel sv. Kříže, první polovina 13. století, pohled na apsidu od severu. Foto: autorka.

75. Vinec, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, pohled od jihu. Foto: autorka.
76. Vinec, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, půdorys. Převzato z: *Emanuel Poche, Umělecké památky Čech 4 T-Ž*, Praha 1982, s. 235.
77. Vinec, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, presbytář od severu. Foto: autorka.
78. Vinec, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, portál v severní stěně. Foto: autorka.
79. Vroutek, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, pohled od severozápadu. Foto: autorka.
80. Vroutek, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, půdorys. Převzato z: Anežka Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971, s. 357.
81. Vroutek, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, apside od jihu. Foto: autorka.
82. Vroutek, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, jižní podřímsí. Foto: autorka.
83. Želkovice, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 13. století, pohled od jihozápadu. Foto: autorka.
84. Želkovice, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 13. století, půdorys. Převzato z: Anežka Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971, s. 371.
85. Želkovice, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 13. století, východní apside. Foto: autorka.
86. Želkovice, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 13. století, portál v jižní stěně. Foto: autorka.
87. Želina, kostel sv. Vavřince, 40. léta 13. století, pohled od jihovýchodu. Foto: autorka.
88. Želina, kostel sv. Vavřince, 40. léta 13. století, půdorys. Převzato z: *Emanuel Poche, Umělecké památky Čech 4 T-Ž*, Praha 1982, s. 410.
89. Želina, kostel sv. Vavřince, 40. léta 13. století, obloučkový vlys na apsidě. Foto: autorka.
90. Řeznovice, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století, pohled od jihu. Foto: autorka.
91. Řeznovice, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století, pohled od jihu. Převzato z: Karel Kuča – Lubomír Konečný, *Zjišťovací průzkum a rekonstrukce kostela sv. Petra a Pavla v Řeznovicích*, in: *Archaeologica historica* 13, 1988, s. 392.
92. Řeznovice, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století, podřímsí na východní apsidě od jihu. Foto: autorka.
93. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, pohled od jihovýchodu. Foto: autorka.
94. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, půdorys. Převzato z: Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska II, J/N*, Brno 1999, s.509.
95. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, jižní fasáda. Foto: autorka.

96. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, severní fasáda. Foto: autorka.
97. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, portál. Foto: autorka.
98. Bořitov, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, pohled od jihu. Foto: David Merta (rec.), Kostel sv. Jiří v Bořitově,
http://www.archaiabrno.org/home_cs/?acc=zapisnicek&blog_id=592&blog_date=2013-10-04,
vyhledáno 2. 3. 2016.
99. Bořitov, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, půdorys. Převzato z: Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska, I, A/I*, Brno 1999, s. 100.
100. Bořitov, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, pohled od severu. Foto: David Merta (rec.), Kostel sv. Jiří v Bořitově,
http://www.archaiabrno.org/home_cs/?acc=zapisnicek&blog_id=592&blog_date=2013-10-04,
vyhledáno 2. 3. 2016.
101. Bořitov, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, detail obloučkového vlysu. Foto: David Merta (rec.), Kostel sv. Jiří v Bořitově,
http://www.archaiabrno.org/home_cs/?acc=zapisnicek&blog_id=592&blog_date=2013-10-04,
vyhledáno 2. 3. 2016.
102. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, pohled od jihovýchodu. Foto: autorka.
103. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, půdorys. Převzato z: Antonín Žamborský - Jiří Uhlíř, *Bazilika bývalého opatství benediktnů v Třebíči*, Třebíč 1995, s. 5.
104. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, pohled na horní část presbytáře a štít. Foto: autorka.
105. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, severní apsida. Foto: autorka.
106. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, obloučkový vlys na severní boční lodi. Foto: autorka.
107. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, severní předsíň. Foto: autorka.
108. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, portál v severní stěně. Foto: autorka.
109. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, pohled od jihozápadu. Foto: autorka.
110. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, východní závěr. Foto: autorka.
111. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, obloučkový vlys na prostřední apsidě. Foto: autorka.
112. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, detail obloučků na portálu z ambitu do refektáře. Foto: autorka.

113. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v lapidáriu. Foto: autorka.

114. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v severovýchodní části transeptu. Foto: autorka.

115. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v jihozápadní části presbytáře. Foto: autorka.

116. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v jižní části transeptu. Foto: autorka.

117. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v jihozápadní části transeptu. Foto: autorka.

118. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, stopy po obloučkovém vlysu v jižní části transeptu. Foto: autorka.

119. Brno, Masná ulice, městská jatka, přelom 19. a 20. století. Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0c/Brno,_Masn%C3%A1_-_m%C4%9Bstsk%C3%A1_jatka,_detail_\(1\).JPG](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0c/Brno,_Masn%C3%A1_-_m%C4%9Bstsk%C3%A1_jatka,_detail_(1).JPG), vyhledáno 27. 3. 2016.

120. Petrohrad, pivovar, Josef Zítek, 1862-1863. Foto: autorka.

12Obrazová příloha

1. Zbraslav, kostel sv. Havla, první polovina 12. století, fragment obloučkového vlysu na východní části severní fasády.

2. Zbraslav, kostel sv. Havla, první polovina 12. století, pohled od severozápadu.

3. Regensburg, kaple všech svatých.

4. Mariano Comense, Lombardie, baptisterium San Giovanni.

5. Saint Martin de Londeres, jižní Francie, kostel sv. Martina.

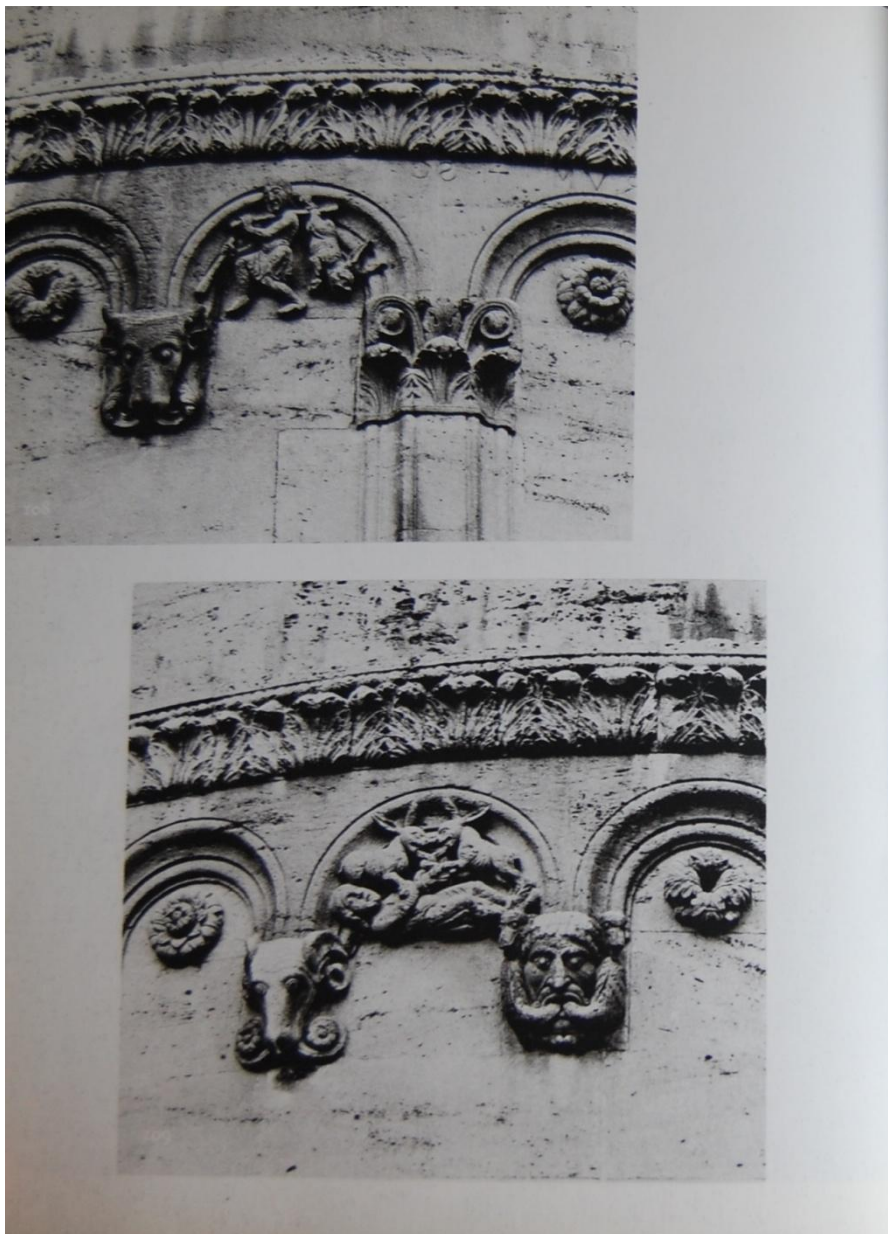
6. Ottmarsheim, Alsasko, kostel Panny Marie, pohled na tambur s obloučkovým vlysem od jihovýchodu.

7. Weißendorf, Bavorsko, kostel sv. Margarety, obloučkový vlys na apsidě kostela.

8. Tholbath, Bavorsko, kaple sv. Leonarda, detail obloučkového vlysu na apsidě kostela.

9. Königslutter, Dolní Sasko, kostel sv. Petra a Pavla, detail obloučkového vlysu na apsidě kostela.

10. Cheb, kostel sv. Mikuláše, detail obloučkového vlysu nad portálem kostela.

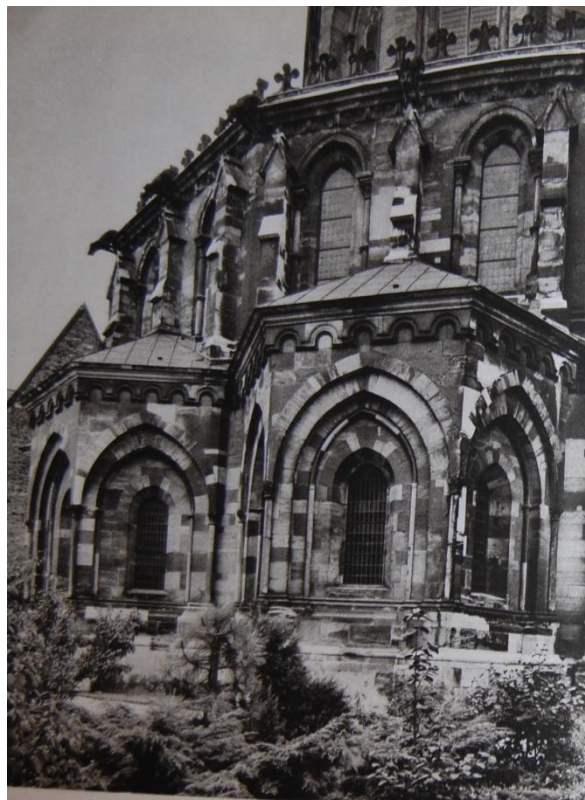
11. Bamberg, Bavorsko, dóm sv. Pera a Jiří, první polovina 12. století, pohled od jihovýchodu.

12. Bamberg, Bavorsko, dóm sv. Petra a Jiří, první polovina 12. století, detail obloučkového vlysu.

13. Worms, Porýní, dóm sv. Petra, pohled od východu.

14. Magdeburg, Sasko Anhaltsko, dóm sv. Mauritia a Kateřiny, první čtvrtina 13. století, severní kaple.

15. Braunschweig, Dolní Sasko, dóm sv. Blažeje, poslední čtvrtina 12. století, obloučkový vlys na západní věži.

16. Norimberk, Bavorsko, kostel sv. Sebald, druhá polovina 12. století, pohled od západu.

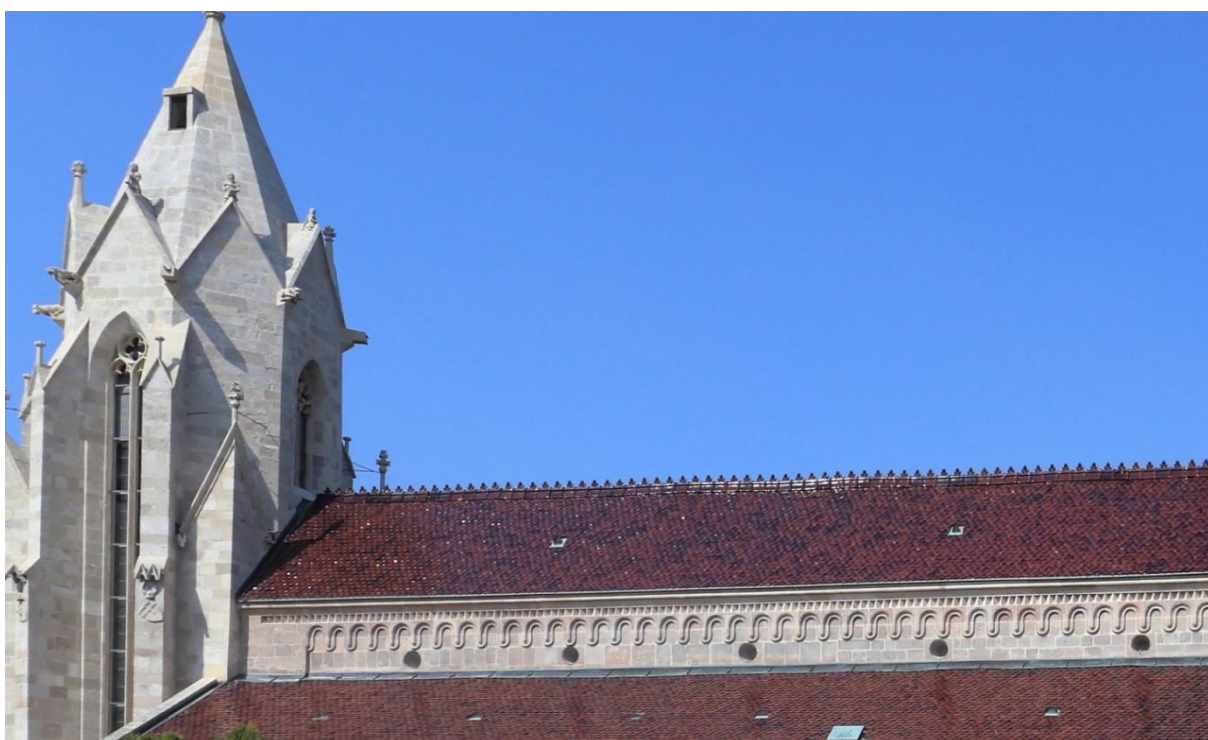
17. Vídeň, dóm sv. Štěpána, druhá polovina 13. století, západní dvouvěží.

18. Gurk, Korutany, dóm Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, detail obloučkového vlysu na jižní fasádě boční lodi.

19. Hartberg, Dolní Rakousko, kostnice, druhá polovina 12. století.

20. Bad Deutsch-Altenberg, Dolní Rakousko, kostel Nanebevzetí Panny Marie, počátek 13. století, obloučkový vlys na hlavní lodi kostela.

21. Petronell-Carnuntum, Dolní Rakousko, kostel sv. Petronella, přelom 12. a 13. století, pohled na východní závěr.

22. Scharndorf, Dolní Rakousko, kostel sv. Mikuláše, přelom 12. a 13. století, pohled od jihovýchodu.

23. Heilsbronn, Bavorsko, klášterní kostel, první polovina 12. století, pohled na kapli od jihovýchodu.

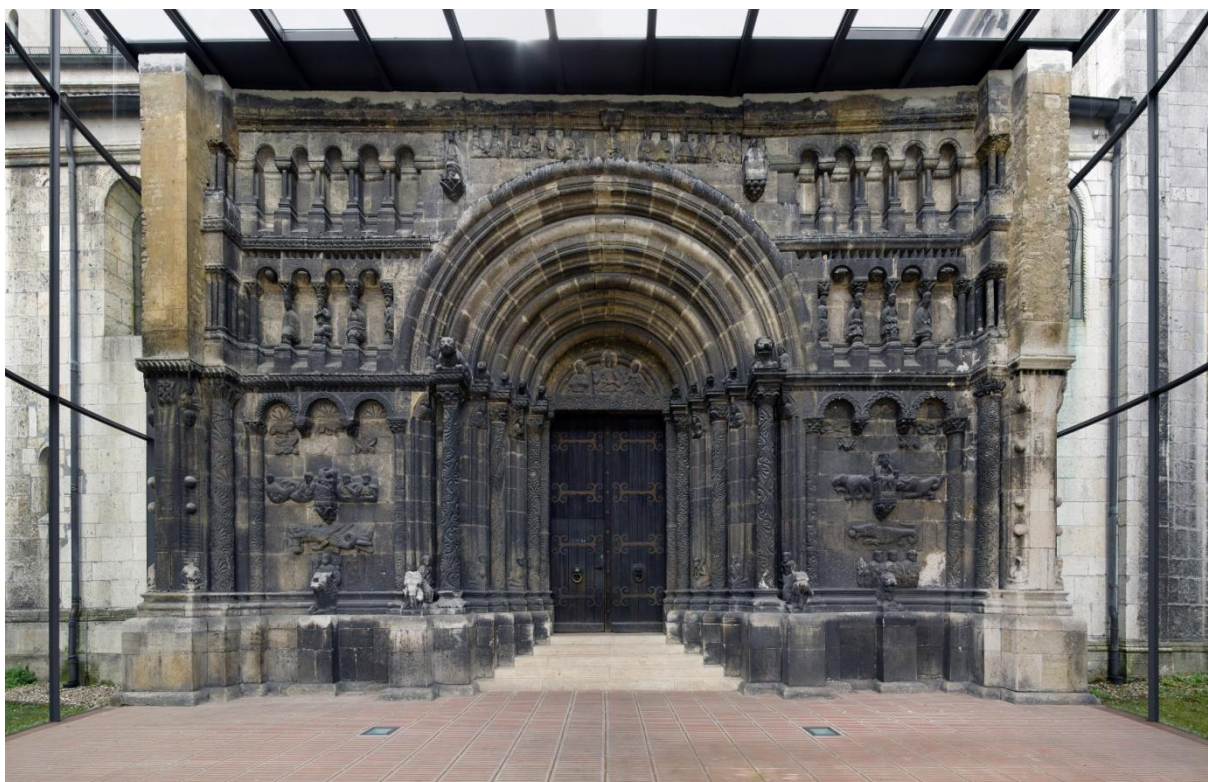
24. Quedlinburg, Sasko Anhaltsko, kostel sv. Servatia, třetí čtvrtina 12. století, obloučkový vlys na jižní fasádě hlavní i vedlejší lodi.

25. Hildesheim, Dolní Sasko, kostel sv. Godeharda, třetí čtvrtina 12. století, pohled od severozápadu.

26. Todi, Itálie, kostel Santa Maria dell'Annunziata, pohled na apsidu.

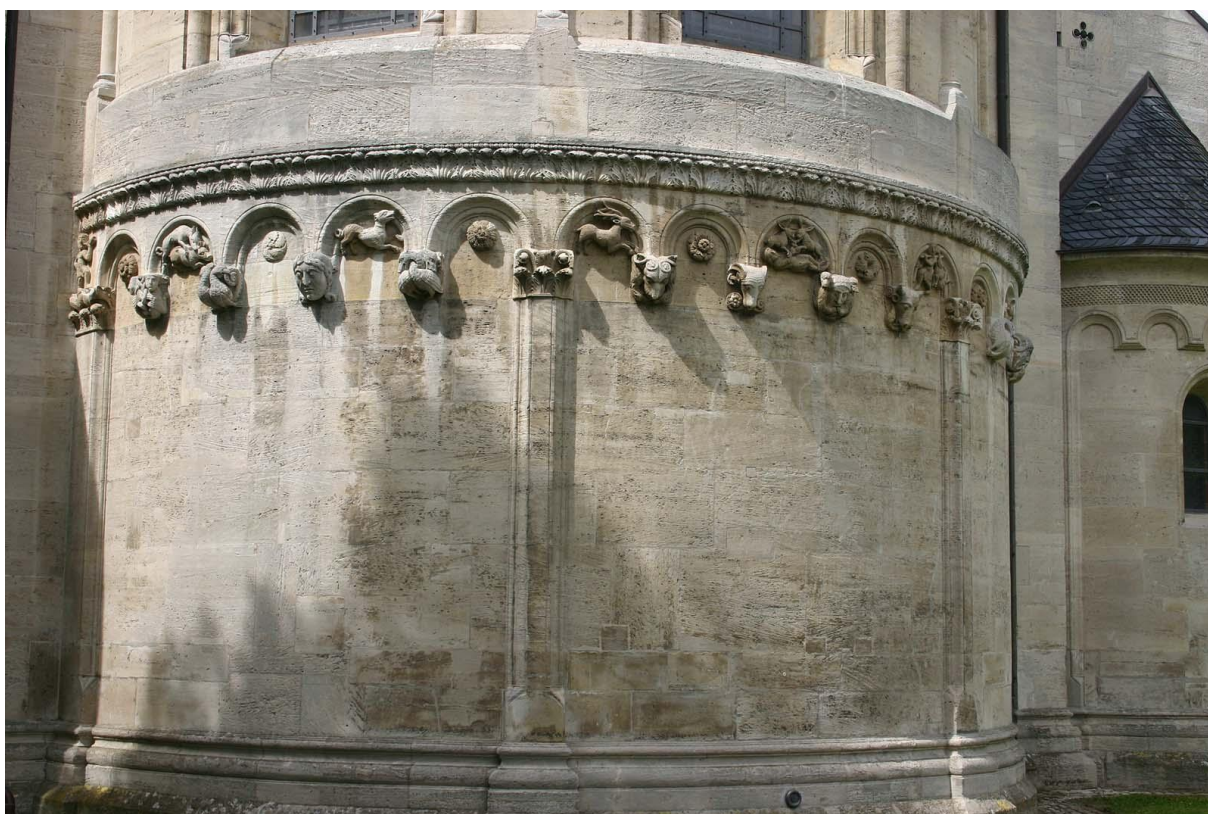
27. Regensburg, kostel sv. Jakuba, portál.

28. Murbach, Alsasko, kostel sv. Legera.

29. Petronell-Carnuntum, Dolní Rakousko, kostel sv. Petronella, přelom 12. a 13. století, detail obloučkového vlysu na věži kostela.

30. Königslutter, Dolní Sasko, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 2. století, apsida kostela.

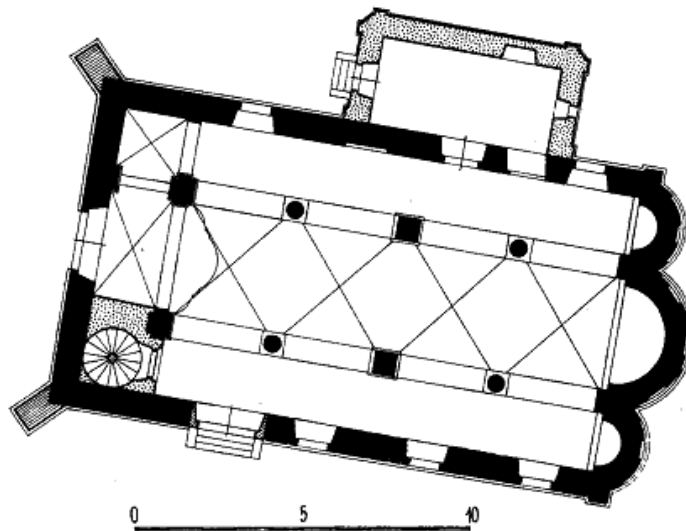
31. Bad Deutsch-Altenberg, Dolní Rakousko, kostnice sv. Leonarda, první polovina 13. století, detail obloučkového vlysu.

32. Tismice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, pohled od jihovýchodu.

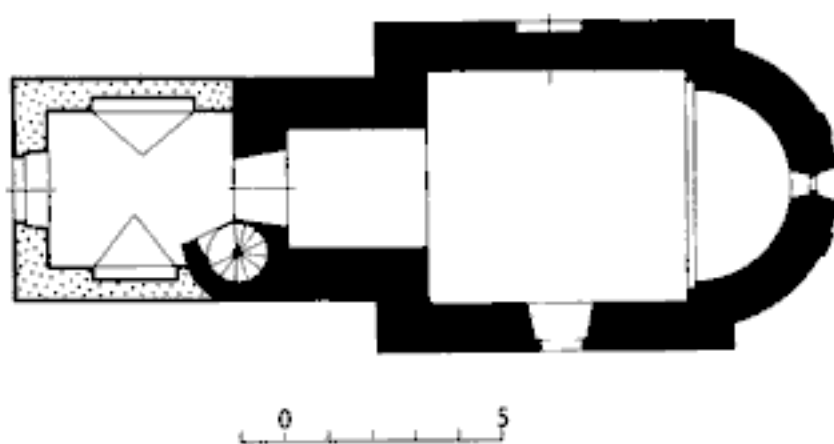
33. Tismice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, východní apsidy.

34. Tismice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhá polovina 12. století, půdorys.

35. Rovná, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století, pohled od jihu.

36. Rovná, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století, půdorys.

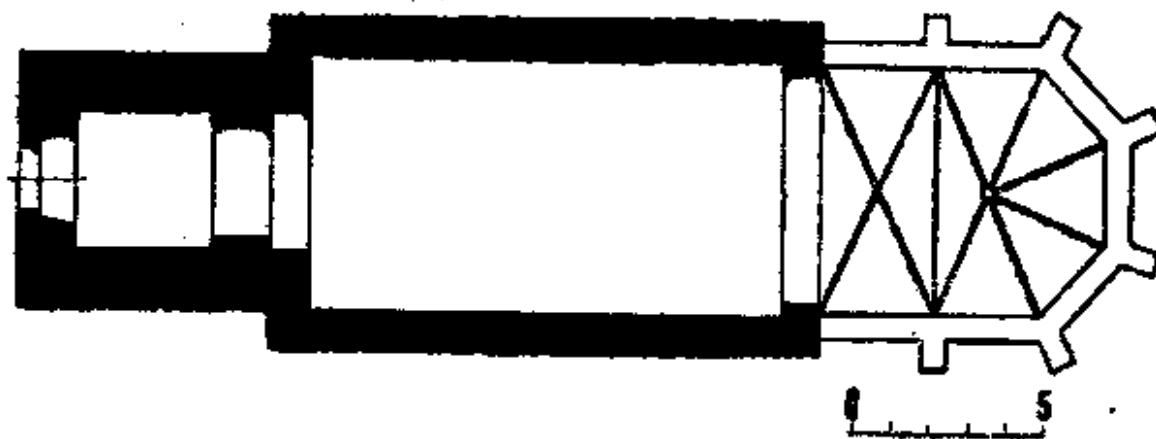
37. Rovná, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století, východní apsida.

38. Rovná, kostel sv. Jakuba, poslední čtvrtina 12. století nebo první desetiletí 13. století, výzdoba jižní fasády.

39. Plaňany, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století, pohled od jihu.

40. Plaňany, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století, půdorys.

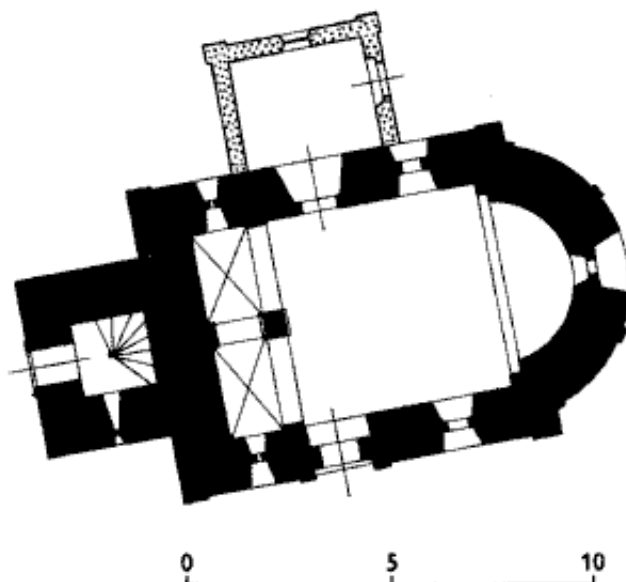
41. Plaňany, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století, obloučkový vlys na jižní fasádě.

42. Plaňany, kostel Zvěstování Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století, Obloučkový vlys na severní fasádě.

43. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, pohled od jihovýchodu.

44. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, půdorys.

45. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, jižní lizénové pole apsidy.

46. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, osově lizénové pole apsidy.

47. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, severní lizénové pole apsidy.

48. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, severní fasáda.

49. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. století nebo první třetina 13. století, východní část severní fasády.

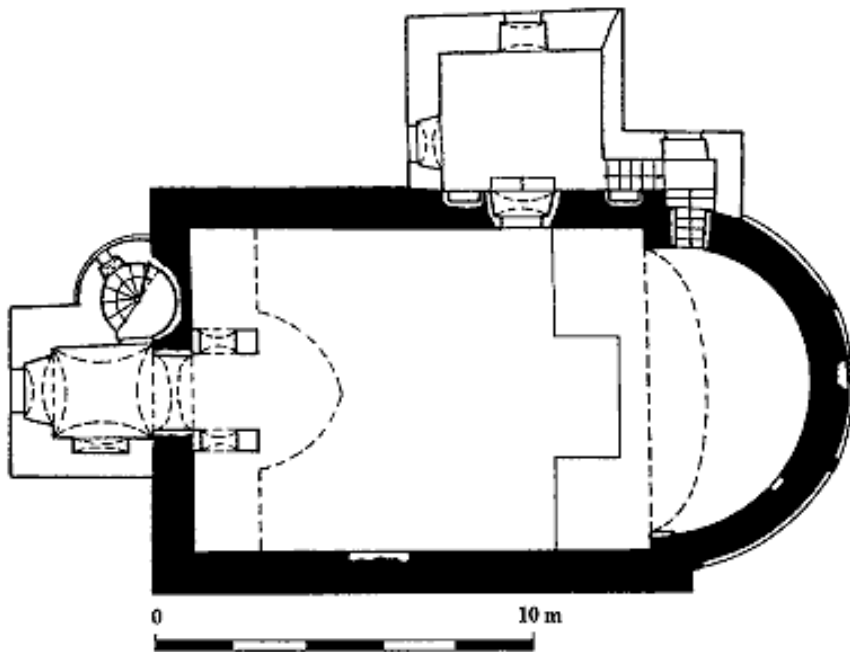
50. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. nebo první třetina 13. století, portál v jižní fasádě.

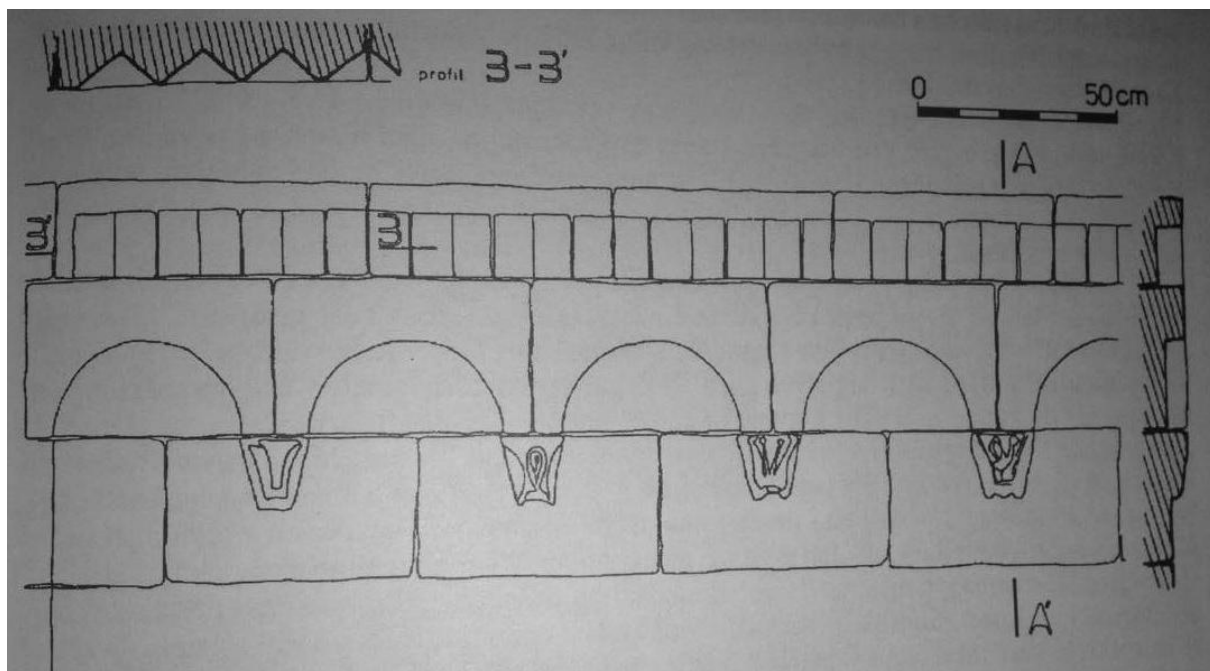
51. Mohelnice nad Jizerou, kostel Panny Marie, třetí čtvrtina 12. nebo první třetina 13. století, věž od jihu.

52. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, pohled od jihovýchodu.

53. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, půdorys.

54. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, detail obloučkového vlysu.

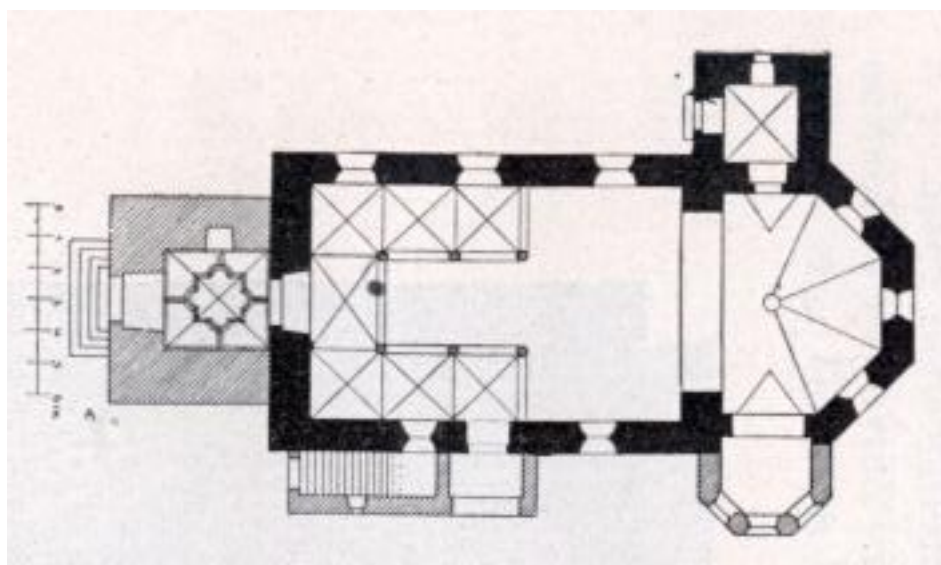
55. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, jižní část apsidy.

56. Bezděz, kostel sv. Jiljí, poslední čtvrtina 12. století, východní apsida.

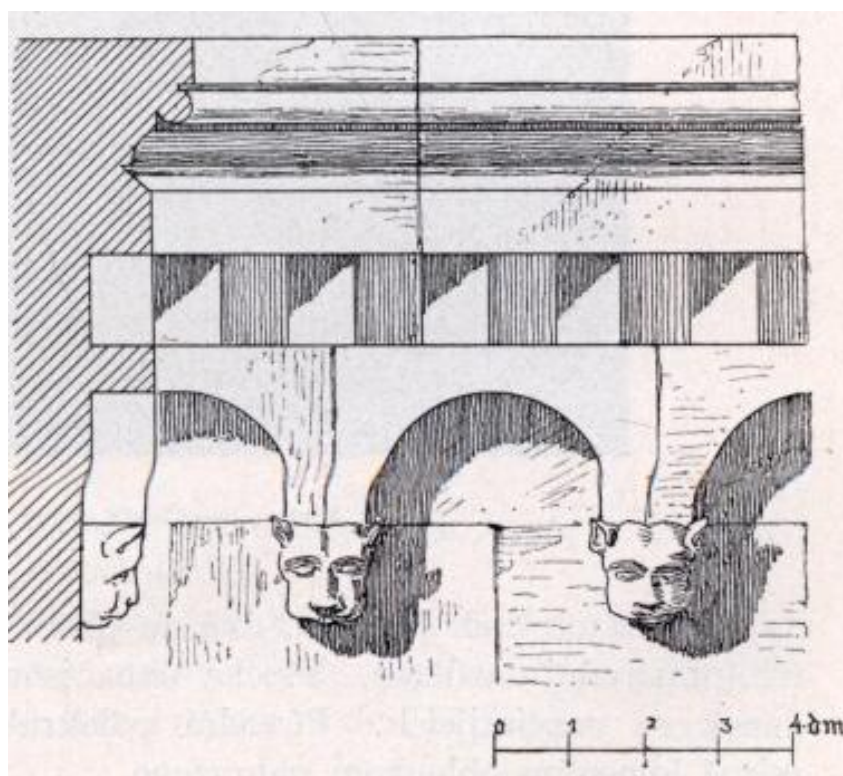
57. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, pohled od jihozápadu.

58. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, půdorys kostela.

59. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, jižní fasáda.

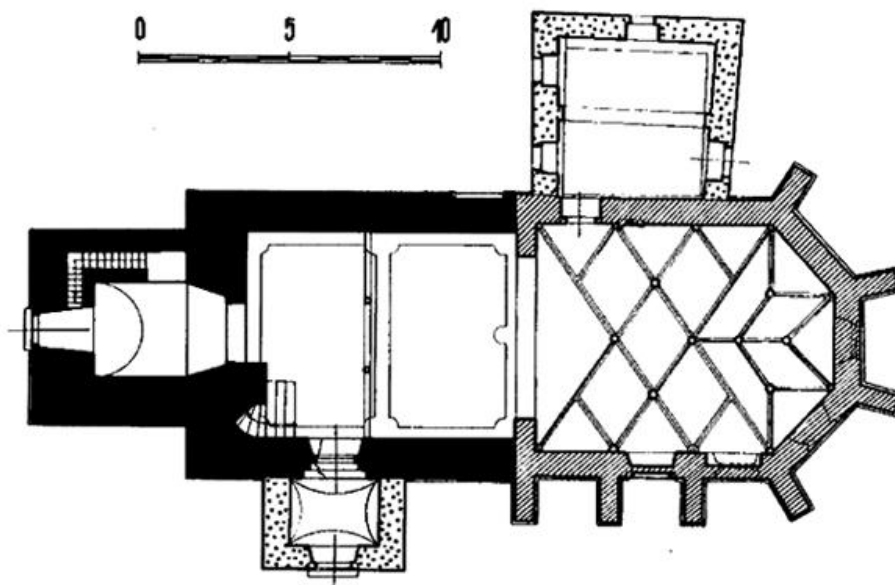
60. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, detail obloučkového vlysu.

61. Lanžov, kostel sv. Bartoloměje, první třetina 13. století, portál v jižní stěně.

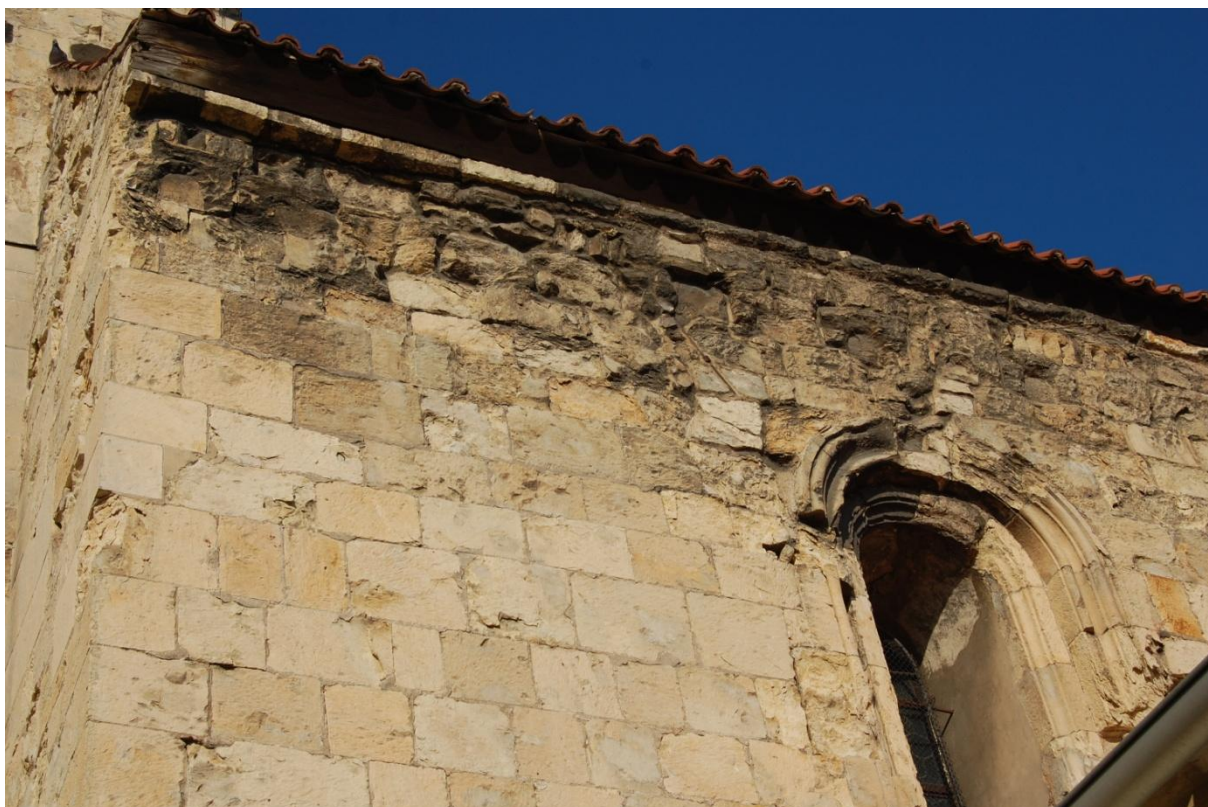
62. Libčeves, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, druhá čtvrtina 13. století, pohled od severozápadu.

63. Libčeves, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, druhá polovina 13. století, půdorys.

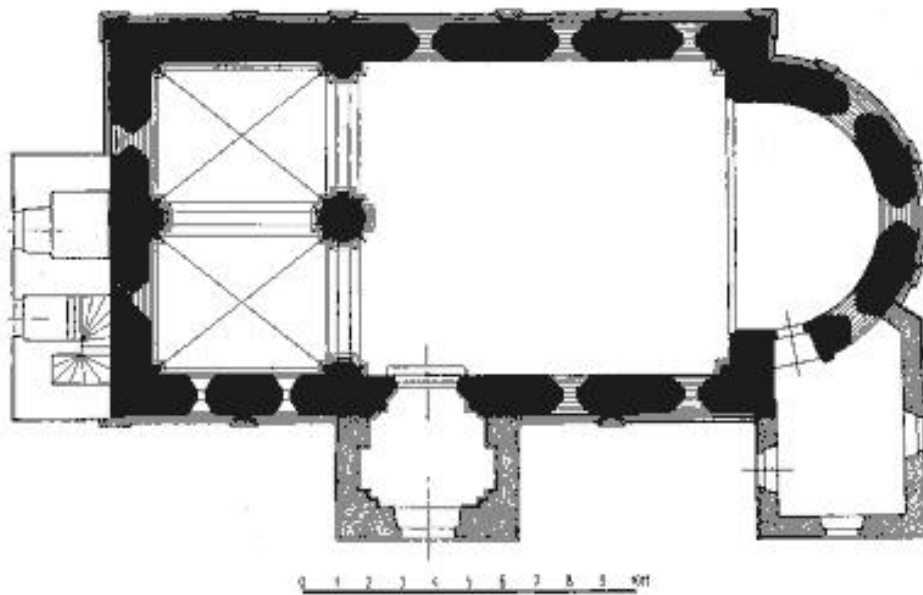
64. Libčeves, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, druhá čtvrtina 13. století, severní podřímsí.

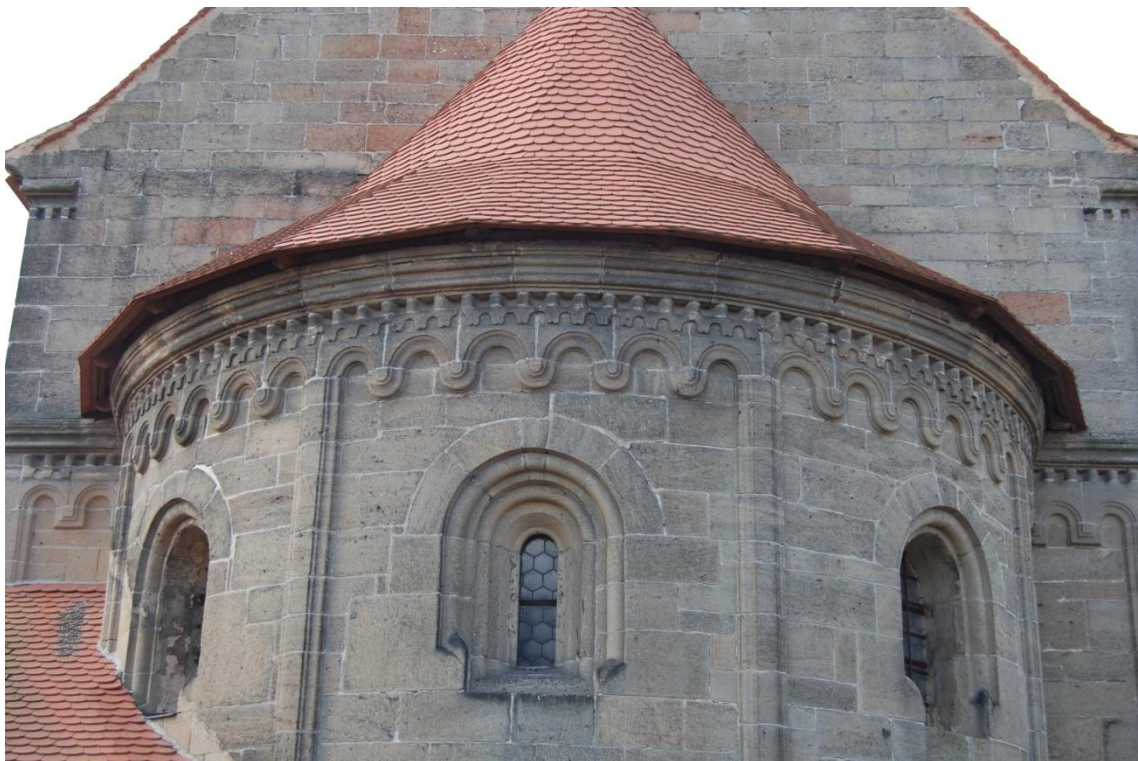
65. Libčeves, kostel Stětí sv. Jana Křtitele, druhá čtvrtina 13. století, jižní podřímsí.

66. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, pohled od jihu.

67. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, půdorys.

68. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, východní apsida.

69. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, severní fasáda.

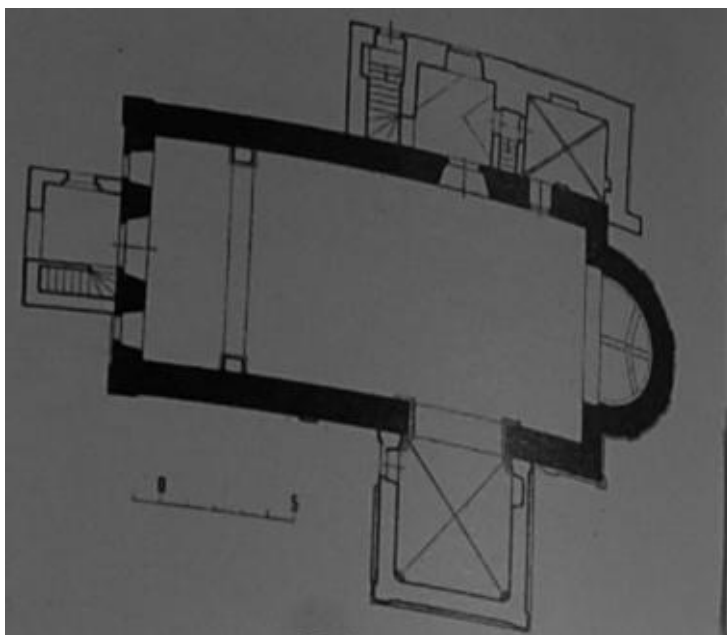
70. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, detail vlysu nad předsíní v severní stěně.

71. Potvorov, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, jižní fasáda.

72. Údlice, kostel sv. Kříže, první polovina 13. století, pohled od jihovýchodu.

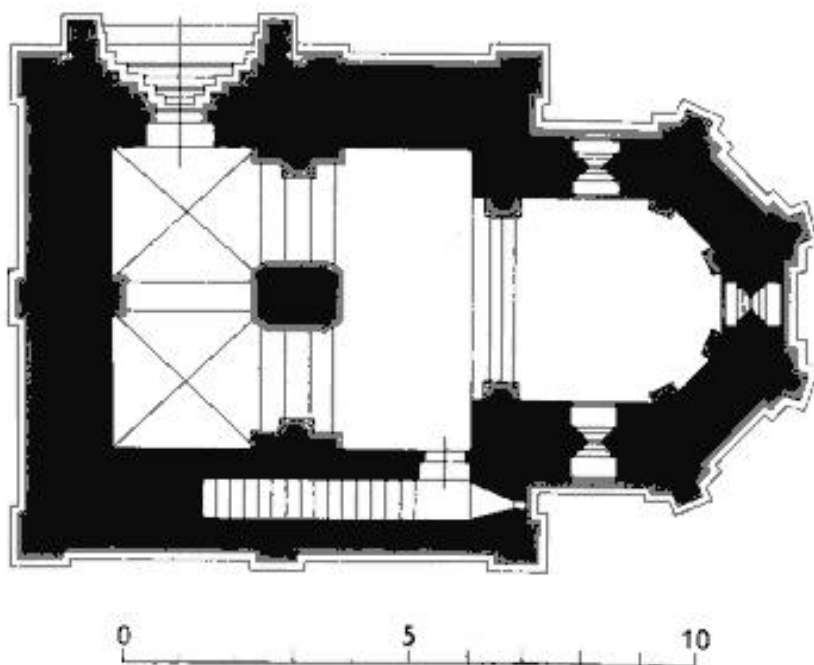
73. Údlice, kostel sv. Kříže, první polovina 13. století, půdorys.

74. Údlice, kostel sv. Kříže, první polovina 13. století, pohled na apsidu od severu.

75. Vinec, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13.století, pohled od jihu.

76. Vinec, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, půdorys.

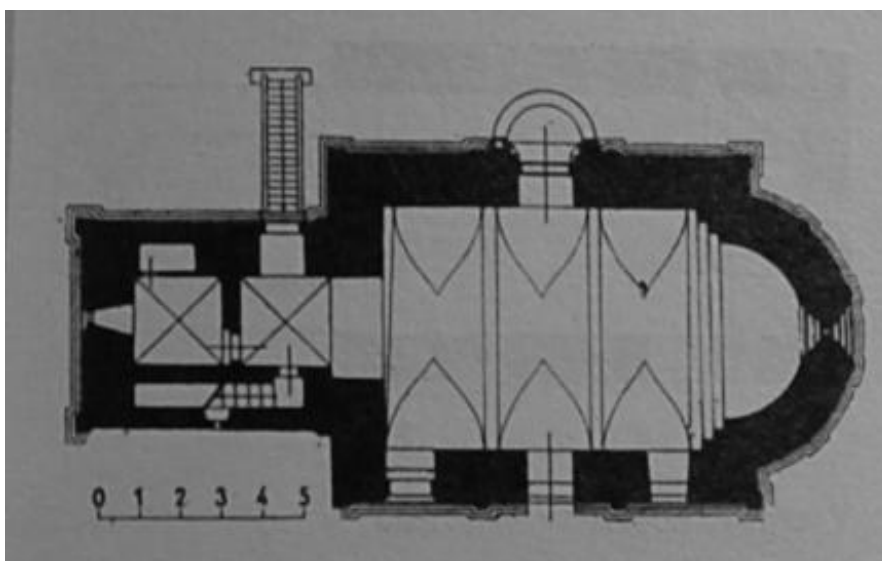
77. Vinec, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, presbytář od severu.

78. Vinec, kostel sv. Mikuláše, první polovina 13. století, portál v severní stěně.

79. Vroutek, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, pohled od severozápadu.

80. Vroutek, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, půdorys.

81. Vroutek, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, apsida od jihu.

82. Vroutek, kostel sv. Jakuba Většího, první polovina 13. století, jižní podřímsí.

83. Želkovice, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 13. století, pohled od jihozápadu.

84. Želkovice, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 13. století, půdorys.

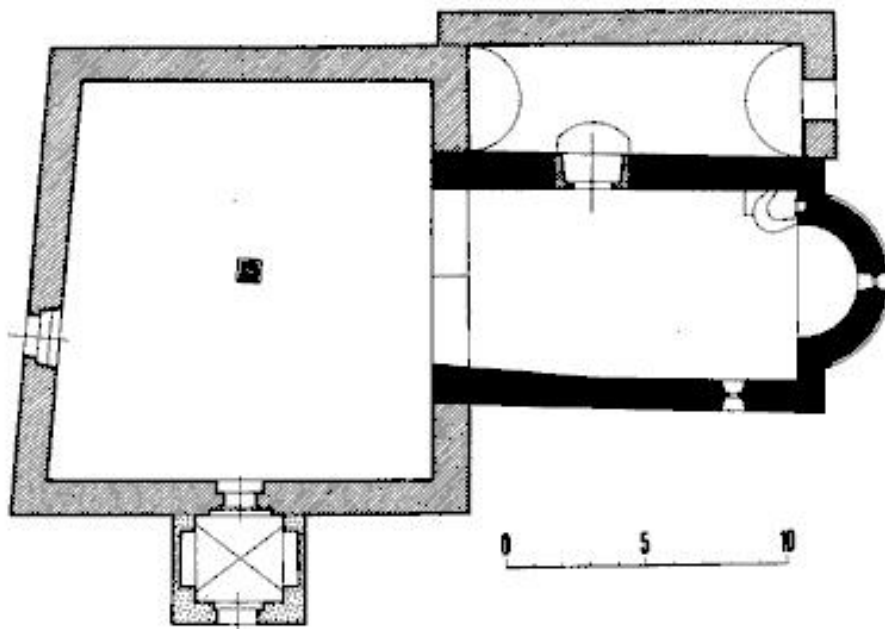
85. Želkovice, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 13. století, východní apsida.

86. Želkovice, kostel sv. Petra a Pavla, první polovina 13. století, portál v jižní stěně.

87. Želina, kostel sv. Vavřince, 40. léta 13. století, pohled od jihovýchodu.

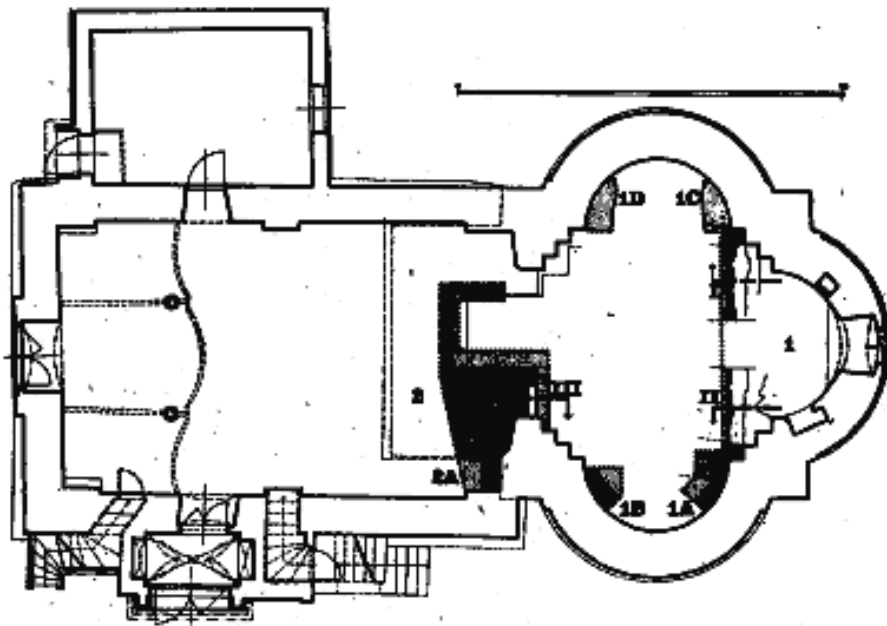
88. Želina, kostel sv. Vavřince, 40. léta 13. století, půdorys.

89. Želina, kostel sv. Vavřince, 40. léta 13. století, obloučkový vlys na apsidě.

90. Řeznovice, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století, pohled od jihu.

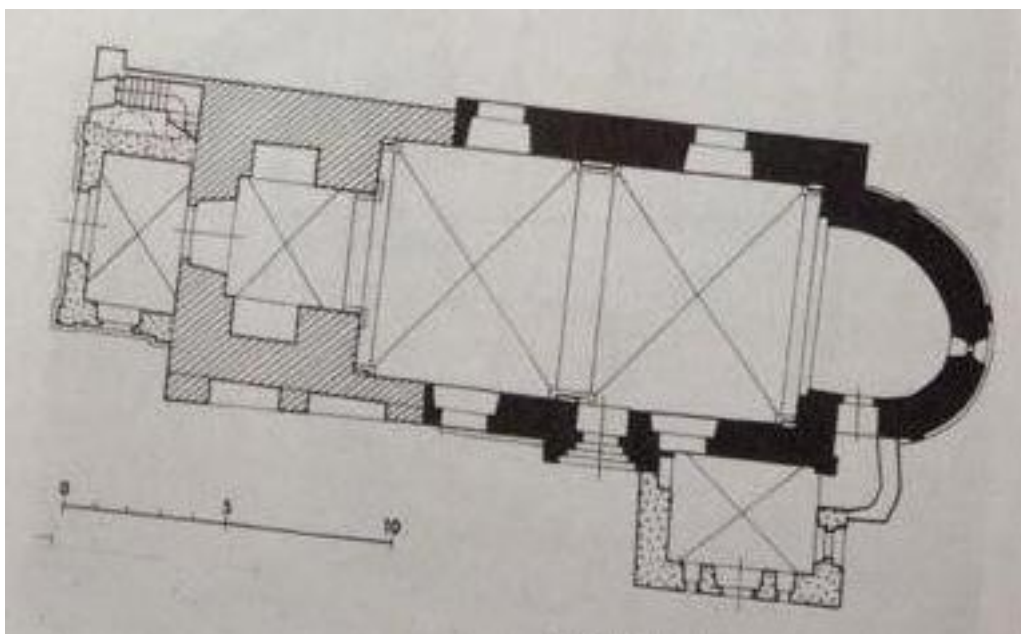
91. Řeznovice, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století, pohled od jihu.

92. Řeznovice, kostel sv. Petra a Pavla, druhá polovina 12. století, podřímí na východní apsidě od jihu.

93. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, pohled od jihovýchodu.

94. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, půdorys.

95. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, jižní fasáda.

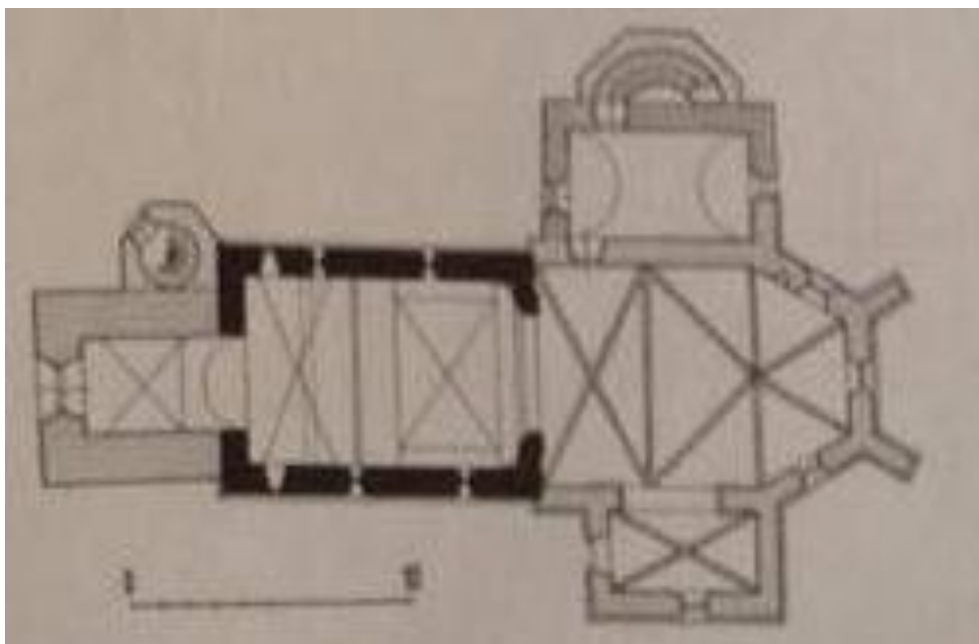
96. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, severní fasáda.

97. Mikulovice, kostel sv. Petra a Pavla, poslední čtvrtina 12. století, portál.

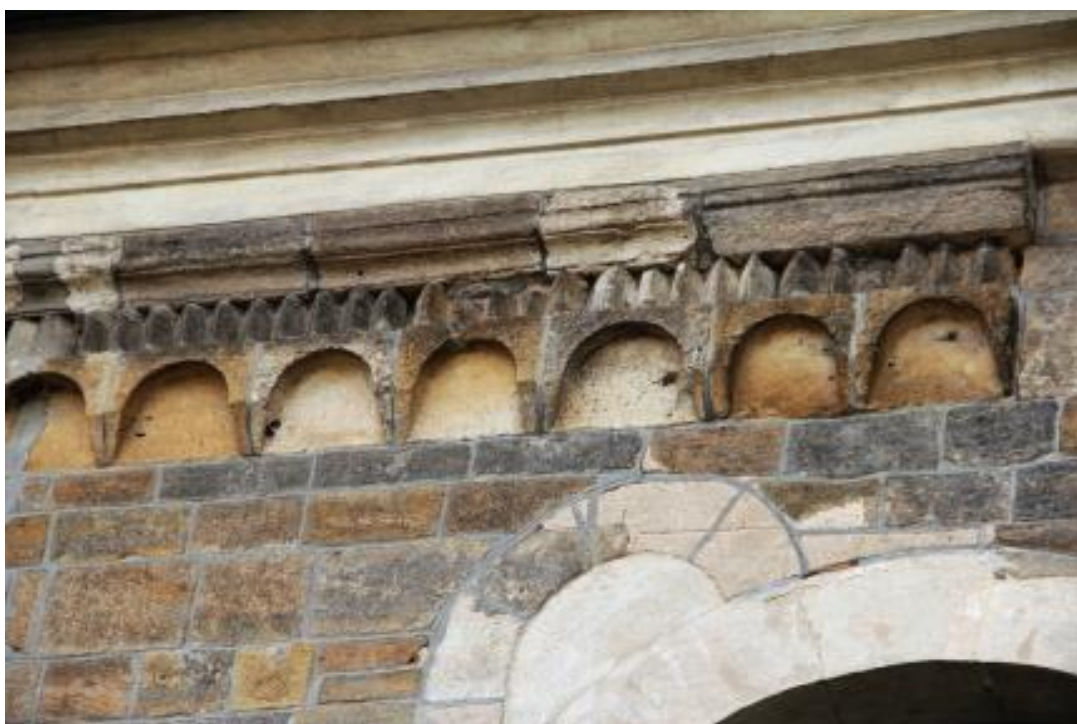
98. Bořitov, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, pohled od jihu.

99. Bořitov, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, půdorys.

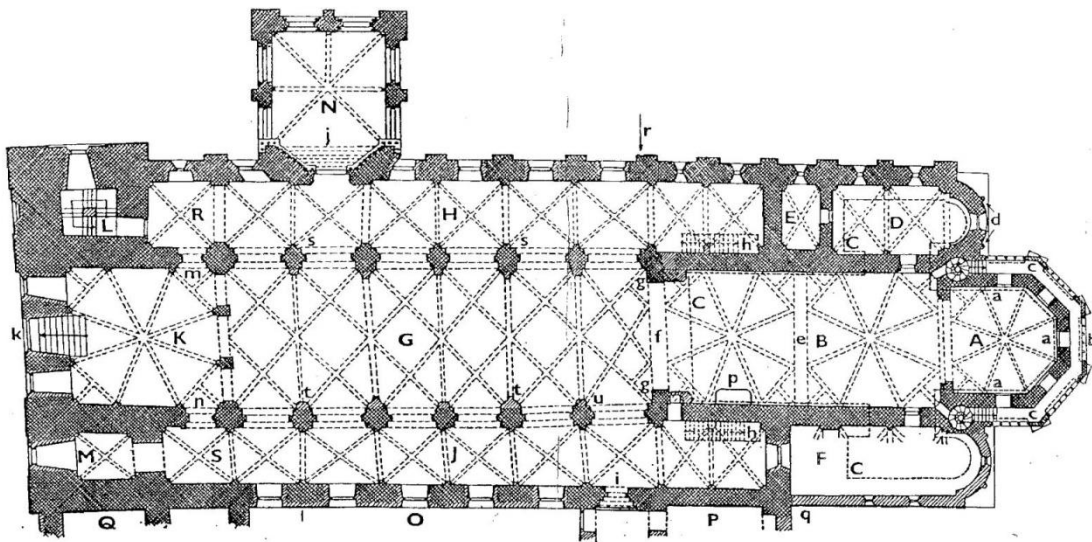
100. Bořitov, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, pohled od severu.

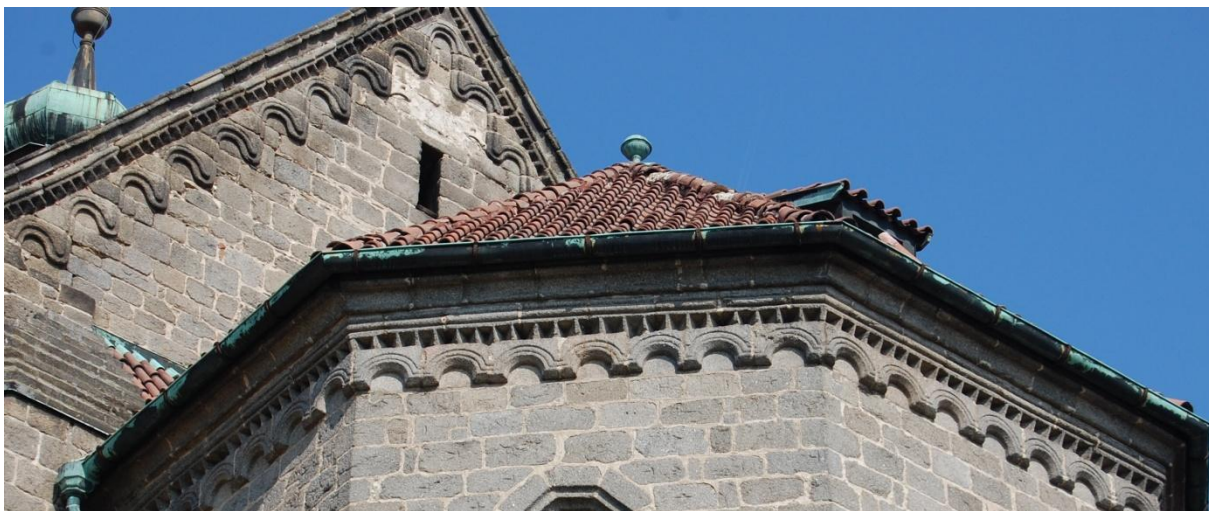
101. Bořitov, kostel sv. Jiří, kolem roku 1200, detail obloučkového vlysu.

102. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, pohled od jihovýchodu.

103. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, půdorys.

104. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, pohled na horní část presbytáře a štít.

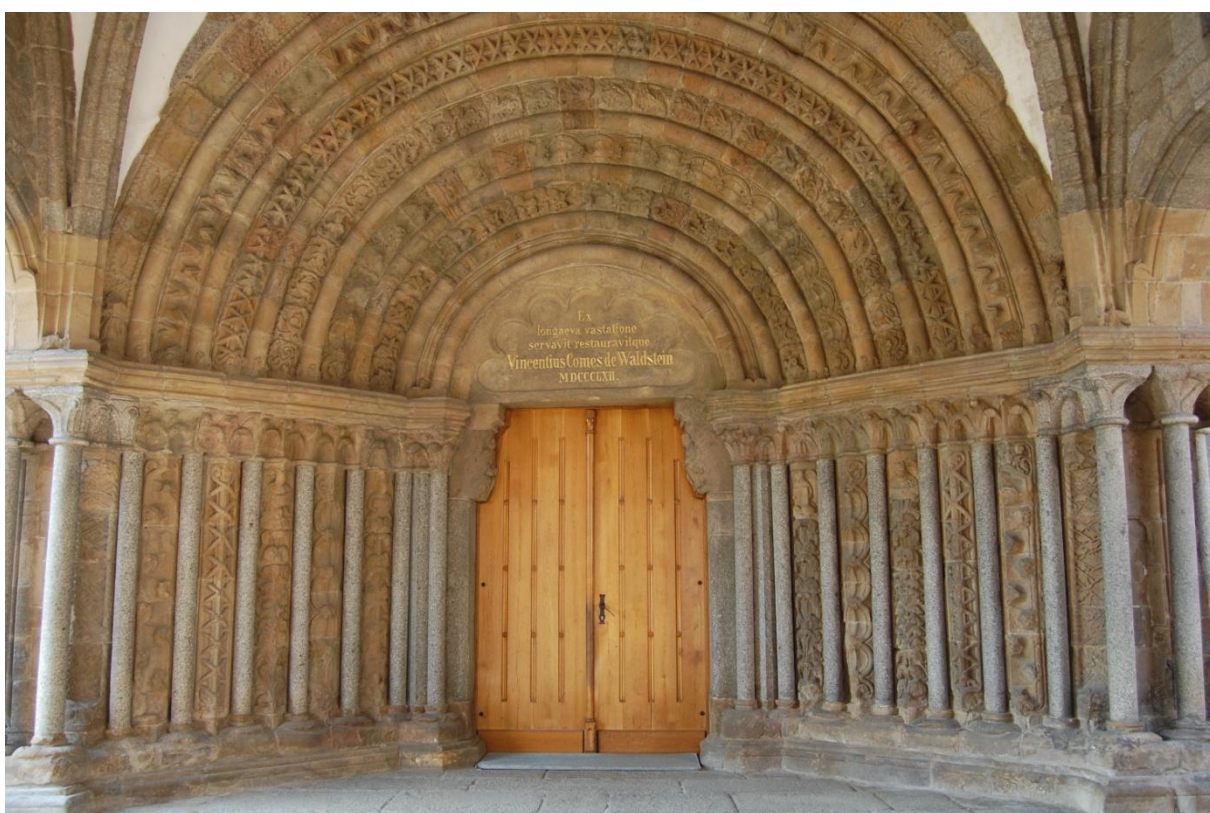
105. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, severní apsida.

106. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, obloučkový vlys na severní boční lodi.

107. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, severní předsíň.

108. Třebíč, kostel sv. Prokopa, první polovina 13. století, portál v severní stěně.

109. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, pohled od jihozápadu.

110. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, východní závěr.

111. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, obloučkový vlys na prostřední apsidě.

112. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, detail obloučků na portálu z ambitu do refektáře.

113. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v lapidáriu.

114. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v severovýchodní části transeptu.

115. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v jihozápadní části presbytáře.

116. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v jižní části transeptu.

117. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, fragment obloučkového vlysu v jihozápadní části transeptu.

118. Velehrad, klášterní komplex s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, první polovina 13. století, stopy po obloučkovém vlysu v jižní části transeptu.

119. Brno, ulice Masná, městská jatka, přelom 19. a 20. století.

120. Petrohrad, pivovar, Josef Zitek, 1862-1863.

13Anotace

Práce vytváří podrobnou analýzu obloučkových vlysů 18 románských sakrálních staveb v Čechách a na Moravě. Za tímto účelem byla zpracována základní literatura k románské architektuře a také vybranou zahraniční literaturu, zabývající se fenoménem a terminologií obloučkových vlysů a to od studií Jana Erazima Vocela z roku 1845 až po současnost. Na základě zpracovaných vlysů vznikla typologie základních druhů obloučkových vlysů, zdobících románské stavby v Čechách a na Moravě podle způsobu ukončení a podle profilace. V Čechách a na Moravě se tedy objevuje celkem osm typů obloučkového vlysu. V rámci analýzy je zohledněn vliv stavebníka, zahraničních staveb i dostupného materiálu na aplikaci a podobu určitého typu obloučkového vlysu. Klíčovou součástí bakalářské práce představuje katalog sakrálních staveb s obloučkovými vlysy z období let 1150-1250 v Čechách a na Moravě. Na základě zkoumaných staveb je v práci nastíněn vývoje obloučkového vlysu v rámci románské sakrální architektury Čech a Moravy.